

ಹಂಪಿ ಪರಿಸರದ ಕೆರೆಗಳು

ಎರಡು ಮಾತು

ವೈಯಕ್ತಿಕ ಯೋಜನೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ 'ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳು, ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ೧೯೯೫-೯೬ ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದವರು, ಉತ್ತೇಜಿಸಿದ ಮಾನ್ಯ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ. ಎಚ್. ಜಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಣಗೌಡ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಂತ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಡಾ. ಕೆ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಲೋಪದೋಷ ಮತ್ತು ಓರಕೋರೆಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವ ತಜ್ಞರಾದ ಡಾ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಿತ್ತಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ನಮನಗಳು. ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ೧೯೯೫-೯೬ ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡು ಪೂರೈಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅ ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಜ್ಞರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಶ್ರೀ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಶ್ರೀ ಸಿ.ಟಿ.ಎಂ. ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ ಅವಶ್ಯಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿದ ಪ್ರೊ. ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಟೇಶ್‌ವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರೈಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಡಾ. ಕೆ. ಎಂ. ಸುರೇಶ್, ಡಾ.ಹಿ.ಬಿ. ಬೋರಲಿಂಗಯ್ಯ, ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತಲಗಾವಿ, ಪ್ರೊ. ಎ.ವಿ.ನಾವಡ, ಡಾ. ಸಿ. ಮಹದೇವ, ಶ್ರೀ ರಮೇಶ್ ನಾಯ್ಕ ಅವರುಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನೊಡನಿದ್ದು ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಪುರಾತತ್ವಜ್ಞರಾದ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಮಿತ್ರ ಶ್ರೀ ಡಬ್ಲ್ಯು. ಬಿ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹನ್‌ರವರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಯೋಜನೆಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ಡಾ. ಕೆ.ಬಿ. ಭಟ್ಟಸೂರಿ, ಡಾ. ಎಸ್.ವೈ. ಸೋಮಶೇಖರ, ಶ್ರೀ ವಿಜಯಕುಮಾರ್, ಶ್ರೀ ಅಜಿತ್, ಶ್ರೀ ಅಬ್ದುಲ್ ನಬಿ ಮತ್ತು ಸಹೋದ್ಯೋಗಿ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಯೋಜನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ನಿರ್ದೇಶಕ (ಶಾಸನ) ಕಚೇರಿ, ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಮೈಸೂರು, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ಕಮಲಾಪುರ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ.

ಪುಸ್ತಕವು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಬರಲು ಸಲಹೆ ಸಹಕಾರಗಳನ್ನಿತ್ತ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕ ಶ್ರೀ ಸುಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ, ಸುಂದರ ಮುಖಪುಟ ರಚಿಸಿರುವ ಕಲಾವಿದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಕೆ. ಮಕಾಳಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಕ್ಷರ ಸಂಯೋಜಿಸಿದ ಸಂಧ್ಯಾ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್, ಹೊಸಪೇಟೆ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಸ್ ಪ್ರಿಂಟ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಎಲ್ಲ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಡದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮದ ಜನತೆಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಡಾ. ಸಿ.ಎಸ್. ವಾಸುದೇವನ್

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿಸುವತ್ತ

ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಮತ್ತು ಉಜ್ವಲ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಧುನಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕವೂ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಘಟನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಮಿತಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಕನ್ನಡಿಗ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಎಲ್ಲ ದೇಶ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ದಾರಿ ಮತ್ತು ಗುರಿ ಎರಡೂ ವಿಭಿನ್ನವೂ ಮತ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜನಜೀವನದ ಸರ್ವಮುಖಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ, ಸಂಶೋಧಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗೆಗಿನ ಅರಿವನ್ನು ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅನಂತಮುಖಿಯಾದ ವಿಶ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಜ್ಞಾನವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಅದು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೆ ದಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಭೂತ ಆಶಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಬೋಧನೆಗಿಂತ ಸಂಶೋಧನೆ, ಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ವಿಶ್ವಂಭರ ದೃಷ್ಟಿ, ಶಿಥಿಲ ವಿವರಣೆಗಿಂತ ಅತುಳ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅನನ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ನಾಡಿನ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಸದೃಶಕೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ, ವಿಕಸಿಸುವ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತ ಕಾಯಕ ಇದರ ದಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಿದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಯಾತ್ರಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗದು, ಸಾರ್ಥಕವಾಗದು ಎಂಬಂತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಮಹಾಸಂಸ್ಥೆ ಇದು. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತನ್ನ ಸತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವತ್ವದೊಡನೆ ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಅರಳಿ ನಳನಳಿಸಬೇಕು; ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆ ಕನ್ನಡ ದೇಶೀಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಪ್ರವಹಿಸಿ, ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡು, ಸಂಲಗ್ನಗೊಂಡು ಸಮರಸಗೊಂಡು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಗುರಿ. ಈ ಗುರಿಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಉಸಿರಾಗಿ, ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಹಸಿರಾಗಿ, ಕನ್ನಡ ಮಾನವ ವಿಶ್ವಮಾನವನಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧನವಾಗಬೇಕು. ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ

ಸಾಮಾಹಿಕ ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಬೆಳಕಿನ ಈ ಮಹಾಪಥವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮಹತ್ತರ ಆಶಯ.

ನಾಗಾಲೋಟದಿಂದ ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯಾಪಕ ಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿನ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಓದುಗರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಶ್ರವ್ಯ, ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಚನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ವಿತರಣಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಇದು ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ೬೦೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಮತ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಮಯ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಲೋಕದ ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಜ್ವಲಿಸಿರುವ ಇದು ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಜನ ಜೀವನಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ತಾನು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಸರಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಜನ್ಮ ತಳೆದಿರುವ ಹಂಪಿಯ ಸಮಗ್ರ ಮುಖಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣ ಇದುವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇತಿಹಾಸ, ಶಾಸನ ಮತ್ತಿತರ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸರದ ಅಜ್ಞಾತ ಮುಖಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ಒಡ್ಡುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿ "ಹಂಪಿ ಪರಿಸರದ ಕೆರೆಗಳು" ಈ ಮಾಲೆಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಂಶೋಧಕರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾದ ಸಂಶೋಧನಾ ಯೋಜನೆಯ ಫಲಿತವಿದು.

ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿದ್ದ, ಹಲವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯ ಹಾಗೂ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಜೀವಸೆಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಕೆರೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಮರಗಳನ್ನು ನೆಡೆಸುವುದು, ಬಾವಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸುವುದು, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮುಂತಾದವು ಹೇಗೆ ದಾನ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಸಹ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಔದಾರ್ಯ ಮತ್ತು ದಾನಶೀಲತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಜೀವಜಂತುಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುವುದು ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ, ರೈತರ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಈ ಕೆರೆಯ ಈರು ಪ್ರಾಣದಾನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆರೆ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ನೀರು ತುಂಬಿದ ಹಳ್ಳವಾಗದೆ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಜೀವಾಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಸುತ್ತ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳು, ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ನಂಬಿಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿ "ಕೆರೆ ಜನಪದ" ಎನ್ನುವಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವು. ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರುಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ದಾನಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕೆರೆಗಳ ಸುತ್ತ ಹಳ್ಳಿ, ಪಟ್ಟಣಗಳು ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅಗ್ರಹಾರಗಳು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಸಂಗಮ ಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ಆರಂಭವಾದಂತೆಲ್ಲ ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದ ಕೆರೆಗಳು ನಿರ್ನಾಮವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಒಡಲು ನಮ್ಮ ರೈತರ ಬಕಾಸುರ ಹಸಿವಿಗೆ ತುತ್ತಾದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಅದರ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಜೀವಂತ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಆದರೆ, ಈ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಿಂದೆ ಎಂಥ ಕೈಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿವೆ ಮತ್ತು ಆ ಕೆರೆಗಳು ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಬದುಕಿಗೆ ಎಷ್ಟು ನೆರವಾಗಿವೆ ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿವೆ. ಈ ಒಂದೊಂದು ಕೆರೆಯ ಮೂಲಚೂಲಗಳನ್ನು ನೆಲೆ-ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಗ್ರಾಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೋಚಕ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ, ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸ, ಜಾನಪದಗಳ ಸಮ್ಮಿಳಿತವಾಗಿವೆ.

ಹಂಪಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇಂತಹ ಕೆರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳ ಪುಟಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದಾಟು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸ್ಥೂಲ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ದಕ್ಕದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಒಳಮಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ದಿನೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಡಾ. ಸಿ.ಎಸ್. ವಾಸುದೇವನ್ ಅವರು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿ 'ಹಂಪಿ ಪರಿಸರದ ಕೆರೆಗಳು' ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದೆ. ಡಾ. ವಾಸುದೇವನ್ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಗುಹೆ-ಕಣಿವೆಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗರ ಮತ್ತು ನದಿಗಳ ಪಾತ್ರ, ಕಥನಗಳು ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುವಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಈ ಕೆರೆಗಳೂ ಸಹ ಅಂತಹ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಯ ಪರಿಸರದ ೨೫ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆರೆಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿಯ ಅಪರೂಪದ ವಿವರಗಳು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕೆರೆ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ದತ್ತ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದು ಲೇಖಕರು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಕೆರೆಗಳು ಆ ಕಾಲದ ನಿಸರ್ಗದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಾನುಗುಣವಾದ ನೀರಾವರಿ ರಚನಾ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿವರಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಹಿಂದಿನವರ ಸರಳ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದ ಅಧಿಕ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಮೋಹದಿಂದಾಗಿ ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೇನೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಈ ಕೆರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಜೀವನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಸರಳ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸದೆ ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿಗೆ ನಿಸರ್ಗದ ಈ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ದಾಖಲೆಗಳು ಆಧುನಿಕರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಸುಗುಡುತ್ತವೆ. ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಇಂತಹ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಳವಾದ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಡಾ. ಸಿ. ಎಸ್. ವಾಸುದೇವನ್ ಅವರಿಗೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪರವಾಗಿ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು

ಡಾ. ಎಚ್. ಜೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣಗೌಡ

ಕುಲಪತಿಗಳು

ಭಾಯಾಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಕೋಷ್ಟಕಗಳ ಪಟ್ಟಿ

ಭಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

೧. ಗೌರಮ್ಮನ ಕೆರೆ, ಮುದ್ದಲಾಪುರ (೨)

೨. ವಿಠಲಾಪುರ ಕೆರೆ, ರಾಮಸಾಗರ

೩. ಒಂಟಿಕೋಡು ಕೆರೆ, ಒಂಟಿಗೋಡು

೪. ನಾಗಸಮುದ್ರ ಕೆರೆ, ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ

೫. ಚಿಕ್ಕಕೆರೆಯಾಗಿನ ಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕಕೆರೆಯಾಗಿನ ಹಳ್ಳಿ

೬. ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

೭. ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಕಟ್ಟುವಾಡ, ಕಮಲಾಪುರ

೮. ಹಿರೇಕೆರೆ, ಕಣಿವೆ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

೯. ಶಿಥಿಲಗೊಂಡ ಕೆರೆ ಏರಿ ಹಾಗೂ ತೂಬು, ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ

೧೦. ಬಸವಣ್ಣ ಕಾಲುವೆ, ಮಲಪನಗುಡಿ

೧೧. ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬು, ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ

೧೨. ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನ ರಂಧ್ರ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು

೧೩. ಹಿರೇಕೆರೆ ತೂಬಿನ ರಚನೆ (ಇಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಗಚ್ಚುಗಾರೆ), ಕಣಿವೆ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

೧೪. ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನಲ್ಲಿರುವ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ, ಕಮಲಾಪುರ

೧೫. ನಡುವಲ ಕೆರೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

೧೬. ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿಗೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಇರಿಸಲು ಕಟ್ಟಿರುವ ಇಂದಿನ ರಚನೆಗಳು, ಹುಲಿಕುಂಟೆ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು.

೧೭. ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬು, ಕಮಲಾಪುರ

೧೮. ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನಲ್ಲಿರುವ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿರುವುದು, ಕಮಲಾಪುರ

೧೯. ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ತೊಟ್ಟಿ, ಕಮಲಾಪುರ.

೨೦. ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ, ಕಮಲಾಪುರ

೨೧. ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ

೨೨. ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ, ದರೋಜಿ, ಸಂಡೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು.

೨೩. ರಾಯರ ಕೆರೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ

೧೪. ದರೋಜಿಕೆರೆ, ದರೋಜಿ, ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು.

೧೫. ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆ, ಕಮಲಾಪುರ

೧೬. ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ, ಕಮಲಾಪುರ

೧೭. ತುರ್ತು ಆಣೆಕಟ್ಟು, ಹಂಪಿ.

೧೮. ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ, ಕೂಡ್ಲಗಿ ತಾಲೂಕು

೧೯. ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆ, ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ

೨೦. ನಡುವಲ ಕೆರೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

೨೧. ಚಿಕ್ಕಕೆರೆಯಾಗಿನ ಕೆರೆ ಸಮೀಪ ನೆಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

೨೨. ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ಧಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

೨೩. ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ಧಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

೨೪. ಒಂಟಿಗೋಡು ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪ ನೆಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

೨೫. ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆ, ಏರಿಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

ಕೋಷ್ಟಕಗಳು

ಕೋಷ್ಟಕ ೧- ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದವರುಗಳು ಶೇಕಡಾವಾರು ಕೋಷ್ಟಕ

ಕೋಷ್ಟಕ ೨- ತುರ್ತು ಆಣೆಕಟ್ಟು ರಚನಾ ವಿಧಾನದ ವಿವರಗಳು

ಕೋಷ್ಟಕ ೩- ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಕೆರೆಗಳು

ಸಂಕೇತಗಳು

ಎ ಆರ್ ಎಪ್ - ಆನ್ಯುಯಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿ

ಎ ಆರ್ ಎಸ್ ಎಪ್- ಆನ್ಯುಯಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಸೌಥ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿ

ಎಪ್ ಕಾರ್ನ್ : ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ

ಎಸ್ ಐ ಐ- ಸೌಥ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್ಸ್ಟ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್

ಜೆ ಎ ಎಚ್ ಆರ್ ಎಸ್ : ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಆಂಧ್ರ ಹಿಸ್ಟಾರಿಕಲ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಸೊಸೈಟಿ

ಕ್ಯೂ ಜೆ ಎಂ ಎಸ್ : ಕ್ವಾರ್ಟರ್ನರಿ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಮಿಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ

ಎಂ ಎ ಆರ್- ಮೈಸೂರು ಆರ್ಕಿಯಲಾಜಿಕಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್

ಅನುಬಂಧ

೧. ಪಾರಿಭಾಷಿಕಶಬ್ದಕೋಶ

ಅಣೆ, ಅಣೆಕಟ್ಟು : ನದಿ, ಹಳ್ಳ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನೀರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹಾಕಿರುವ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟೆ

ಅನ್ಯಾಯ : ತೆರಿಗೆ

ಅಳಿವು : ತೆರಿಗೆ

ಅಂತರಗಂಗ : ಅಂತರ್ಜಲ, ಉಟೆ

ಆಯಕಟ್ಟು : ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಹೊಂದಿರುವ ಕೃಷಿ ಜಮೀನು, ಗದ್ದೆ

ಅಳಮಂಜಿ : ಸಹಕಾರಿ ತತ್ವವಿಧಿಗಳಂತೆ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕೆಲಸ (ನೋಡಿ ಕೂಡಿಮರಾಮತ್)

ಉಟೆ ಕಾಲುವೆ : ಉಟೆ ನೀರಿನ ಕಾಲುವೆ

ಏತ, ಏತಂ : ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಸಾಧನ

ಏರಿ : ಕೆರೆ, ಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟೆ

ಏರಿ ಆಯಂ : ಕೆರೆ ನೀರಿನ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯ

ಏರಿ ಬಿರಾಡ : ಕೆರೆ ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆ

ಏರಿ ವಾರಿಯಂ : ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಸಮಿತಿ

ಏರಿ ಮೀನ್ ವಿಲೈಪಣಂ : ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮೀನು ಹಿಡಿಯುವ ಗುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣ

ಕಟ್ಟು ಕೊಡುಗೆ, ಕಟ್ಟುಗೊಡುಗೆ : ಕೆರೆ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಅಥವಾ/ ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನೀಡಿದ ಮಾನ್ಯ (ಗದ್ದೆ)

ಕಟ್ಟು ಮಾನ್ಯ : ಕೆರೆ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಅಥವಾ / ಮತ್ತು ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನೀಡಿದ ಮಾನ್ಯ (ಗದ್ದೆ)

ಕಪಿಲೆ : ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರೆತ್ತುವ ಸಾಧನ

ಕೂಡಿಮರಾಮತ್ : ಸಹಕಾರಿ ತತ್ವ, ವಿಧಿಗಳಂತೆ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯ (ನೋಡಿ ಅಳಮಂಜಿ)

ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟೆ, ಕಟ್ಟೆ, ಕೊಳ, ಕುಂಟೆ : ಏರಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವ ಜಲಾಶಯ

ಕೆರೆಬಂಡಿ : ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿ

ಕೆರೆಬಂಡಿ ಹಣ : ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತೆರಿಗೆ

ಕೆರೆ ಬಂಡಿ ಕೊಡುಗೆ : ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನೀಡಲಾದ ಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಗದ್ದೆ

ಗುಂಡು : ಚಿಕ್ಕ ಜಲಾಶಯ ಅಥವಾ ಜಲ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡ ಸ್ಥಳ

ಚಕ್ರ ಪಣಮ್ : ಬಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯ

ಚಿಲುಮೆ : ನೀರಿನ ಬಾವಿ

ಚೆರುವು (ತೆಲುಗು) : ಕೆರೆ

ಜಲಯಂತ್ರ : ನೀರೆತ್ತುವ ಸಾಧನ

ನೀರುಗಂಟಿ : ಕೆರೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ನಿರ್ವಾಹಕ

ತೂಮು : ಒಂದು ಭೂ ಅಳತೆ : ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಧಾನ್ಯಗಳ ಅಳತೆ (ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಮೀನಿಗೆ ಬಿತ್ತುವಷ್ಟು)

ತೂಮು, ತೂಬು ನೀರನ್ನು ಕೆರೆಯಿಂದ ಹಾಯಿಸುವ ಕೆರೆಯ ಭಾಗ

ದಶವಂದ : ದಶವಂಧ, ದಸವಂದ : ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ ಭೂಮಿ

ದೇವದಾನ : ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಉಂಬಳಿ

ದೇವ ಮಾತೃಕ : ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡುವ ಜಮೀನು

ದೋಣೆ : ಕಲ್ಲಾಸರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಜಲಸಂಗ್ರಹ

ನದಿ ಮಾತೃಕ : ನದಿ ನೀರಿನ ಕಾಲುವೆ

ನದಿ ತಟಾಕ : ನದಿ ನೀರನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಕೆರೆ

ನರ್ ಪಣಂ : ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ

ನೀರ್ ಕೂಲಿ : ನೀರಾವರಿಯ ಒಂದು ತೆರಿಗೆ

ಪುಟ್ಟಿ (ತೆಲುಗು) : ಧಾನ್ಯಗಳ ಒಂದು ಅಳತೆ

ಬಿತ್ತುವಟ್ಟಿ, ಕೆರೆ ಬಿತ್ತುವಟ್ಟು : ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಳತೆಯ ಜಮೀನು, ಅಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಲು ಬೇಕಾಗುವ ಬೀಜದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಅಳೆಯಲಾಗುವುದು.

ಮರಾಮತ್ : ಸರಿಪಡಿಸುವುದು

ಮತ್ತರ್ : ಭೂ ಅಳತೆ

ಮಹಾಸಭ : ಮಹಾಜನ, ವಾರಿಯಂ : ನೀರಾವರಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸದಸ್ಯ ಜನರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಸಮಿತಿ

ರಹಟ್ಟಿಡಿಗಿ : ರಾಟೆಗಡಿಗಿ : ಚಕ್ರ, ಮಡಕೆ, ಹಗ್ಗ, ಸರಪಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀರೆತ್ತುವ ಸಾಧನ

ಸಮುದ್ರ, ಸರೋವರ : ವಿಶಾಲ ನೀರಿನ ಹರಿವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕೆರೆ

೨. ಗ್ರಂಥಖುಣ

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಕರಗಳು

ಅಜೀವ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್ ಇನ್ ಮೈನರ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಟೇಟ್ ಫಾರ್ ಟು ದಿಕೇಡ್ಸ್, ೧೯೫೬-೫೭ ಟು ೧೯೭೬-೭೭, ಚೀಫ್ ಎಂಜಿನಿಯರ್, ಎಂಟಿ ಅಂಡ್ ಪಿಎಚ್, ಪಿ.ಡಬ್ಲ್ಯು.ಡಿ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೭೭

ಆನ್ಯುಯಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿ

ಆನ್ಯುಯಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಸೌಥ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಎಪಿಗ್ರಾಫಿ

ಇಂಡಿಯಾ ಇರಿಗೇಶನ್ ಕಮಿಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ೧೯೦೧-೦೩

ಇಂಡಿಯಾ ಇರಿಗೇಶನ್ ಕಮಿಷನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ಸೆಲೆಕ್ಟೆಡ್ ಎವಿಡೆನ್ಸ್, ೧೯೦೧-೦೩

ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ೧೯೦೭

ಇನ್ಸ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್ ಇನ್ ಕನ್ನಡ ಡಿಸಿಪ್ಲಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸ್ಟೇಟ್

ಎಕನಾಮಿಕ್ ಅನಾಲಿಸಿಸ್ ಆಫ್ ಡಿಸಿಪ್ಲಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ಸ್ ವಿಥ್ ಸ್ಟೇಷಲ್ ರೆಫರೆನ್ಸ್ ಟು ಮಲ್ಟಾಡ್, ಪ್ಲಾನಿಂಗ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್,
೧೯೭೮

ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ (ಹಳೆಯ) ಸಂ. I ರಿಂದ X

ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ (ಹೊಸ), ಸಂ. I ರಿಂದ IX

ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಇಂಡಿಕಾ ಸಂಪುಟಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಟೇಟ್ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ಸ್, ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್, ಯು (ಸಂ), ಭಾಗಗಳು I ಮತ್ತು II ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ
ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ಸ್

ಕೌಟಿಲ್ಯಸ್ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ (ಅನು) ಶಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಆರ್., ೮ ನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೭

ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರ್ ಅಂಡ್ ಕೂರ್ಗ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೬

ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಸೋರ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡ್ ಏರಿಯಾ ಇರಿಗೇಟೆಡ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಫ್ರಂ ೧೯೫೦-೫೧ ಟು
೧೯೭೦-೭೧, ಬ್ಯೂರೋ ಆಫ್ ಎಕನಾಮಿಕ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಸ್ಟಾಟಿಸ್ಟಿಕ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೪

ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರ್, ರೆಕಾರ್ಡ್ಸ್ ಕನೇಕ್ಟೆಡ್ ವಿಥ್ ದಿ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಇನ್ ಮೈಸೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಟೇಟ್ ಆರ್ ಕೈವಸ್

ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಹೈದರಾಬಾದ್, ಎಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಶನ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಪಿ.ಡಬ್ಲ್ಯು.ಡಿ. ಇರಿಗೇಶನ್, ೧೮೮೫-೮೬ ಅಂಡ್ ೧೯೦೫-೦೬

ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ದಿ ಮೈಸೂರ್ ಜೆನರಲ್ ಸೆನ್ಸ್, ೧೮೭೧

ನ್ಯಾಶನಲ್ ವರ್ಕ್‌ಶಾಪ್ ಆನ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸಿಸ್ ಅಂಡ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಮ್ಯಾನೇಜ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ವಿಜಯನಗರ ಚಾನೆಲ್ಸ್,
ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಇರಿಗೇಶನ್ ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ ಸೋವಿಯೆರ್, ಮುನಿರಾಬಾದ್, ನವೆಂಬರ್, ೧೯೯೧

ಟ್ಯಾಂಕ್ ಮ್ಯಾನ್ಯುಯಲ್ ಮೈಸೂರ್ ಸ್ಟೇಟ್, ೧೯೧೬, ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಟೇಟ್ ಅರ್ಕೈವಸ್

ಟೋಪೋಗ್ರಾಫಿಕಲ್ ಲಿಸ್ಟ್ ಆಫ್ ದಿ ಇನ್ಸ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ, ೩ ಸಂಪುಟಗಳು

ಮದ್ರಾಸ್ ಡಿಸಿಪ್ಲಿನ್ಸ್ ಮ್ಯಾನ್ಯುಯಲ್, ಬಳ್ಳಾರಿ ಡಿಸಿಪ್ಲಿನ್ಸ್, ಜಾನ್ ಕೆಲ್‌ಸೆಲ್, ೧೮೭೨, ಡಬ್ಲ್ಯು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್, ೧೯೦೩

ಮೈಸೂರ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಸ್ಟಾಟಿಸ್ಟಿಕ್ಸ್ ಇನ್ ಮೈಸೂರ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆನ್ ೩೧-೩-೧೯೬೯, ಚೀಫ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್, ಜೆನರಲ್, ಪಿಡಬ್ಲ್ಯುಡಿ,
ಬೆಂಗಳೂರು

ಮೈಸೂರು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಹಯವದನರಾವ್ (ಸಂ), ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೩೦

ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಮೈನರ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ವರ್ಕ್ಸ್ ಇನ್ ಮೈಸೂರು ಸ್ಟೇಟ್, ಕಮಿಟಿ ಆನ್ ಪ್ಲಾನ್ ಪ್ರಾಜೆಕ್ಟ್, ೧೯೫೯

ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ದಿ ಕಮಿಟಿ ಆನ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಮೈನ್‌ಟೆನನ್ಸ್ ಸ್ಕೀಂ, ೧೯೦೨- ಆನ್ ಕಂಟ್ರಿನ್ಡ್ ಇನ್ ದಿ ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಆರ್ಟರ್ ನಂ. ೫೨೫೧-೨೧- ಅಗ್ರಿ- ೨೨೨-೦೮-೨, ಡೇಟೆಡ್ ೧೫ ಡಿಸೆಂಬರ್, ೧೯೦೪

ವಿಜಯನಗರ ಪ್ರೊಗ್ರೆಸ್ ಆಫ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಸಂಪುಟಗಳು

ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ, ದಿ ಮಿತ್ರಾಕ್ಷರ ಆಫ್ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ, ಚರ್ಪುರೆ, ಜೆ.ಆರ್. (ಅನು), ೨ ನೆಯ ಆವೃತ್ತಿ, ಬಾಂಬೆ, ೧೯೩೯

ಸ್ವಡಿ ಆಫ್ ಪ್ರಾಬ್ಲಮ್ ಆಫ್ ಮೈನರ್ ಇರಿಗೇಶನ್, ಪ್ಲಾನ್ ಇವಾಲ್ಯುಯೇಶನ್ ಡಿವಿಜನ್, ಪ್ಲಾನಿಂಗ್ ಕಮಿಷನ್, ೧೯೬೧

ಸೆನ್ಸಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪಾರ್ಟ್ I, ೧೮೯೧

ಹ್ಯಾಂಡ್ ಬುಕ್ ಆನ್ ಹೈಡ್ರೋಮೆಟ್ರಾಲಜಿ ಅಂಡ್ ಹೈಡ್ರಾಲಜಿ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪಾರ್ಟ್ I, ಸಂ. I ಮತ್ತು II, ಚೀಫ್ ಎಂಜಿನಿಯರ್, ಡೆಪ್ಯು ಆರ್‌ಡಿಒ, ಪಿಡಬ್ಲ್ಯು ಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೦

ಅನುಷಂಗಿಕ ಆಕರಗಳು

ಅಪ್ಪಾದೊರೈ, ಎ. ೧೯೯೦, ಎಕ್‌ನಾಮಿಕ್ ಕಂಡೀಶನ್ಸ್ ಇನ್ ಸದರನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ೨ ಸಂಪುಟಗಳು, ಮದ್ರಾಸ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಮದ್ರಾಸ್

ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಎಂ.ಎಂ. ೧೯೯೪, ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಐ, ಶರ್ಮ, ೧೯೬೨ “ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಕೆನಾಲ್ಸ್”, ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಸಂ. XL, ಭಾಗ II

————— ೧೯೮೯ ಕೆನಾಲ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಚಾನೆಲ್ಸ್ ಆನ್ ಎನ್‌ಸೈಕ್ಲೋಪಿಡಿಯಾ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿ (ಇಬಿಎ), ಫೋರ್ಡ್, ಎ. (ಸಂ), ನವದೆಹಲಿ

ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಐ, ಶರ್ಮ, ೧೯೮೯, ವಾಟರ್ ರಿಸರ್‌ವಾಯರ್ (ಇಬಿಎ), ನವದೆಹಲಿ

ಕುಪ್ಪುಸ್ವಾಮಿ, ಜಿ.ಆರ್., ೧೯೭೫ ಎಕ್‌ನಾಮಿಕ್ ಕಂಡೀಶನ್ಸ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ – ೯೭೩-೧೩೩೬ ಕರ್ನಾಟಕ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಧಾರವಾಡ

————— ೧೯೮೦-೮೧ “ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಡೈನಾಮಿಕ್ ಅನಾಲಿಸಿಸ್, ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಸೋಶಿಯಲ್ ಸೆನ್ಸಸ್ (ಜಿಕೆಯು), ಸಂ. XIX

-----"----- ೧೯೮೩, “ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ- ಹೊಯ್ಸಳ ಪಿರಿಯಡ್ - ಎ ಸ್ಟಾಟಿಸ್ಟಿಕಲ್ ಅನಾಲಿಸಿಸ್” ,
ಜಿಕೆಯು, ಸಂ. XIX

-----"----- ೧೯೮೩, ಇರಿಗೇಶನ್ ಫೆಸಿಲಿಟಿಸ್ ಪ್ರೊವೈಡೆಡ್ ಬೈ ಫೆಂಡಾಕರಿ ಫ್ಯಾಮಿಲಿಸ್ ಇನ್ ಸೌಥ್ ಕರ್ನಾಟಕ” ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಲಿ
ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಮಿಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ (ಕ್ಯೂಜಿಎಂಎಸ್), LXXIV, ಸಂ. ೧

-----"----- ೧೯೮೩ “ಸಮ್ ಆಸ್ಟೆಕ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ- ಹಿಸ್ಟಾರಿಕಲ್ ಪಿರಿಯಡ್”, ಕ್ಯೂಜಿಎಂಎಸ್,
LXXIV, ಸಂ. ೪

-----"----- ೧೯೮೭ “ಇರಿಗೇಶನ್ ಪ್ರೊಟೆನ್ಶಿಯಾಲಿಟಿಸ್ ಆಫ್ ಮೇಜರ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ಸ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕ್ಯೂಜಿಎಂಎಸ್, ಸಂ.
LXXVIII, ಸಂ. ೩ ಮತ್ತು ೪

-----"----- ೧೯೮೮ “ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ - ಸ್ಕೋಪ್ ಅಂಡ್ ಮೆಥಡಾಲಜಿ” ಕ್ಯೂಜಿಎಂಎಸ್, LXXXI, ಸಂ.

-----"----- ೧೯೯೦ “ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್- ಮೆಥಡ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಟೆಕ್ನಿಕ್ಸ್ ” ಕ್ಯೂಜಿಎಂಎಸ್, LXXII, ಸಂ. ೩ ಮತ್ತು ೪
- ೧೯೯೧ “ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ- ಬಿಲ್ಡ್- ಆಸ್ಟೆಕ್ಟ್ಸ್” ಜ್ಯೂಜಿಎಂಎಸ್ LXXXIII, ಸಂ. ೧.

ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಆರ್.ಬಿ., ೧೯೮೨, ಹಂಪಿ ರೂಯಿನ್ಸ್ (ಮರುಮುದ್ರಣ), ದೆಹಲಿ

ಕೊಟ್ಟಯ್ಯ, ಸಿ.ಟಿ.ಎಂ. ೧೯೯೫, ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ ಎಂಪೈರ್, ಮೈಸೂರು.

-----"----- ೨೦೦೧, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (ಅನು), ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್, ಎಸ್., ೧೯೭೪, ಸಮ್ ಆಸ್ಟೆಕ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಎಕ್ನಾಮಿಕ್ ಅಂಡ್ ಸೋಶಿಯಲ್ ಲೈಫ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ೧೦೦೦-
೧೩೦೦, ಮೈಸೂರು ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಮೈಸೂರು.

ಚತುರ್ವೇದಿ, ಬಿ. ವಿ., ೧೯೭೮, “ದಿ ಆರಿಜಿನ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಪೆನಿನ್ಸುಲಾರ್ ಇಂಡಿಯಾ”
ಡೆಕ್ಲನ್ ಜಿಯೋಗ್ರಾಫರ್, ಸಂ.VI

ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ., ೧೯೭೬, ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.

-----"----- ೧೯೯೩, ಹೊಸತು ಹೊಸತು, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಡಾಮನಿಕ್ ಜೆ. ಡೇವಿಸನ್ - ಜೆನ್
ಕಿನ್ಸ್, ೧೯೯೭, ದಿ ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡ್ ವಾಟರ್ ಸಪ್ಲೈ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್ ಆಫ್ ವಿಜಯನಗರ, ದೆಹಲಿ.

ಡೇವಿಡ್ ಲುಡ್ಡಕ್, “ ಪಾಟ್ರಿನೇಜ್ ಅಂಡ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ತಮಿಳ್ ನಾಡು ಎ ಲಾಂಗ್ ಟರ್ಮ್ ವ್ಯೂ” ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಎಕ್ನಾಮಿಕ್
ಅಂಡ್ ಸೋಶಿಯಲ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ರಿವ್ಯೂ, ಸಂ. XVI, ಸಂ. ೩

ದಾರ್ವಾರ್, ಬಿ. ಡಿ. ೧೯೮೮, ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್, ನವದೆಹಲಿ

ದಿವಾಕರ್, ಆರ್.ಆರ್. (ಸಂ) , ೧೯೬೮, ಕರ್ನಾಟಕ ಥ್ರೂ ದಿ ಏಜೆಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ದೀಕ್ಷಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್., ೧೯೬೪, ಲೋಕಲ್ ಸೆಲ್ ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಮಿಡೀವಲ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕರ್ನಾಟಕ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಧಾರವಾಡ

-----"----- ೧೯೬೬ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಭಾಷಣ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ೧೧ನೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಅಧಿವೇಶನ, ಧಾರವಾಡ

ದೀಕ್ಷಿತ್ ಜಿ.ಎಸ್. ಕುಪ್ಪುಸ್ವಾಮಿ, ಜಿ.ಆರ್. ಮತ್ತು ಮೋಹನ್ ಎಸ್. ಕೆ., ೧೯೬೨, ಟ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಎ ಹಿಸ್ಟಾರಿಕಲ್ ಸರ್ವೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

-----"----- ೨೦೦೦, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ದೀಕ್ಷಿತ್, ವಿ.ಆರ್.ಆರ್., ೧೯೪೫ “ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಸೌಥ್ ಇಂಡಿಯಾ” ಇಂಡಿಯನ್ ಕಲ್ಚರ್, ಸಂ.XII, ಕಲ್ಕತ್ತಾ

ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ, ಎಂ. (ಅನು), ೨೦೦೧, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ನರಸಿಂಹಮ್, ಡಬ್ಲ್ಯು.ವಿ.ಎಸ್., ೧೯೬೬, “ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳು” ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂ. ೧೧, ಬೆಂಗಳೂರು.

ನಾಡಕರ್ಣಿ ಎಂ.ವಿ. ಮತ್ತು ಇತರರು, ೧೯೭೬, ಇಂಪಾಕ್ಟ್ ಆಫ್ ಕೆನಾಲ್, ವೆಲ್ ಅಂಡ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಬಾಂಬೆ.

ನೀಲಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕೆ.ಎ., ದಿ ಚೋಳಾಸ್, ೧೯೮೪ (ದ್ವಿತೀಯ ಮರುಮುದ್ರಣ), ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಆಫ್ ಮದ್ರಾಸ್, ಮದ್ರಾಸು

ನೀಲತ್ತಹಳ್ಳಿ ಕಸ್ತೂರಿ (ಅನು), ೨೦೦೦, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಫಣಿಕ್ಕರ್, ಕೆ.ಎಂ. ೧೯೫೬, “ಜಿಯೋಗ್ರಾಫಿಕಲ್ ” ಫ್ಯಾಕ್ಟರ್ಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ”, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾ ಭವನ್, ಬಾಂಬೆ

ಬರ್ಡನ್ ಸ್ಟೈನ್, ೧೯೮೦, ಪೆಸೆಂಟ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಅಂಡ್ ಸೊಸೈಟಿ ಇನ್ ಮಿಡೀವಲ್ ಸೌಥ್ ಇಂಡಿಯಾ, ನವದೆಹಲಿ

ಭಟ್ಟ, ಹೆಚ್.ಸಿ.ಕೆ., ೧೯೬೫, “ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ” ಕರ್ನಾಟಕ ದರ್ಶನ, ಆರ್.ಆರ್. ದಿವಾಕರ್ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ

ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ., ೧೯೩೬, “ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ”, ಡಾ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ಸಂಪುಟ, ಮದ್ರಾಸು.

ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ., ೧೯೬೬, ಅಡ್ ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೀಶನ್ ಅಂಡ್ ಸೋಶಿಯಲ್ ಲೈಫ್ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ, ಭಾಗ, I, ಅಡ್ ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೀಶನ್, ಮದ್ರಾಸು.

-----"----- ೧೯೭೫, ಸೋಶಿಯಲ್ ಲೈಫ್, ಮದ್ರಾಸು

ರಾಂಧವ, ಎಂ.ಎಸ್. ೧೯೮೦, ಹಿಸ್ಪರಿ ಆಫ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ೩ ಸಂಪುಟಗಳು.

ಇಂಡಿಯನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರಲ್ ರಿಸರ್ಚ್ (ಐಸಿಎಆರ್), ನವದೆಹಲಿ

ರಾಬರ್ಟ್ ಸೀವೆಲ್, ೧೯೬೨, ದಿ ಫರ್‌ಗಾಟೆನ್ ಎಂಪೈರ್ ಭಾರತ ಆವೃತ್ತಿ, ನವದೆಹಲಿ

ರಾಯ್, ಜೆ.ಸಿ., ೧೯೪೮, ದಿ ಲೈಫ್ ಇನ್ ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಕಲ್ಕತ್ತಾ

ರಾಯಚೌಧರಿ, ಎಸ್.ಪಿ., ೧೯೫೩, ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್ ಇನ್ ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಐಸಿಎಆರ್, ನವದೆಹಲಿ.

ಲಲ್ಲಂಜಿ ಗೋಪಾಲ, ೧೯೮೦, ಆಸ್ಟ್ರೇಲ್ಯಾ ಆಫ್ ಹಿಸ್ಪರಿ ಆಫ್ ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರ್ ಇನ್ ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಇಂಡಿಯಾ, ವಾರಣಾಸಿ

ಲಾ., ಬಿ. ಸಿ. ೧೯೭೬, ಹಿಸ್ಪಾರಿಕಲ್ ಜಿಯೋಗ್ರಾಫಿ ಆಫ್ ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಕಲ್ಕತ್ತಾ

ವಸುಂಧರ ಫಿಲಿಯೋಜ (ಸಂ), ೧೯೭೭, ವಿಜಯನಗರ ಎಂಪೈರ್, ನವದೆಹಲಿ

ವೆಂಕಟಯ್ಯ, ವಿ., “ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಸದರನ್ ಇಂಡಿಯಾ ಇನ್ ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಟೈಮ್ಸ್” ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ
ಆನ್ಯುಯಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ೧೯೦೩-೦೪

ವೆಂಕಟರತ್ನಂ, ಎ.ವಿ., ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿ, ಎಂ.ಎಲ್. ೧೯೯೬ “ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ವಿಜಯನಗರ ವಿಥ್ ರೆಫರೆನ್ಸ್ ಟು ಟ್ಯಾಂಕ್ಸ್, ಅಣೆಕಟ್ಟು
ಅಂಡ್ ಚಾನೆಲ್ಸ್” ಎಪಿಗ್ರಾಫಿ, ನ್ಯೂಮಿಸ್‌ಮ್ಯಾಟಿಕ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಅದರ್ ಆಸ್ಟ್ರೇಲ್ಯಾ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ದೇವರಾಜ ಡಿ.ವಿ. ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಬಸವ
ಎಸ್. ಪಾಟೀಲ, (ಸಂ), ಮೈಸೂರು

ವೆಂಕಟರಮಣಯ್ಯ, ಎನ್., ೧೯೩೫ ಸ್ಟಡೀಸ್ ಇನ್ ದಿ ಹಿಸ್ಪರಿ ಆಫ್ ಥರ್ಟ್ ಡೈನಾಸ್ಟಿ ಆಫ್ ವಿಜಯನಗರ, ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಆಫ್
ಮದ್ರಾಸ್, ಮದ್ರಾಸ್

ಶಿವರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಎಸ್.ಎನ್. ೨೦೦೦, ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪ, ಮಂಟಪಮಾಲೆ, ಸಂ. ೪೦, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಟಿ.ಎಂ., ೧೯೯೧ ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡ್ ವಾಟರ್ ಸಪ್ಲೈ - ಸೌಧ್ ಇಂಡಿಯಾ, ೨೦೦ ಬಿಸಿ ಟು ೧೬೦೦ ಎಡಿ, ಮದ್ರಾಸ್

ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್, ಕೆ.ವಿ., ಹಿಸ್ಪಾರಿಕಲ್ ಸೈಚಸ್ ಆಫ್ ಏನ್ವಿಯಂಟ್ ಡೆಕ್ಕನ್, ಸಂ. I (೧೯೧೭), ಸಂ. III (೧೯೬೯),
ಕೊಯಮತ್ತೂರು.

ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಕಾಮತ್, ಯು., ೧೯೯೦, “ಹಿಸ್ಪಾರಿಕಲ್ ರೋಲ್ ಆಫ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ಸ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ”, ಮಾರ್ಚ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಸಂ. ಸ.
೨೮, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂದು :

ಪೀಠಿಕೆ

ಕೆಲಯಂ ಕಟ್ಟಿಸು ಬಾವಿಯಂ ಸವೆಸು ದೇವಾಗರಮಂ ಮಾಡಿಸ |
ಜ್ಜೆಪೆಯೊಳ್ಳಿ ಲ್ಲಿದನಾಧರಂ ಬಿಡಿಸು ಮಿತ್ರಗ್ಗಿಂಬುಕೆಯ್ ನಂಬಿದ |
ಗ್ಗೇಪೆಟ್ಟಾಗಿರು ಶಿಷ್ಯರಂ ಪೊರೆಯೆನುತ್ತಿಯೆಂತೆಲ್ಲವಂ ಪಿಂದು ತಾ |
ಯೆಪೆದಳ್ಳಾ ಲೆಪೆವಂದು ತೊಟ್ಟು ಕೆವಿಯೊಳಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಾಮಾತ್ಯನಾ ||

ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರತಾಪ ದೇವರಾಯನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೦೬-೧೨) ಮಂತ್ರಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನು ಕೂಸಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ ತಾಯಿ ಹಾಡಿ ಹಾಲೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಹಂಪೆಯ ಕಡಲೆಕಾಳು ಗಣೇಶನ ಗುಡಿಯ ಮುಂದಿನ ಅಗಸೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೧೧ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. (ಎಸ್.ಐ.ಐ. IV ನಂ. ೨೬೭). ಇದೇ ಶಾಸನವು ದೇವರಾಯನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಮಾದರಸ ಮತ್ತು ನಾಯಣ್ಣರ ಬಗೆಗೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ತೋಡದ ಬಾವಿಯಿಲ್ಲ ಮರಕಟ್ಟದ ಪೇರ್ಗೇಯಿಲ್ಲ ಲೀಲೆಯಂ |
ಮಾಡದ ದೇವತಾಭವನಮಿಲ್ಲೊಲವಿಂ ಬಿಡದಗ್ಗಹಾರಮಿ |
ಲ್ಲಾಡಲದೇನೋ ಭೂ ಭುವನಭುಭುಕಮಾದುದು ಕೀರ್ತಿಂಬಾವು ನಾ |
ಪಾಡಿಯೆ ಸೈಪು ಮಾದರಸ ಸಾಯಣರೆಂಬ ಮಹಾಪ್ರಧಾನರಾ ||

ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಬಾವಿಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸುವುದು ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಸಹ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಿಂದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಜಲವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಪುರಾತತ್ವ ಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಆದಿ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸತತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದು, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪಿತು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆರೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತಂತೆ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದುಬಂದಿವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸುಮಾರು ಮೂರು ದಶಕಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ.

ಎಂ.ಎಲ್. ಸರಸ್ವತಿಯವರು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಜಿ.ಎಸ್. ದೀಕ್ಷೀತ್, ಜಿ. ಆರ್. ಕುಪ್ಪುಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಎಸ್. ಕೆ. ಮೋಹನ್ ಅವರುಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು (Tank Irrigation in Karnataka- A Historical Survey) ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಜಿ. ಆರ್. ಕುಪ್ಪುಸ್ವಾಮಿರವರು ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವದ ಕೆರೆಗಳು

ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಿ.ಟಿ.ಎಂ. ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿ ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. (Irrigation system Under Vijayanagara Empire) ಇವರ ಪುಸ್ತಕವು ಸಹ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ಸಂಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾಮನಿಕ್ ಜೆ. ಡೇವಿಸನ್ – ಜೆನ್‌ಕಿನ್ಸ್ ರವರ ದಿ ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡ್ ವಾಟರ್ ಸಪ್ಲೈ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್ ಆಫ್ ವಿಜಯನಗರ (The Irrigation and Water Supply System of Vijayanagara) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು `ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ (Micro – Study) ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ರಾಜಧಾನಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜಿನ ಬಗೆಗೆ ಪುರಾತತ್ವೀಯವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಪುಲ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಲ್ಲರೂ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾತತ್ವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬಲು, ಪುರಾತತ್ವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂಶೋಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ- ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪುರಾತತ್ವೀಯವಾಗಿ ಅರಿಯುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಇದಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಪರಿಸರ, ಪ್ರಾಚೀನ ಹವಾಮಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸದೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದಾದರೆ, ಅಂದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡು

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿ

ನೀರು ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜೀವರಾಶಿಗಳಾದ ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯ. ಇಂದು ಕಾಣಸಿಗುವ ಅನೇಕ ಜೀವರಾಶಿಗಳು, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನೀರಿನಿಂದಲೇ ಉಗಮ ಹೊಂದಿವೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಾಣಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವದ ಬಹುತೇಕ ಪಾಲು ನೀರಿನಿಂದ ಆವೃತಗೊಂಡಿದೆಯಷ್ಟೇ. ಭೂ. ಭಾಗವು ಕೇವಲ ೧/೩ ರಷ್ಟಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾನವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಶೇ. ೭೦ರಷ್ಟು ನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು ಸಹಜ. ಇಂತಹ ವಸ್ತುವಾದ ನೀರು ಮಾನವನ ದೈನಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಿದೆ.

ಮಾನವನ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸದ ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿಯುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಮಾನವ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಮಂಗನಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೦ ಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಕಾರಿಣ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಎದುರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಮಾನವನು ಚತುಷ್ಪಾದಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಕೈಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ತನ್ನ ಎರಡು ಮುಂಗಾಲುಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ

ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದು, ಅವು ಕೈಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟವು. ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ದ್ವಿಪಾದಿಯಾದ. ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಬಳಸುವಂತವನಾದ. ಈ ಮಾರ್ಪಾಡನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅನೇಕ ಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳು ಬೇಕಾದವು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿವಿಧ ನಮೂನೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇಂತಹ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ, ಕೊಂದು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದನು. ಈ ಶಿಲಾಯುಧಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಗಾತ್ರ, ರಚನೆ, ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುರಾತತ್ವ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಿಲಾಯುಧಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

[1]ಆದಿ ಮಾನವನ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಸರೋವರ, ಕೆರೆ, ನದಿ, ತೊರೆಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಇವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನಡೆಸಿದಂತಹ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇದರಿಂದ ನೀರು ಮಾನವನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಉಪಯೋಗವೆಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರಿಸುಮಾರು ಇಂದಿನಿಂದ ಏಳುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ತನ್ನ ಅಲೆಮಾರಿ ಜೀವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಇರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಪ್ರಾಕ್ತನಕಾರರು 'ನವಶಿಲಾಯುಗ ಕ್ರಾಂತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಮಾನವನ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮೂರು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು. (೧) ಮಾನವನು ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ವಾಸಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ; (೨) ತನ್ನ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತು (೩) ಕೃಷಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು[2], ಈ ಕೃಷಿಕ ಜೀವನವು ತೀರಾ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದ ಕೆಲವೊಂದು ಪುರಾತನ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ಮಾನವನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು ವ್ಯವಸಾಯದಿಂದಲೇ. ಈ ವ್ಯವಸಾಯ ಪದ್ಧತಿಯು ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಮಾನವನ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯವಸಾಯದ ಆವಿಷ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸಾಯವು ತಳಹದಿಯಾಯಿತು. ಮಾನವನು ಕೃಷಿಯನ್ನು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಮುಖ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೇ. ಭಾರತವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕೃಷಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರಮುಖ ವೃತ್ತಿ ವ್ಯವಸಾಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಸತತವಾಗಿ ಏಳುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮಾನವನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ವ್ಯವಸಾಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಪರಿಸರದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ, ಅಭ್ಯಯಿಸಿ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ [3].

ಮಾನವನು ಮೊದಲಿಗೆ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಮಳೆಯನ್ನೇ ನಂಬಿದ್ದ, ಅವನು ವಿಫಲವಾಗಿ ನೀರು ಸಿಗುವ ಜಾಗವಾಗಿದ್ದ ನದಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದನು. ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಕಾಲದ ಮನೆಯ ವೈಫಲ್ಯತೆಯು ಅವನನ್ನು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಅವನು ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ. ಮಳೆಗಾಲವು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾಸಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಂತೆಯೇ ನದಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಸಾವಿರ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಭೂ ಪ್ರದೇಶವು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು, ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಮೂಲಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದನು. ಇಂತಹ ಕೃತಕ ಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳೇ ಇಂದಿನ ಕೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಟೆಗಳು. ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಮಾನವ ತನಗೆ ಬೇಕೆಂದಾಗ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಈ ಬಗೆಯ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನವಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದ ಆರಂಭದಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು. ಮಳೆಯ ನೀರು ತಗ್ಗಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿದು ಹೋಗದಂತೆ ಸಣ್ಣ ಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದ ಮಾನವ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಇದು ನಿಸರ್ಗವು ಮಾನವನಿಗೆ ಕಲಿಸಿದ ಪಾಠ. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಸಂತಾನ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಆದಿಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಸಂತತಿಗಿಂತಲೂ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಹಾರ ಪೂರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರಲು, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ವ್ಯವಸಾಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಕೃತಕ ಮೂಲವಾದ ಕೆರೆಗಳಿಂದ ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ ಹಾಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಕ್ತನಾನ್ವೇಷಣೆಯಿಂದ ದೊರಕಿರುವ ಮಾಹಿತಿಗಳು ನಿಜಕ್ಕೂ ರೋಚಕವಾಗಿವೆ. ಈಜಿಪ್ಟ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಕೆರೆ-ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದರೆಂದು ಪುರಾತತ್ವಜ್ಞರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ [4].

ಭಾರತವು ಸಹ ಈಜಿಪ್ಟನ್ನಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಶ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ಆರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ, ಅಂದರೆ ಈಜಿಪ್ಟಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿ ಕೃಷಿಕ ಜೀವನದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನವಾಗದ ಕಾರಣ ಖಚಿತತೆಯಿಂದ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪುರಾವೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕೃಷಿ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಿಂಧೂ ನದಿಕೊಳ್ಳದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಸಿಂಧೂನದಿ ಕೊಳ್ಳದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನೇಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪುರಾವೆಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ರಾಜಸ್ತಾನದ ಗಂಗಾನಗರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಳಿಬಂಗಾನ್ ಎಂಬ ಸಿಂಧೂ ನದಿಕೊಳ್ಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಿರುವ ಜಮೀನು ದೊರೆತಿದೆ.[5] ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಪದ್ಧತಿಯು ಇತ್ತೆಂಬುದು ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿರುವ ದೋಲವೀರಾ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಇದು ಸಹ ಸಿಂಧೂ ನದಿ ಕೊಳ್ಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ನೆಲೆಯೇ ಆಗಿದೆ.[6] ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು.

ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾಲಮಾನ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೮೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೨ ಶತಮಾನ. ಉತ್ತರ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ಅಂತಹ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾದಂತಹ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೀರಾವರಿ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಯುಗದ ಸಮಾಧಿ ನೆಲೆಗಳ ಉತ್ಖನನ ನಡೆದಿದ್ದು ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ, ರಾಗಿ, ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ಅಕ್ಕಿ, ರಾಗಿ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.[7]

ಆದಿಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ನೆಲೆಗಳು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಆದಿಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ನೆಲೆಗಳಾದ ಶೃಂಗವೇರ್ಪುರ್, ಬಿಸನಗರ, ಕುಮ್ರಹಾರ (ಇಂದಿನ ಪಟ್ನಾ), ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಮಥುರಾ ಮೊದಲಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ

ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.[8] ಇಂದಿನ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನರು ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳು ದೊರಕಿವೆ.[9]

ಭಾರತದ ಆದಿಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಅವುಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕಥಾನಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಪುರಾಣ, ಔಪಯೋಗಿಕ ಬರಹಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ವ್ಯವಸಾಯ ಪದ್ಧತಿ, ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳು ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಅವುಗಳ ಬಳಕೆ, ರಕ್ಷಣೆ. ಪೋಷಣೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿವೆ.

ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೇದಗಳು ಕೆರೆ ಬೇಸಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವಣ ವೇದಗಳು ಕೂಪ[10], ಸರಸ್, ಕೃತ್ರಿಮ ನದಿಯಾ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ; ಕೌಶಿಕ ಸೂತ್ರವು ಬೋಧಾಯನ ಧರ್ಮಸೂತ್ರ, ಧರ್ಮಪದ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳು ನಾಲೆಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.[11]

ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವು ಒಂದು. ಇದನ್ನು 'ಮನು' ಎಂಬುವನು ವಿರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಇವಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರು, ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆಯೇ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.[12]

ಈ ದೇಶದ ಎರಡು ಶಿಷ್ಟ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಮಾಯಣ. ಮಹಾಭಾರತದ ಅನುಶಾಸನಿಕ ಪರ್ವವು ಮಹಾರಾಜನಾದಂತಹವನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಒಂದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೇ ನಾಲೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸವೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾರದನು, ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿ "ಮಳೆಯನ್ನೇ ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಬಾರದೆಂತಲೂ ಹಾಗೂ ಕೆರೆ ಹಾಗೂ ಸರೋವರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಬೇಕು" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ[13]. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಹವಾಮಾನವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಇರದೆ ಮಳೆಯು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಾವು ಅಂದಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಹವಾಮಾನವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಮಳೆಯ ನೀರಿನ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಸರೋವರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಂದಿನ ರಾಜರು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ನಮಗೆ ಸಿಗುವ ಪುರಾತನ ದಾಖಲೆಗಳು.

ಪದ್ಮ ಪುರಾಣದ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವು ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಇದೆ. ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮೋತ್ತರ ಹಾಗೂ ದೇವಿಪುರಾಣಗಳು ನದಿವಾಹಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳು ಚಿಕ್ಕ ನಾಲೆಗಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಬೇಸಾಯ ಪದ್ಧತಿ, ಮಾನವನ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿ, ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಸಸ್ಯ, ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಸ್ಯ, ಕೃತಕ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[14]

ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃವಾದ ಕೌಟಿಲ್ಯನು, ಮಗಧ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ, ಅಕಾಲಿಕ ಮಳೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಸರೋವರಗಳು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ, ಎಷ್ಟು ಹಳೆಯವು ಮತ್ತು ಎಂತಿಷ್ಟು ದುರಸ್ತಿಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕೆರೆಗಳು ಇವೆಯೆಂಬುದಲ್ಲದೇ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಪಟ್ಟಿಯು ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂದೂ ಸಹ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ, ಅವರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜಮೀನನ್ನು ಅಳಿಯುವುದು, ಕೆರೆಯ ತೊಬುಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡುವುದು ಮತ್ತು ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಹಂಚುವುದು ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಗಮನೀಯವಾದ ಅಂಶ.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಈ ಕೃತಿಯು ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಹೊಸ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಮತ್ತು ಆ ಕೆರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ಸಹ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೃತಿಯು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಒಂದು ಕೆರೆಯು ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದಾಗ ಆ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಸುವವರಿಗೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿಸಬೇಕು ಎಂದೂ; ಕೆರೆಯು ಒಮ್ಮೆ ದುರಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಬಳಕೆದಾರರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿನ ಜೊಂಡು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದವರಿಗೆ ಮೂರು ವರ್ಷವೂ ; ಹೊಸ ಬಂಜರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ ರೈತರಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಜಮೀನಿನ ಮಾಲಿಕರು ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಐದು ವರ್ಷ ಬಳಸದೇ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೊಳಪಡಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜಮೀನಿನ ಮಾಲಿಕತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ರೈತರು ಕೆರೆಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೆರೆಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡದಿದ್ದವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ರೈತರು ಯಾವ ವಿಧವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡುವರೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಕೃತಿಯು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯು ಇದ್ದು, ನಮಗೆ ವಿಶ್ವದ ಬೇರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಧದ ಮಾಹಿತಿಯು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃಷಿ, ನೀರಾವರಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಜನಹಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಬಾಧ್ಯತೆ ರಾಜ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾರಾದರೂ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವರನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ಸಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತುಪುರಾತನ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಹಾನಿ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ದಂಡ ಹಾಕುವ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[15]

ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಕುನಾಲಜಾತಕಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಕಥೆ ಗಮನಿಸುವಂತಿದೆ. ಎರಡು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರು 'ಹೋಯಿನಿ' (ಹೊಹಿನಿ) ಎಂಬ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಜಗಳವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವು ಜಾತಕಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ.[16]

ವಿದೇಶಿಯರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಗಾಸ್ತನಿಸ್ ಬರಹವು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಮೆಗಾಸ್ತನಿಸ್ ಎಂಬುವವನು ಗ್ರೀಕ್ ದೇಶದ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯನ ಓಲಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದು, ಅವರುಗಳು ಜಮೀನನ್ನು ಅಳಿದು ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವಿತರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳ ತೊಬುಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ

ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅವನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ನೀರಿನ ವಿತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಲೋಪವು ಬರದಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಪಾಲಾಗಿ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ತನ್ನ ಪ್ರವಾಸದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ.[17]

ಶುಕ್ರನು ರಚಿಸಿದ ನೀತಿ ಗ್ರಂಥವಾದ ಶುಕ್ರನೀತಿಯು ಕೆರೆ ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಕರ್ಯ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿ. ಕಲ್ಪಿತ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಲಿ, ಕೆರೆ ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವರಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಮರಕೋಶವು (ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನ) ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಗುವಳಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ನೀರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಗೆ ದೇವಮಾತ್ರಕವೆಂದು[18] ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ನದಿಮಾತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ನದಿಮಾತ್ರಕವೆಂದರೆ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡುವುದು ಎಂದೇ ಆಗಿದೆ.[19] ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕಾಲುವೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹಾಯಿಸಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಗಾಹಸತ್ತಸಿ (ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ) ಎಂಬ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹಾಲಿ ಎಂಬಾತನು ರಚಿಸಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ, ನೀರಾವರಿ, ಏತಗಳು ಹಾಗೂ ಇವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬಾವಿಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ರಹತ್ತಗಡಿಯ (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಾಟೆ- ಗಡಿಗಿ) ಮೂಲಕ ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಷಯ.[20]

ಪ್ರಾಚೀನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಗಮ್ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂಗಮ್ ಸಾಹಿತ್ಯವಾದ ಶಿಲಪ್ಪದಿಕಾರಂ ಕೆಲವು ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಒಂದು ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ನೀರನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಗೆ ಈ ಕೃತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಗಮ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚೋಳರಾಜನಾದ ಕರಿಕಾಲನು ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಅದರ ನೀರನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರಾಜನು ಇಂತಹ ಜನಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಸಹ ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಈ ಕಟ್ಟೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವನು ಗೆದ್ದು ಬಂದಂತಹ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕೆಲಸಗಾರರನ್ನು ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[21]

ಆದಿ ಇತಿಹಾಸಕಾಲದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಶಾಸನಗಳು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಗುಜರಾತ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜುನಾಗಡ್ ನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮಹಾಕ್ಷತ್ರಪ ರುದ್ರದಾಮನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦) ಶಾಸನವು ಸುದರ್ಶನ ಕೆರೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[22] ಈ ಶಾಸನವು ಬಹುಶಃ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕೆರೆಯ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಈ ಶಾಸನದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಶಾಸನದ ತೇದಿಯು, ಅರಸನ ೭೨ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದರ ವಿವರ ಇಂತಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನು (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೨೪-೩೦೦) ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ಮಾಂಡಲಿಕನಾಗಿದ್ದಾಗ ವೈಶ್ಯ ಪುಷ್ಯಗುಪ್ತನು ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ತರುವಾಯ ಅಶೋಕನ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೬೨-೨೩೨)

ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಯುವರಾಜ ತುಷಾಸ್ವನು ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಧಾರಿಸಿ, ಆ ಕೆರೆಗೆ ಬರುವ ನಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೊಂಡು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಲ್ಮಶಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸಿದನು.[23]

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿದು ಬರುವ ಸರ್ವಣಸಿಕತಾ (ಇಂದಿನ ಸುವರ್ಣರೇಖಾ ; ಸುವರ್ಣಸಿಕತಾ ಎಂದರೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಉಸುಕು) ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ಸುವರ್ಣಸಿಕತಾ ನದಿಗೆ ಮತ್ತೆರಡು ಚಿಕ್ಕ ತೊರೆಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆಂದು ಹಾಗೂ ಕೆರೆಯು ಬಹಳ ಸುಭದ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಒಂದು ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ಕೆಲವು ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಹ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಮಹಾಕ್ಷತ್ರಪ ರುದ್ರದಾಮನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ವಿಕೋಪದಿಂದ ವಿಪರೀತ ಮಳೆಯಾಗಿ ಸುವರ್ಣಸಿಕತಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆಬಂದು ಆ ನೀರು ಸುದರ್ಶನ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿತು. ಸುಮಾರು ೪೨೦ 'ಹಸ್ತ'ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ೭೫ 'ಹಸ್ತ'ಗಳಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿಯೂ ಕೆರೆಯ ಏರಿ ಒಡೆಯಿತು ಎಂದೂ, ಸುದರ್ಶನ ಕೆರೆಯು ನೋಡಲು ದುರ್ದರ್ಶನವಾಯಿತೆಂದು ಶಾಸನವು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯ ಈ ದುಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಅತೀವ ಕಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತ ರಾಜನಾದ ರುದ್ರದಾಮನು ಮತ್ತು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನಿಕರು ಆ ಕೆರೆಯ ದುರಸ್ತಿಗೆ ವಿಪರೀತ ವೆಚ್ಚ ತಗಲುವ ಸಂಭವವಿದೆ ಎಂದು, ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿ ವಿರೋಧಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ವ್ಯಯಿಸಿ ಕೆರೆಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಕೆರೆಯ ದುರಸ್ತಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅನಂತದ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದ ಸುವಿಶಾಖನು ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಪೂರೈಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇದಾದ ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೫ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕೆರೆಯು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಒಡೆದಾಗ ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತನ ಮಾಂಡಲಿಕನಾದ ಚಪಲಿಕನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ೪೫೬-೫೭ ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸಿದುದಾಗಿ ಜುನಾಗಡದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೫ ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಅದು ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತ್ತೆಂಬುದು ನಿರ್ಮಿವಾದ ಅಂಶವು.[24]

ಕಳಿಂಗ ದೇಶದ ರಾಜನಾದ ಖಾರವೇಲನ ಹಾತಿಗಂಫ ಶಾಸನವು ಅವನ ಮೊದಲ ವರ್ಷದ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು[25] ಮತ್ತು ನಂದರು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಸಹ ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸಿದುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಎಂಬುದು ಶಾಸನೋಕ್ತ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಕದಂಬರು, ಗಂಗರು, ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳು ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ಸೌಲಭ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಹ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದವು.

ಪುಲುವಾಯಿ ಮೇಕದೋಣ ಶಾಸನವು (ಮ್ಯಾಕದೋಣಿ ಎಂದು ಸಹ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ).ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆರೆಯ ಬಗೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ತಾಳಗುಂದದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಶಾಸನವು ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[26]

ಕರ್ನಾಟಕದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಕೆರೆಯು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ರಾಜನಾದ ಮಯೂರವರ್ಮನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಅವನ ಒಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಹುಲೆಗುಂದಿ ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದು ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಭಾರಿ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವಿನ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಸಹ ಕೆರೆಯು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ.[27]

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೫-೬ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶಾಸನಾಧಾರಗಳಿವೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಮತ್ತು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆಗಳಿವೆ. ಅಂದರೆ ಕೆರೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪರಮೇಶ್ವರ ತಟಾಕ, ಚಿತ್ರಮೇಘ ತಟಾಕ ಮುಂತಾದವುಗಳೆ ಆಗಿವೆ.[28]

ಗಂಗರು ಸುಮಾರು ೫ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳಿದರು. ಇವರುಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಾಮಂತರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು, ದೀರ್ಘ ಕಾಲದವರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು, ತಾಮ್ರಪಟ ಶಾಸನಗಳು ಅವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಕೆರೆ, ಮಡುವು, ದೋಣೆ, ಗುಂಡು, ಜಲಸಯ, ಕೊಳ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ[29] ಕೆರೆಗೆ ಇದ್ದಂತ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಕೋಶವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಕೆರೆಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಬಾಲಚಂದ್ರಾರ್ಕ ಕೊಳವೆಂದು, ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರ ಕೊಳವೆಂದು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತವೆ.[30]

ಕನ್ನಡದ ಆದಿಕವಿಯಾದ ಪಂಪನು ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಅರಿಕೇಸರಿಯು ಧರ್ಮಪುರ ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಥವಾ ಕುರ್ಕಿಯಾಲ ಶಾಸನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.[31] ಈ ಧರ್ಮಪುರ ಯಾವುದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿತ್ತು? ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ಅನೇಕ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡು ಕೆರೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.[32] ಜಿನವಲ್ಲಭ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ ಎಂಬ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪುರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆ ಇತ್ತೆಂದು ಪಂಪಭಾರತದ ಪದ್ಯವೊಂದರಿಂದ ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.[33] ಪಂಪನ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ ;

ಬೀರದಳವಿಯ	ನನ್ನಿಯ	ಚಾಗದ	ಶಾಸನ	ಚಂದ್ರಾರ್ಕತಾರಂಬರಂ	
ಮೇರು	ನಿಲ್ವಿನಂ	ನೀಲವೇಟ್ಟುಂ	ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ	ತಾನಿತ್ವಂ	
ಸಾರಮೆಂಬಿನಂ	ಪೆಸರಿಟ್ಟು	ತಾನೀಯೆ	ಹರಿಗನ	ಧರ್ಮ	
ಸಾರಮಾದುದು ಬಿಟ್ಟಗ್ರಹಾರಮಾ ಬಚ್ಚೆಸಾಸಿರದೊಳಂ ಧರ್ಮಪುರಂ					

ದೆನೆ	ಮುಖಧೂಮದಿಂ	ದ್ವಿಜರ	ಹೋಮದಿನೊಳ್ಳೆ	ಹಂಸ	ಕೋಕ	ಸಾ	
ರಸ	ಕಳೆನಾದದಿಂದೊಳಗೆ		ವೇದನಿನಾದದಿನೆತ್ತ	ಮೆಯ್ಯೆ	ಶೋ		
ಭಿಸೆ	ಸುರಮಧ್ಯಮಾನವನಧಿ		ಕ್ಷುಭಿತಾರ್ಣವ	ಘೋಷದಂತೆ	ಘೂ		
ರ್ಣಿಸುತರಲೀ ಗುಣಾರ್ಣವನ ಧರ್ಮದ ಧರ್ಮಪುರಂ ಮನೋಹರಂ							

ಪಂಪನಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮಪುರ ಅಗ್ರಹಾರವು ಬಂದಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯಿತ್ತು. ನಂತರ ಜಿನವಲ್ಲಭ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ ಕೆರೆ. ಧರ್ಮಪುರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳಿದ್ದು ಬೊಮ್ಮಲಗುಟ್ಟಕ್ಕೆ (ಶಾಸನ ದೊರೆತ ಸ್ಥಳ) ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪಾತಚೆರುವು (ಹಳೆಯ ಕೆರೆ) ಇದ್ದು. ಧರ್ಮಪುರದ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿತ್ತು ಗುಡ್ಡದ ಹಿಂಭಾಗದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಉಡನ್ ಚೆರುವು (ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆ) ಇದೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಜಿನವಲ್ಲಭನು ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ ಕೆರೆಯೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೆರೆ ಎಂದು ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.[34] ಎರಡು ಕೆರೆಗಳ ತಪ್ಪಲಿನ ಬಯಲೇ ಧರ್ಮಪುರದ ನಿವೇಶನ. ಎರಡೂ ಕೆರೆಗಳ ಮತ್ತು ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಅವಶೇಷಗಳ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.[35]

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ತರುವಾಯ ಚೋಳರು ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರುಗಳು ಸಹ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಂತೆಯೇ ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಜನಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎರಡೂ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಚೋಳರ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ತಂಜಾವೂರಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳು, ಅಧಿಕಾಂಶವಾಗಿ ಕೃಷಿ, ಕೃಷಿಕ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ರಾಜೇಂದ್ರಚೋಳನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೧೨-೪೪) ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರೆಗೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಗಂಗೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ತಂದು, ಕುಂಭಕೋಣಂನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಆ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿದನೆಂದು ಒಂದು ಶಾಸನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ರಾಜನು, 'ಗಂಗೆಕೊಂಡಾನ್' ಎಂಬ ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ನೂತನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ 'ಗಂಗೆಕೊಂಡ ಚೋಳಪುರಂ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನು ಗಂಗೆಯನ್ನು ತಂದುದು 'ಜಲಮ್ಯ-ಸ್ತಂಭ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿ.[36]

ಚೋಳರು ಅವರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದವರು. ಅವರು ಆಡಳಿತಾಂಗವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಳಿಸಿ ಸಭೆ ಅಥವಾ ಮಹಾಸಭೆ ಎಂಬ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಿತಿಯವರು ಉಪಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಭಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಹಲವು ಉಪಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಏರಿವಾರಿಯಂ' ಒಂದಾಗಿದೆ. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಏರಿ ಎಂದರೆ ಕೆರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಉಪಸಮಿತಿಯು ಕೆರೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[37] ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಚೆಂಗಲ್ ಪಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತರಮೇರೂರು ಗ್ರಾಮದ ಸಮೀಪವಿರುವ ವೈರಮೇಷ-ತಟಾಕವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಪಲ್ಲವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಚೋಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಸದರಿ ಕೆರೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ 'ಏರಿವಾರಿಯಂ' ಎಂಬ ಸಮಿತಿಯು ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಉತ್ತರಮೇರೂರಿನ ಚೋಳರ ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ.[38] ಕೆರೆಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಚೋಳರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಚಾಳುಕ್ಯರು ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರು ಸಹ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಾಳುಕ್ಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹ ಕೆರೆಗಳು, ವಾತಾಪಿ (ಬದಾಮಿ), ಕಲ್ಯಾಣ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಹೊಯ್ಸಳರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ದೋರಸಮುದ್ರ (ಹಳೆಬೀಡು), ಬೇಲೂರು ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜನಾದ ಮೂರನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನು

(ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೨೬-೨೮)ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ ಕೃತಿಯು ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ, ಕೊಳ, ಬಾವಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಿಸುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[39]

ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹುಲಿಗಿಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದ ಶಾಸನವು ಕೆಲವು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡವುತ್ತದೆ. ಚೌವೇದಿಭಟ್ಟ (ಬಹುಶಃ ಚತುರ್ವೇದಿಭಟ್ಟ) ಎಂಬುವನು ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಹುಲಿಗಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಗ್ರಾಮವು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದು ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡು, ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉಪಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದು ತುಂಗಭದ್ರೆ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಮೊದಲ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಮೇಲ್ಕಂಡ ಮತ್ತು ಕೆಳದಂಡೆ ಕಾಲುವೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[40]

ಇದರಂತೆಯೇ ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನವು ಹಂಪೆ-ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೯೯ ಆಗಿದ್ದು, ಹಂಪೆಯ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಜನನಿಬಿಡ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನವು ಸಾಬೀತುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.[41]

[1] ಥಾಪರ್ ಬಿ. ಕೆ., ರೀಸೆಂಟ್ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ಡಿಸ್ಕವರೀಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪು. ೨-೨೨

[2] ಅದೇ, ಪು. ೪೦-೪೯

[3] ಅಗ್ರವಾಲ್, ಡಿ. ಪಿ. ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪು. ೧೬೫-೧೬೭

[4] ಎನ್ ಸೈಕ್ಲೋಪಿಡಿಯಾ ಬ್ರಿಟಾನಿಕಾ, ಸಂ.xvii ಪು. ೬೪೧ ಮತ್ತು ೬೪೨ ; ಸಂ.xii ಪು. ೭೫೦ (ಡಿ)

[5] ಥಾಪರ್ ಬಿ.ಕೆ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೫೪ ; ಅಗ್ರವಾಲ್, ಡಿ.ಪಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೧೭೧ ; ರಾವ್, ಎಸ್. ಆರ್., ಲೋಥಲ್, ಪು. ೨೫೨

[6] ಬಿಸ್ತ, ಆರ್.ಎಸ್. ದೋಲಾವೀರಾ ಎ ಹರಪ್ಪನ್ ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್, ನವದೆಹಲಿಯ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಇನ್‌ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ.

[7] ನಾಗರಾಜರಾವ್ ಎಂ.ಎಸ್., ಪ್ರೋಟೋಹಿಸ್ಟಾರಿಕ್ ಕಲ್ಚರ್ಸ್ ಆಫ್ ತುಂಗಭದ್ರಾ ವ್ಯಾಲಿ (ಎ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆನ್ ಹೆಲ್ಡರು ಎಕ್ಸ್‌ಕವೇಶನ್), ಪು. ೨೨ ಮತ್ತು ೧೨೪-೧೪೨

[8] ಕೊಟ್ರಯ್ಯ, ಸಿ.ಟಿ.ಎಂ., ಇರಿಗೇಶನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ (ಮುಂದೆ ಐಎಸ್‌ವಿಇ), ಪು. ೨ ; ಕೊಟ್ರಯ್ಯ, ಸಿ.ಟಿ.ಎಂ. (ಆಂಗ್ಲಮೂಲ), ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ), ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (ಮುಂದೆ ವಿಸಾನೀ), ಪು. ೨

[9] ಐಎಆರ್ - ೧೯೫೪-೫೫, ಪು. ೨೨-೨೩ ; ೧೯೫೮-೫೯ ; ಪು. ೮

[10] ಮುಗ್ಧೇದ | ಮಂಡಲ, ೧೦೫ ಸೂಕ್ತ, ೧೭ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ.

[11] ಐಎಆರ್ - ೧೯೫೪-೫೫, ಪು. ೨೨-೨೩ ನೋಡಿ ಶರ್ಮಾ, ಬಿ. ಕೆ. ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಸಂ. XL, ಭಾಗ II, ಪು. ೩೦೨

[12] ಐಎಆರ್ -೧೯೫೪-೫೫, ಪು. ೨೨-೨೩, ನೋಡಿ ಶರ್ಮಾ., ಐ. ಕೆ. ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಸಂ. XL, ಭಾಗ II, ಪು. ೩೦೨

[13] ಮಹಾಭಾರತ, ಸಭಾಪರ್ವ, V, ಭಾಗ ೭೭

[14] ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ II, ೨೧,೧೮

[15] ಅದೇ, II ೩೫.೨ ; III, ೯,೩,೨,III, ೯ ಮತ್ತು ೯.೮

[16] ಕಾಲ್ ವೆಲ್, ಇ. ಬಿ. ಜಾತಕ ಸ್ಟೋರೀಸ್, ಸಂ.I ಪು. ೧೯

[17] ಶರ್ಮಾ, ಐ. ಕೆ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ.

[18] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೫ ; ಭೂಮಿವರ್ಗ. ೩೨೦

[19] ಭೂಮಿವರ್ಗ, ೩.೨೦

[20] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು.೫

[21] ದೀಪಕ್ ರಂಜನ್ ದಾಸ್, ಎಕ್‌ನಾಮಿಕ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಡೆಕ್ಕನ್ (೧೯೯೨ ಸೆಂಚುರಿ ಟು ೬ ಸೆಂಚುರಿ ಎ.ಡಿ.) ಪು. ೧೨೦ ;ದೀಕ್ಷಿತರ್, ವಿ. ಆರ್.ಆರ್., ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯಾ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಕಲ್ಚರ್, ಪು. ೭೧-೮೨.

[22] ಎಫ್. ಇಂಡ್., ಸಂ.VIII ಪು. ೪೦-೪೯, ಐಎ. ಸಂ.VII ಪು. ೨೫೯-೬೧

[23] ಸರ್ಕಾರ್, ಡಿ.ಸಿ., ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್ ಆಫ್ ಅಶೋಕ, ಪು. ೨೭ ; ಎಫ್ ಇಂಡ್, ಸಂ.VIII, ಪು.೩೬-೪೯

[24] ಸಿ.ಐ.ಐ. ಸಂ.III. (ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ ಆವೃತ್ತಿ) ಸಂ. ೨೫; ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೭.

[25] ಎಫ್. ಇಂಡ್. ಸಂ. XX, ಪು. ಪು. ೨೨ ; ಸರ್ಕಾರ್, ಡಿ.ಸಿ., ಸೆಲೆಕ್ಟ್ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಸಂ. II, ಪು. ೨೦೬

[26] ರಾವ್. ಸಿ.ಎಚ್., ಮೈಸೂರು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಸಂ. I. ಪು.೧೦.

[27] ಎಂ.ಎ.ಆರ್., ೧೯೨೯, ಪು. ೫೦ ಮತ್ತು ಶಾಸನ ಸಂ. ೧. ಪು. ೨೧೧

[28] ಮೀನಾಕ್ಷಿ, ಸಿ. ಎಡ್ಮಿನ್ಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ಅಂಡ್ ಸೋಶಿಯಲ್ ಲೈಫ್ ಅಂಡರ್ ದಿ ಪಲ್ಲವಾಸ್, ಪು. ೧೧೮-೧೨೪, ೧೨೭-೧೨೮ ಮತ್ತು ೧೩೮

[29] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೬ ; ನೋಡಿ ರಮೇಶ್. ಕೆ.ವಿ., ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಿಕ್ಷನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೆಸ್ಟರ್ನ್ ಗಂಗಾಸ್

[30] ರಮೇಶ್, ಕೆ.ವಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೧೧೪- ೧೧೭

[31] ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ., "ಜಿನವಲ್ಲಭನ ಕುರಿಕೃತ್ಯ ಶಾಸನ; ಹೆಚ್ಚಿನ ಶೋಧಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು" ಹೊಸತು ಹೊಸತು. ಪು. ೯೭-೧೨೦

[32] ಎಪಿಎಆರ್‌ಎಫ್, ೧೯೬೬, ಸಂ. ೧೭೮, ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಿಕ್ಷನ್ಸ್ ಆಫ್ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ್, ಕರೀನಗರ್, ಸಂ. ೩ ; ಎಆ, ಸಂ. II, ಸಂ., ೩ ; ಜೈನಿಸಮ್ ಇನ್ ಆಂಧ್ರ, ಸಂ. ೬೫ ; ಎಆರ್‌ಎಫ್ ೧೯೬೬ - ೬೭, ಸಂ. ಬಿ೧ ; ಭಾರತಿ, ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೬೭, ಪು. ೧೦-೨೩ ; ವಾಸುದೇವನ್, ಸಿ.ಎಸ್. (ಸಂ.), ಕನ್ನಡ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಿಕ್ಷನ್ಸ್ ಆಫ್ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ್, ಪೀಠಿಕೆ ಪು. XL ಮತ್ತು ಸಂ. ೪೨೮ ಮತ್ತು ೪೨೯

[33] ಪಂಪಭಾರತ, ೧೪, ೫೬-೫೭ ; ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೧೦೫, ೧೦೬

[34] ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೧೦೬-೧೦೮

[35] ಅದೇ, ಪು. ೧೦೮-೧೨೦ ಮತ್ತು ೧ ರಿಂದ ೭ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು.

[36] ಶಿವರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಸಿ., ದಿ ಜೋಳ ಟೆಂಪಲ್ಸ್, ಪು. ೫-೬

[37] ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕೆ.ಎ.ಎನ್., ದಿ ಜೋಳಸ್, ಪು. ೫೮೩, ೫೮೪; ಎ.ಆರ್.ಎಸ್.ಐಇ.-೧೯೨೩ ಪು. ೧೨೩

[38] ಅದೇ, ಪು. ೪೯೫- ೪೯೬ ಮತ್ತು ೫೮೩- ೫೮೪

[39] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೮-೧೯

[40] ಎಚ್‌ಎಎಸ್, ಸಂ. ೫, ಪು. ೧೦ ; ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೯

[41] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IV. ಸಂ. ೨೬೦

ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರು

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳು ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿವೆಯಾದವರೂ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವು ಅಷ್ಟೇನು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಿಂದ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವು ಹೊಸತೊಂದು ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಕೆರೆಗಳ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆಂದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವುದು, ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವುದು, ಬಾವಿಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸುವುದೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಇಹ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸದ್ಗತಿಯು ದೊರಕುವುದೆಂಬ ಜನರ ಬಲವಾದ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿದ ಅನೇಕ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ಅರಸರುಗಳು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಗಳು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅನೇಕ ಇನ್ನಿತರ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರಷ್ಟೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮೀನು ಸಾಕಲು ಮತ್ತು ಮುಂತಾದ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ನಮಗೆ ಅನೇಕ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಕೆರೆಗಳು ಏಕೆ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾವು ಇಂದಿನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ.ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹವಾಮಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಡೆಸಿದ ಕೆಲವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಇಂದಿನ ಹವಾಮಾನವು ಮತ್ತು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹವಾಮಾನವು ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ.

[1]ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ಹವಾಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿಮಿತವುಂಟಾಗತೊಡಗಿತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಒಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಹವಾಮಾನವು ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹವಾಮಾನವು ಇಂದಿನ ಹವಾಮಾನದಂತಿರುವುದರಿಂದ ಈಗಿರುವಂತೆಯೇ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳು ಮಳೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೃತಕ ಜಲಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಕೃತಕ ಜಲಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳಾದ ಕೆರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತಹ ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳು ಮಳೆಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ಕೆಲವು ಮಾತ್ರವೇ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರು ಕೆಲವು ಮಳೆ ಆಶ್ರಿತ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನದಿ ಆಶ್ರಿತ ಕೆರೆಯನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆ, ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ, ದರೋಜಿ ಕೆರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ನದಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ದಣ್ಣನಾಯಕನ ಕೆರೆ, ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆರೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮಳೆಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಳೆಯ ವೈಪರಿತ್ಯ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಕೇವಲ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸದೆ, ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಕೆರೆಗಳ ಒಂದು ಶೃಂಖಲೆಯನ್ನು

ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ನಿಸರ್ಗದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣ, ಮಳೆಯ ಅತೀವೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನರಿತು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಭೂಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೊದಲ ಕೆರೆಯು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದು, ಮಳೆಯ ನೀರು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಬಂದಲ್ಲಿ ಆ ನೀರು ಕೋಡಿಯ ಮೂಲಕ ಹರಿದು ಬಂದು ಎರಡನೆಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ, ಒಮ್ಮೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಮೊದಲ ಕೆರೆಗೆ ಬಂದರೂ, ಕೆರೆಯು ಒಡೆಯದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ನೀರು ಪೋಲಾಗುವುದನ್ನು ಸಹ ಎರಡನೆಯ ಕೆರೆಯು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಕೆಲವು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಅಂಕಿ-ಅಂಶಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ.[2]

ಕೋಷ್ಟಕ -೧

ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದವರು	ಶೇಕಡಾವಾರು
ರಾಜರು	೫.೨೨
ಮಂತ್ರಿಗಳು	೨.೯೦
ರಾಜೋದ್ಯೋಗಿಗಳು	೫.೨೨
ಮಾಂಡಲಿಕರು	೩.೬೬
ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು	೨೯.೯೦
ಸಾಮಂತರು	೨೦.೫೪
ಸಾಮಾನ್ಯರು (ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ)	೨೬.೫೬

ಮೇಲೆ ನೀಡಿರುವ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವಂತೆ, ಕೆರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರ ನಂತರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವರೆಂಬುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ. ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಳಿಸಿ, ನಾಯಕರುಗಳು (ಅಮರನಾಯಕತ್ವ) ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಂತಹ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದವೆಂದು ಕೊಟ್ಟುನವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[3]

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವುದರ ಬಗೆಗಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಲಭ್ಯವಿದೆ.[4] ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಶಾಸನಗಳ ವಿವರಗಳು ಇಂತಿವೆ. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಉಪ್ಪಾರರು ಎಂಬ ಜನಾಂಗದವರು ನಿರ್ಮಿಸಲು ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಾಧಾರವಿದೆ.[5] ಕಟ್ಟಿಗರು ಎಂಬ ಜನಾಂಗದವರು ಸಹ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಕೆಲವು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿವೆ. ಇವರುಗಳು ಉಪ್ಪಾರರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಬಹುದು. ಉಪ್ಪಾರರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳ ಜನರು ಸಹ ಈ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೆರವು ಮತ್ತು ಸಹಕಾರಗಳು ಬೇಕಿದ್ದರಿಂದ, ಕೇವಲ ಒಂದು ಜನಾಂಗದವರು ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಶಾಸನವು ಕೆರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನವು ಕೆರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅತೀ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಒಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲು ಎಂದು

ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಶಾಸನವು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕಡಪ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪೊರುಮಾಮಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ್ದು, ಯುವರಾಜ ಭಾಸ್ಕರನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ತೇದಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೬೯ ಆಗಿದ್ದು, ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿದೆ.[6] ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ನಾಲ್ಕು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕಟ್ಟಿರುವ ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅನಂತರಾಜಸಾಗರವೆಂದು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯ ಉದ್ದವು ೪೫,೦೦೦ ಅಡಿಗಳು, ಆಡಳವು ೧೨ ಅಡಿಗಳು. ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಕೆರೆಯ ಉದ್ದವು ೧೪,೫೦೦ ಅಡಿಗಳು, ಏರಿಯ ತಳಹದಿಯ ಅಗಲ ೧೫೦ ಅಡಿ ಮತ್ತು ಏರಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಅಗಲ ೧೨ ಅಡಿಗಳಾಗಿವೆ.[7]

ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕಾದರೆ ಏನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಶಾಸನದ ಮುಖ್ಯತ್ವವು ಅಡಗಿದೆ. ಆ ವಿವರಗಳು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇವೆ.

೧. (ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವವನಾದ) ರಾಜನು ಸಂತ್ರಪ್ತನಾಗಿಯೂ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ ಹೆಸರುಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗಿ (ಇರಬೇಕು.) ಅಂತಹವನು ಕೆರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨. ಜಲಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ (ಪಯಸ್ ಶಾಸ್ತ್ರ) ನೈಪುಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು.

೩. ಉತ್ತಮ ಜೇಡಿಮಣ್ಣು ಕೂಡಿರುವಂತಹ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೪. ನದಿಯ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯವು ಅಥವಾ ಬುಗ್ಗೆಯು ಕೆರೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರಬೇಕು.

೫. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೬. (ಬೆಟ್ಟಗಳ) ನಡುವಿನ (ಕಣಿವೆ) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಸದೃಢವಾದ ಗೋಡೆ (ಏರಿ)ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು.

೭. (ಕೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ) ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಫಲ ಕೊಡುವ ಭೂಮಿಯಿರಬೇಕು.

೮. ಕೆರೆಯ ನೀರಿನ ಹರವು ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಳವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು.

೯. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕಲ್ಲು ಗಣಿಗಳು ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ದವಾದ ಮತ್ತು ಸಮನಾದ ಕಲ್ಲುಗಳು ದೊರೆಯಬೇಕು.

೧೦. (ಕೆರೆಯ) ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಜಮೀನು ಫಲವತ್ತಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು, ಹಂಪಲುಗಳ ವನಗಳು ಇರಬೇಕು ಮತ್ತು ಜಮೀನು ಸಮನಾಗಿ ಏರಿಳಿತವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಕು.

೧೧. (ಕೆರೆಯ) ತೂಬುಗಳಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ನಿಯಂತ್ರಕಗಳು ಭದ್ರವಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ನೀರಿನ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಕಾಪಾಡುವಷ್ಟು ಸದೃಢವಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯದಾಗಿ

೧೨. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತಹ ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿಯಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅರಿತಿರಬೇಕು.

ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕಾದಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅತೀ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲವು ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇದೇ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.

೧. ಕೆರೆಯಿಂದ ನೀರು ಸ್ರವಿಸಬಾರದು.

೨. ಕೆರೆಯ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿನ ಮಣ್ಣು ಉಪ್ಪಿನಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿರಬಾರದು.

೩. ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬಾರದು.

೪. ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗವನ್ನು (ಕೂರ್ಮ ಪ್ರದೇಶ) ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅವು ಎತ್ತರ ಅಥವಾ ಉಬ್ಬಾಗಿರಬಾರದು.

೫. ಅತ್ಯಲ್ಪ ನೀರು ಬರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಮತ್ತು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಯಕಟ್ಟು ಇರುವ ಜಾಗವನ್ನು ಆರಿಸಬಾರದು.

೬. ಸ್ವಲ್ಪ ಜಮೀನಿದ್ದು ಅಧಿಕ ನೀರು ಬರುವಂತಹ ಜಾಗವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ನಿರ್ಗವನ್ನು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರಂಬುದು ಮೇಲಿನ ಶಾಸನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲು, ಕಲ್ಲಿನ ತೂಬು, ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಸುಣ್ಣ ಮತ್ತು ಗಾರೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[8] ಕಲ್ಲು ಎಂದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉರುಟು (ಒರುಟು) ಕಲ್ಲು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ಮಣ್ಣು ಸಹ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾದ ಸಂಗತಿ.

ಕೆರೆಗಳು ವಿವಿಧ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆರೆಗಳ ಆಕಾರವು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಚಕ್ರಪಾಣಿ ಮಿಶ್ರನ ವಿಶ್ವವಲ್ಲಭ ಕೃತಿಯು ವಿವಿಧ ಆಕಾರದ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರ, ಚತುಷ್ಕೋನ, ಬಹುಕೋನಾಕೃತಿ, ಲಂಬಾಕಾರ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಆಯತಾಕಾರಗಳು ಸೇರಿವೆ.[9] ಕಶ್ಯಪನು ಕೃಷಿ ಸೂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ, ಲಂಬ ಮತ್ತು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ಆಕಾರವು ಇರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.[10] ಹಾವಿನಕುಂಟೆ ಎಂಬ ಕುಂಟೆ ಸರ್ಪಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳು ಸರ್ಪಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನಾಕಾರದ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆಯೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತ ಕಾರಣವು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಆ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದು ಸಹಜವಷ್ಟೇ. ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಿಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು, ಕೆರೆಯ ಏರಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನೀರಿನ ಒತ್ತಡವು ಕೆರೆಯ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿ ಏರಿಯು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿ ಒಡೆದರೂ, ಏರಿಯ ಸಣ್ಣ ಭಾಗವು ಮಾತ್ರವೇ ಒಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅರಸರುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೬-೨೨) ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದು ಅವನು ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಭದ್ರಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಈ ಮೊದಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಪೊರುಮಾವಿಲ್ಲ ಕೆರೆಯು ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ ಮತ್ತು ವಿನಾಯಕ ಪಂಡಿತರೆಂಬ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಹೆಸರಾಂತ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು. ಇವರು ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಸಹ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು ಎಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೯೬ ರ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೩ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.[11]

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೂ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರುಗಳು ಮಿಕ್ಕವರಂತೆಯೇ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸುವಿಕೆ, ಭೂದಾನ ನೀಡುವಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂದು ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಶಾಸನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಉಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೆನುಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯದ ಜೊಮ್ಮದೇವಿಯು ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಮಗಳು, ತಿರುಮಣಿಯೂರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಹರಿದುಬರಲು ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಅಗೆಸಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ನಾಗರಾಜ ಮತ್ತು ಮಾಯಾನಯನಿಗಳಿಗೆ ಆದೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಯುವರಾಣಿಯ ನಿರೂಪದಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪೆದ್ದ ಬಯಿರಾವೋಜ ಮತ್ತು ಪಿನ ಬಯಿರಾವೋಜರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡುವಾಗ, ಕೆರೆಯ ನೀರು ನಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಹರಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಷರತ್ತನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳಿಗೆ ೧೩೦ ಸ್ವರ್ಣ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು (ಸಿಂಗಿಯ ಗದ್ಯಾಣ), ಭೂಮಿ, ತೂಬಿನ ಹತ್ತಿರ ಮನೆ ಮತ್ತು ಬಂಗಾರದ ಕಡಗಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿಯೂ; ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೆಲಸವು ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ, ಆ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಅವರುಗಳು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೯೭ರ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವಿಧಿವತ್ತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ನಂತರವೇ ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಎಂದು ಈ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[12]

ದಶವಿದ್ಯಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಿಂಗಯ್ಯಭಟ್ಟನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೮೯ರಲ್ಲಿ ಸಿರಿವುರೆ ಕೆರೆಗೆ ಒಂದು ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಬಿರುದಾದ ದಶವಿದ್ಯಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಅವನು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಅರಿಯಬಹುದು. ಈ ಕಾಲುವೆಗೆ ಪ್ರತಾಪಬುಕ್ಕರಾಯ ಮಂಡಲ ಕಾಲುವೆ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ.[13]

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ನಂತರ ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದವರಿಗೆ, ಆ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೇ ಭೂಮಿ (ಗದ್ದೆ)ಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಳತೆಯಷ್ಟು ಭೂ ಭಾಗವನ್ನು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವು ಅವರಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು.[14] ಕೆಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಆ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದವು. ತ್ರಯಂಬಕಪುರದ ಶಾಸನವು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಹದಿನೆಂಟು ಕೆರೆಗಳ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ತ್ರಯಂಬಕೇಶ್ವರ ದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಹದಿನೆಂಟು ಕೆರೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹಳಲಕೋಟೆ ಕೆರೆ, ಮೊರಗದ ಕೆರೆ, ಅರೆಕೊಠಾರದ ಕೆರೆ, (ಇಂದಿನ ಚಾಮರಾಜನಗರ), ಮಾಲೂರು ಕೆರೆ, ಅರಕವಾಡಿ ಕೆರೆ, ನರಸಮಂಗಲದ ಕೆರೆ, ಹೆಗವಾಡಿಯ ಕೆರೆ, ಅಂಕೆಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆ, ಹಗುಲದ ಕೆರೆ, ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆ, ಕುಂತನೂರು ಕೆರೆ, ವಿಜಯನಗರದ ಕೆರೆ, ನಲುವೂರ ಕೆರೆ, ರಾಘವಪುರದ ಕೆರೆ, ಎಡತಲೆಯ ಕೆರೆ, ಕಳಸೂರು ಕೆರೆ, ವೊಡೆಯನ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಸಗಡೆಯ ಕೆರೆ.[15]

ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರುವ ಹಕ್ಕು ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ನೆಲ್ಲೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವೆಂಕಟಾಪುರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿವರಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಇದು ಒಂದು ಕ್ರಯ ಶಾಸನವಾಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿ. ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದವನು, ಬೋಯವೀಡು ಮತ್ತು ಕುಡುಚಿಲಪಾಡು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದಸವಂದದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಕೆರೆಯನ್ನು

ಬಯಿಚನ ಬೋಯಡು ಎಂಬುವವನಿಗೆ ಆ ಕೆರೆಯ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಮಾರುತ್ತಾನೆಂದು ಕ್ರಿ. ಶ.೧೪೧೯ರ ಶಾಸನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.[16] ಇದರಿಂದ ದಸವಂದ ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರವು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನಿಗೆ, ಕೆರೆಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದಸವಂದವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಸವಂದವು ಒಂದು ತೆರಿಗೆಯೆಂದು ಸಹ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಈ ಮೇಲೆ ನೀಡಿದ ನಿದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ದಸವಂದವು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದವನಿಗೆ ಇದ್ದ ಹಕ್ಕು ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು.

ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯ ಕೆರೆ ಇತ್ತೆಂದು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೧೦ರ ಒಂದು ಶಾಸನ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ. ಬಹುಶಃ ಈ ಕೆರೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ನೀರು ತಿಳಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಕೆರೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಶಿಸಿಹೋಗಿದೆ.[17]

ಹಂಪೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳು ಇದ್ದು ಅಂದಿನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಜನರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಕವಕಿಯ ಕಟ್ಟಿ, ಭೂಪತಿಯ ಕೆರೆ, ಗೌರಜೀಯ ಕೆರೆ, ನಾಗಲಾಪುರ ಕೆರೆಗಳು ಹಂಪೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೆ.[18] ಚಿಕ್ಕರಾಯ ಕೆರೆ ಎಂಬ ಕೆರೆಯು ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು ಎಂದು ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲಿಸಿವೆ.[19] ಚಿಕ್ಕಹಂಸನ ಕೆರೆಯು ಸಹ ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂಬುದಾಗಿ ಕಮಲಾಪುರದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೨ರ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[20]

ಕೆಲವೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆ ಅಥವಾ ಕುಂಟೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ವಿವರಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿವೆ. ಸಂಡೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ತಳೂರು ಗ್ರಾಮದ ಕುಂಟೆಯು ಪ್ರವಾಹ ಬಂದು ಒಡೆಯಲಾಗಿ ಅದನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಸ್ತರಣಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಚಿಕ್ಕ ತಮ್ಮಯ್ಯದೇವನ ಮಗನಾದ ತಮ್ಮ ರಾಜರಸು ಮಾಡಿದನೆಂಬುದಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೨ರ ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[21] ಹಂಪೆಯ ಅಚ್ಯುತರಾಯ ದೇವಸ್ಥಾನ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಭೂಪತಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೪. ಈ ಕೆರೆಯು ಅಚ್ಯುತರಾಯವೇಟೆಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇತ್ತೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ವಿಷಯ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[22]

ಈ ಕೆರೆಯು ಮಾತಂಗ ಪರ್ವತದ ಕೆಳಗಿರುವ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಡಾರ್ಮನಿಕ್ ರವರು ಶೋಧಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಕೆರೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದು ಕಂಡುಬರದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಒಡ್ಡು ಕಟ್ಟಿ ಕೆರೆಯಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಚ್ಯುತಾಪುರದ ದಕ್ಷಿಣ ಗಡಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಈ ನಿರ್ಮಿತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೆರೆಯಾಗಿರದೆ ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಾಹಕವಾಗಿದ್ದು, ಅಚ್ಯುತಾಪುರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ನೀರು ಪೂರೈಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅಚ್ಯುತಾಪುರವು ನಿರ್ಜನಗೊಂಡ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ಒಡ್ಡನ್ನು ಒಡೆದು ಅಲ್ಲಿಯ ನೀರನ್ನು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಿರಿಯ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಡಾರ್ಮನಿಕ್ ರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.[23]

ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಇದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರಷ್ಟೇ. ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತ. ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದ ದಿಲುವಾರಖಾನ್ ಸೀತಾಪನಮಲುಕ್ತಪಾರುನು ಎಂಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅಧಿಕಾರಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಕೋಡಿರಾಮ ಸಮುದ್ರಭಟ್ಟ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ವೀರಯ್ಯನೆಂಬುವನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಮುಕು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[24]

- [1] ಈ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಎನ್.ರಾಜಗುರು, ಮುಖ್ಯಸ್ಥ (ನಿವೃತ್ತ), ಡೆಕ್ಕನ್ ಕಾಲೇಜ್ ಅಂಡ್ ಪೋಸ್ಟ್ ಗ್ರಾಜ್ಯುಯೇಟ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್, ಪುಣೆ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.
- [2] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೬೬ :ಕುಪ್ಪುಸ್ವಾಮಿ, ಜಿ.ಆರ್., ಕ್ಯೂಜೆಎಂಎಸ್, ಸಂ. LXXIV, ಸಂ. ೪, ಪು. ೪೨೦
- [3] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೬೭.
- [4] ಕರ್ನಾಟಕ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಅಧಿಕವಾದ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ದೊರಕಿವೆ.
- [5] ನೆಲ್ಲೂರ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್, ಭಾಗ ೧, ಸಂ. ೩೮೨ ಮತ್ತು ಪು. ೪೭೧ ; ಎಚ್‌ಎಎಸ್, ಸಂ. XIII, ಸಂ. ೫೩ ಮತ್ತು ೫೪, ಪು. ೬೨ ಮತ್ತು ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೬೭
- [6] ಎಫ್. ಇಂಡ್, ಸಂ. XIV ಪು. ೧೦೮-೧೯ ; ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೬೭-೬೮ ; ದೀಕ್ಷಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಇತರರು, ಟ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು. ೧೩೯-೪೨
- [7] ದೀಕ್ಷಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಇತರರು, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೧೩೯- ೪೨
- [8] ಎಫ್. ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. X, ಸಂ. ಎಂ.ಬಿ. ೧೭೨.
- [9] ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಎಂ. (ಅನು), ಕೊಟ್ಟಯ್ಯ, ಸಿ.ಟಿ.ಎಂ. (ಮೂಲ), ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಪು. ೭೪-೭೫
- [10] ಅದೇ, ಪು. ೭೫.
- [11] ಎಆರ್‌ಎಸ್ ೧೯ ೩೪-೩೫, ಸಂ. ೩೫೧
- [12] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ, ಸಂ.V. ಸಂ. ಬಿಜಿ ೧೦, ಪು., ೪೪, ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಎಂ. (ಅನು), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೮೧.
- [13] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ.V. ಸಂ. ಬಿಜಿ ೧೦
- [14] ಅದೇ, ಸಂ. X , ಸಂ. ಜಿಬಿ. ೬.
- [15] ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ.ಎಡ್ಮಿನ್‌ಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ಅಂಡ್ ಸೋಶಿಯಲ್ ಲೈಫ್ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ, ಭಾಗ II, ಪು. ೭೮ ; ಎಪ್ ಕಾರ್ನ, ಸಂ. IX (ಹಳೆಯ), ಸಂ. ಸಿಪಿ ೧೬೯
- [16] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ.III ಸಂ. ಜಿಯು ೧೪೯
- [17] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೭೬
- [18] ಐಎಸ್‌ಐ ಸಂ. IV, ಸಂ. ೨೬೭
- [19] ಅದೇ, ಸಂ. ೪೯೧
- [20] ಅದೇ, ಸಂ. ೫೧೦
- [21] ಅದೇ, ಸಂ. ೨೪೯
- [22] ಅದೇ, ಸಂ. ೨೫೦
- [23] ಅದೇ, ಸಂ. IX ಭಾಗ II ಸಂ.೫೬೪; ಡಾಮ್ ನಿಕ್ ಜೆ. ಡೇವಿಸನ್ ಜೆನ್ ಕಿನ್ಸ್, ದಿ.ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡ್ ವಾಟರ್ ಸಪ್ಲೈ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್ ಆಫ್ ವಿಜಯನಗರ, ಪು. ೬೨ ಮತ್ತು ಛಾಯಾಚಿತ್ರ ೪.೮೨., ೪.೮೪, ರೇಖಾಚಿತ್ರ ೪.೮೫
- [24] ಎಫ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ.X ಸಂ. ಕೆಎಲ್. ೧೪೭, ಪು. ೩೦-೩೧, ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ, ಎಂ. (ಅನು), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. ಪು. ೮೬,

ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕು

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳು (೧)

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವು ಹೊಸಪೇಟೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇಂದು ಇದು ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದ ಸ್ಥಳವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹದಿಮೂರು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಹಂಪೆಯಿದ್ದು ಅನೇಕ ಪ್ರವಾಸಿಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಇತಿಹಾಸದತ್ತ ನೋಡಿದಾಗ, ಈ ಗ್ರಾಮವು ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಣ್ಣಕ್ಕೆ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕಲಚುರಿ ಬಿಜ್ಜಳದೇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ತ್ರ್ಯುಟಿವಾದ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

[1]ತಿರುಮಲಾದೇವಿ ಹಾಗೂ ಚೆನ್ನಾದೇವಿಯರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರು. ಇವರುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾದೇವಿಪಟ್ಟಣ ಹಾಗೂ ನಾಗಲಾಪುರ ಎಂಬ ಎರಡು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆಂದು, ಆ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಾದ ಜಗಲೇಕಟ್ಟೆ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಪುರ, ವಿಜಯಪುರ, ನಾಗಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಹಂದಿಗನೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಇಂದಿನ ಹೊಸಪೇಟೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು ಎಂದು ಮಹದೇವ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[2]

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಗಳಿದ್ದು, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಹಂಪೆಯಿಂದ (ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣ) ಇಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರವಾಗಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯು ಹರಿದು ಈ ತಾಲೂಕು, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂಡೂರು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಶೃಂಗಲೆಯು ನುಸುಳುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು ೯೦೦ ಮೀಟರ್ ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತವೆ. ಸಂಡೂರು ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರಿನ ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯು ಸಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ, ಸಿರಗುಪ್ಪ ತಾಲೂಕುಗಳಿವೆ.

ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಹವಾಮಾನವು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತರ ತಾಲೂಕುಗಳ ಹವಾಮಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೨೨ರಿಂದ ೨೫^oಸೆಲ್ಸಿಯಸ್ ಗಳಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ವರೆಗೆ ಮಳೆಗಾಲವು ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯು ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ೨೫೦ ಮಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಒಣ ಹವೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹವಾಮಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕಬ್ಬು, ಭತ್ತ, ಜೋಳ, ಗುರುಳ್ಳು ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ನೀರಾವರಿ ಸೌಕರ್ಯವಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಕಬ್ಬು ಮತ್ತು ಬಾಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯು ಬೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಈಗಾಗಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟಾಪುರ, ಮಲಪನಗುಡಿ, ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯ ಮೊಸಳಯ್ಯನಗುಡ್ಡ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ರೇಖಾ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಕಂಫಿ, ಕಮಲಾಪುರ, ಹಂಪೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ, ಕುರುಗೋಡು, ನಾಗಲಾಪುರ, ಅನಂತಶಯನಗುಡಿ, ರಾಮಸಾಗರ, ಬುಕ್ಕಸಾಗರ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳು, ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು, ಕಾಲುವೆ ಮತ್ತು ಕುಂಟೆಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ ಮತ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಯ ವ್ಯವಸಾಯಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದು, ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೦ಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಕೆರೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫೫ಕ್ಕೂ ಅಧಿಕವಾದ ಕೆರೆಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹ ಕೆರೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದವು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಉದ್ಭವಿಸುವುದು ಸಹಜವಷ್ಟೇ. ಈ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ೧) ಶಾಸನಾಧಾರ ೨) ತೂಬಿನ ಮೇಲಿರುವ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ ೩) ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳ ಆಧಾರ ಮತ್ತು ೪) ಕಟ್ಟುವಾಡಗಳ ರಚನಾ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳು ಸುಮಾರು ೫೫ ಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈ ಮುಂಚೆಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ಮೊದಲ ಕೆರೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಸಮುದ್ರ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಮೀಟರ್ ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವಂತಹವುಗಳು ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪು ೪೦೦-೫೦೦ ಮೀಟರ್ ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವಂತಹವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಶವು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಕೆರೆಗಳು ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಮೀಟರ್ ನಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಕೆರೆಗಳು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಈ ಎಲ್ಲ ಕೆರೆಗಳ ಸರಾಸರಿ ಎತ್ತರವನ್ನು ನಾವು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಇವು ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಮೀಟರ್ ಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯು ಸಹ ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ೫೦೦ ಮೀಟರ್ ನಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ನದಿಯ ಪಾತ್ರದ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳ ಎತ್ತರವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನೈಪುಣ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನಮಟ್ಟವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಈ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳ ಏರಿಗಳು ಸಹ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇರುವುದು ಸಹ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ಬಹುತೇಕ ಕೆರೆಗಳ ಏರಿಗಳು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇವೆ. ತಾಲೂಕಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗವು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯು ಸಣ್ಣ ತೊರೆಗಳಾಗಿ ಉತ್ತರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಸಣ್ಣ ತೊರೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆರೆಗೆ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕ್ಷಿತಿಜ ಭೂ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ (Cortour)ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೆರೆ ಏರಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹವಾಮಾನವು ಇಂದಿನ ಹವಾಮಾನದಂತೆಯೇ ಇದ್ದು, ಇಂದು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಗಳಾದ ಭತ್ತ, ಜೋಳ, ಕಬ್ಬು ಮತ್ತು ಬಾಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃಷಿ ಹವಾಮಾನದತ್ತ ಗಮನಹರಿಸಿ, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ನೂರಾರು ಕೆರೆಗಳು,

ಕಟ್ಟೆಗಳು, ಕುಂಟೆಗಳೇ ಮುಂತಾದ ನೀರಾವರಿ ರಚನೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವೆಂದು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನೀರು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಹವಾಮಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಹವಾಮಾನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ನೀರಾವರಿ ರಚನೆಗಳ ನಡುವೆ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಕಾರಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೃಷಿ ಹವಾಮಾನದತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸೋಣ.[3] ಲಂಬಾತ್ಮವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ ಐದು ಪ್ರಮುಖ ಕೃಷಿ ಹವಾಮಾನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ-

೧. ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ

೨. ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶ

೩. ಮಧ್ಯಂತರ ಪ್ರದೇಶ

೪. ಬಯಲುಸೀಮೆ ಅಥವಾ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು

೫. ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶ.

೧. ಕರಾವಳಿ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮುದ್ರ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕರಾವಳಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸುಮಾರು ೩೦೦ ಹೆಚ್ಚು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಾಗಿದ್ದು, ೨೦ ಕಿ.ಮೀ. ಅಗಲದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೩೦೦೦-೪೦೦೦ ಮಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕರಾವಳಿಯ ಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ಮೀಟರ್ ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದ್ದಾಗಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಮಳೆಯ ಮೋಡಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ವರ್ಷದ ಅನೇಕ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಬೀಳುವ ಕಾರಣ, ಈ ಭಾಗವು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಹಸಿರು ವರ್ಣದಿಂದಲೇ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನದಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯು ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಕರಾವಳಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತವೆ.

೨. ಮಲೆನಾಡು

ಮಲೆನಾಡು ಎಂದರೆ ಮಲೆಗಳು ಅಥವಾ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪ್ರದೇಶ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆಯು ಸರಾಸರಿ ೧೦೦೦ ದಿಂದ ೩೦೦೦ ಮಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಮಲೆನಾಡು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ನದಿಗಳಿಗೆ ತವರೂರಾಗಿದೆ. ಕಾವೇರಿ, ಹೇಮಾವತಿ, ತುಂಗೇ, ಭದ್ರೆ, ಮಲಪ್ರಭ ಮುಂತಾದ ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಆಗುವುದರಿಂದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರು ಇರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ವಕಾಲಿಕ ನದಿಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಕೃಷಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲಕರ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿವೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಭೂಮಿಯು ಕೃಷಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ, ಚಹಾ ಮುಂತಾದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

೩. ಮಧ್ಯಂತರ ಪ್ರದೇಶ

ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮಲೆನಾಡು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸರಾಸರಿ ೬೦೦-೧೨೦೦ ಮಿ.ಮೀ.ಯಷ್ಟು ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮೇಲೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಧಿಕ ಭೂ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

೪. ಬಯಲುಸೀಮೆ ಅಥವಾ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶ

ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಧಿಕ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಶೇ. ೭೨ರಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ಕೃಷಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಸರಾಸರಿ ಮಳೆಯು ೪೦೦ ರಿಂದ ೮೦೦ ಮಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಇದ್ದು, ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಭತ್ತ, ರಾಗಿ, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಪದೇ ಪದೇ ಕ್ಷಾಮಕ್ಕೆ ಸಹ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯ ಮಳೆಯು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಅಂಕಿ ಅಂಶದ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿಯ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣವು ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೨೬ ರಿಂದ ೪೦ ಮಳೆಯ ದಿನಗಳಾಗಿವೆ. ಸರಾಸರಿ ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ೨.೫ ಮಿ.ಮೀ.ಯಷ್ಟು ಮಳೆಯಾದ ದಿನವನ್ನು ಒಂದು ಮಳೆಯ ದಿನ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಳೆಯು ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಕಾರಣ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಮತ್ತು ಮಲಪ್ರಭಾದಂತಹ ನದಿಗಳು ಸಹ ಒಣಗುವ ಸಂಭವವೇ ಜಾಸ್ತಿಯಿದ್ದ ಕಾರಣವಾಗಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೀರನ್ನು ನಾಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾಯಿಸಿ ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತರ್ಜಲವು ಕರಾವಳಿ ಮತ್ತು ಮಲೆನಾಡಿಗಿಂತಲೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ೧೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆಂದು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

೫. ಈಶಾನ್ಯ ಪ್ರದೇಶ

ದಕ್ಷಿಣ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ೮೦೦-೯೦೦ ಮಿ.ಮೀ. ಗಳಷ್ಟು ಮಳೆಯು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದ್ವೀಪಗಳು, ಜೋಳ ಮುಂತಾದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಕೃಷಿ ಹವಾಮಾನವನ್ನು ಅರಿತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳತ್ತ ಗಮನಹರಿಸೋಣ. ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕೆರೆಗೆ ಅನೇಕ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು ಇವೆ. ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳಾದ ಕಟ್ಟೆ, ಸಾಗರ, ತಟಾಕ, ಸಮುದ್ರ ಕೊಳ, ಕುಂಟೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳು ನಮಗೆ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ನೂರಾರು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೆರೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕೆಲವೊಂದು ಪದಗಳು ಸಹ ಕೆರೆಯ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಿರಿಯಕೆರೆ ಅಥವಾ ಪಿರಿಯಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕಕೆರೆ, ಹೆಗ್ಗೆರೆ, ರಾಮಸಾಗರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ, ಪಿರಿಯ, ಚಿಕ್ಕ, ಸಾಗರ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣವಾಚಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯ ಅಥವಾ ಪಿರಿಯ ಎಂದರೆ ದೊಡ್ಡದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಹಿರಿಯ ಕೆರೆ ಅಥವಾ ಪಿರಿಯ ಕೆರೆ ಎಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಯೆಂದರೆ ಕೆರೆಯು ಚಿಕ್ಕದು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಒಂದು ಕೆರೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಅಳತೆ, ಅಗಾಧತೆ ಮತ್ತು ಆಳವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಅಳತೆಗೋಲನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆರೆಗೆ ಹಿರಿಯ, ಪಿರಿಯ, ಚಿಕ್ಕ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣವಾಚಕಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಹಿರಿಯಕೆರೆಯ ನೀರಿನಿಂದ

ಇನ್ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಎಕರೆಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರೆ, ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಐವತ್ತು ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆರೆಯ ನೀರು-ಸಂಗ್ರಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಕೆರೆಯ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಅಳತೆಗೋಲನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆರೆಗೆ ಹಿರೀಕೆರೆ, ಹಿರಿಯ ಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಧ್ಯತೆಯೆಂದರೆ ಒಂದು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾದ ಕೆರೆಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗುಣವಾಚಕಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಗುಣವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಾಗ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡದೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ರಾಮಸಾಗರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನೀಡಬಹುದು. ಸಾಗರ ಎಂದರೆ ಸಮುದ್ರವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಒಂದು ಕೆರೆಯು ಆಗಾಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಈ ರೀತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟೆ, ಕುಂಟೆ ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಕೆರೆ ಎಂದರೆ ದೊಡ್ಡದು; ಕಟ್ಟೆ ಎಂಬುದು ಕೆರೆಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು, ಕುಂಟೆಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಅತೀ ಚಿಕ್ಕದು ಎಂದು ಜನಪದದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟೆಯ ನೀರನ್ನು ದನಕರುಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬುಕಾನನ್ ತನ್ನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟೆಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮೇಲಿನಂತೆ ತಿಳಿಸಿರುವರು.

ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಈ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಗೀಕರಣದಂತೆ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲ ಪ್ರಕಾರದಂತೆ ನದಿ ಆಶ್ರಿತ ಕೆರೆಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಮಳೆ ಆಶ್ರಿತ ಕೆರೆಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತಹ ಬಹುತೇಕ ಕೆರೆಗಳು ಮಳೆಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳು ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ, ಇಂದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆರೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಹ ಕೆರೆಗಳು ಈಗ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ಸರ್ಕಾರದ ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರು ನದಿಯಿಂದ ನಾಲೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಿ, ಎಲ್ಲಾ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಳೆಯ ನೀರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವಂತಹ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಪರಿಸರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ, ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. (ನೋಡಿ ನಕಾಶೆ ಸಂ. ೧, ೨, ೩ ಮತ್ತು ೪) ಈ ರೀತಿಯಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಒಂದು ಕೆರೆ ತುಂಬಿದಾಗ, ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಮತ್ತೊಂದು ಕೆರೆಗೆ ಹರಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಗೆ (ಮೊದಲನೆಯ ಕೆರೆ) ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಬಂದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಏರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧದ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಕೆರೆಯು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಏನೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು, ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಂತೆ ಎರಡನೆಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಖರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ತಮ್ಮ ದೀರ್ಘ ಅನುಭವದಿಂದ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಳೆ ಆಶ್ರಿತ ಕೆರೆಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.

ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶ (ಕ್ಯಾಚ್‌ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶ)

ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆಯ ಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯ ನೀರು ಹರಿದುಬಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುಡ್ಡಗಳ ನಡುವಿನ ಕಣಿವೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇಲ್ಲಿರುವ ಕಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಸಸ್ಯರಾಶಿಗಳು, ಮಳೆಯ ನೀರನ್ನು ತಮ್ಮ ಬೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಒಣಗಿದ ಎಲೆಗಳ ನಡುವಿನ ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡ ನೀರು ಸಣ್ಣ ರುರಿಯಂತೆ ಹರಿದುಬಂದು ನದಿಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುತ್ತವೆ; ಕೆಲವು ರುರಿಗಳು ಹಳ್ಳಗಳಾಗಿ ಕೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದಂತಹ ನೀರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಮಳೆ ಬೀಳುವ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಕೆರೆಗೆ ಹರಿದುಬಂದು ಸೇರುವ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಕೆರೆಯ ತಳ (ಟ್ಯಾಂಕ್ ಬೆಡ್)

ಗೌರಮ್ಮನಕೆರೆ, ಮುದ್ದಲಾಪುರ (೨)

ವಿಠಲಾಪುರ ಕೆರೆ, ರಾಮಸಾಗರ

ಒಂಟಿಕೋಡು ಕೆರೆ, ಒಂಟಿಗೋಡು

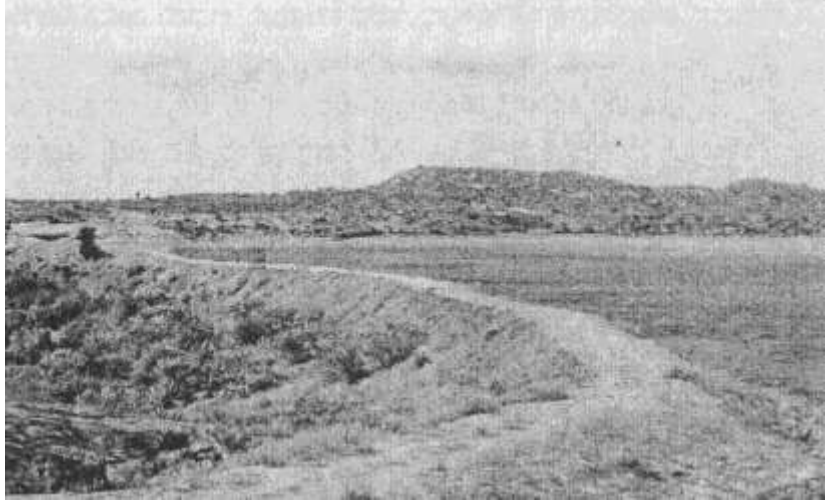

ನಾಗಸಮುದ್ರ ಕೆರೆ, ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ

ಕೆರೆಯ ತಳ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಭಾಗವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಗಳಿಂದ ನೀರು ಹರಿದುಬಂದು ಶೇಖರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯಾಗಿ ಅಧಿಕ ನೀರು ಬಂದಂತೆ, ನೀರಿನ ಹರವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಕೆರೆಯು ತುಂಬುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಟ್ಟದಿಂದ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟ ಮುಟ್ಟಿದೆಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕನಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ನೀರು ನಿಲ್ಲುವ ಕೆರೆಯ ಭೂ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕೆರೆಯ ತಳ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ (ಆಳೆತ್ತರ) ಎತ್ತರದಷ್ಟೇ ನೀರು ಇರಬೇಕು ಮತ್ತು ತುಂಬಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ನೀರು ಬಂದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ನೀರು ಕೋಡಿಯ ಮೂಲಕ ಹರಿದು ಹೋಗಬೇಕು ಎಂದು ತಿಮ್ಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು ಪ್ರಶಂಸನಾರ್ಹ[4]ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ನೀರಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಎಷ್ಟಿರಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವು, ಆ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ (ಆಳೆತ್ತರ) ಅಧಿಕ ನೀರು ಬಂದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಏರಿಗೆ ಅಪಾಯವಾಗಬಹುದು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕೆರೆಗಳು ಇದ್ದು, ಅವುಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಒಂದು ಕೆರೆಗೆ ಹರಿದುಬಂದರೆ ಆ ನೀರು ಎರಡನೆಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಯಕಟ್ಟು ಅಥವಾ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶ

ಕೆರೆಯ ಅಥವಾ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆಯಕಟ್ಟು ಅಥವಾ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ನೀರಾವರಿಗೊಳಪಟ್ಟ, ಅಂದರೆ ಕೃಷಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ, ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆಯಕಟ್ಟು ಅಥವಾ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಹೆಸರು. ಆಯಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೯೭ ಆಗಿದ್ದು, ಇದು ಗುಂಡನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿರಿಯ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಕೆರೆಯ ಹೆಸರು ಕನ್ಯಾಕೆರೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ನರಸಿಂಹದೇವನೆಂಬುವನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಕೆರೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿ. ಅವನು ಕೆರೆಯ ಏರಿಯನ್ನು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಬಲಪಡಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟುವಾಡವನ್ನು ಸಹ ನಿರ್ಮಿಸಿ ತೂಬಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಅದನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಗಚ್ಚು ಗಾರೆಯಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭದ್ರಪಡಿಸಿದನೆಂದು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[5]

ಚಿಕ್ಕಕೆರೆಯಾಗಿನ ಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕಕೆರೆಯಾಗಿನ ಹಳ್ಳಿ

ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

ಈ ಶಾಸನವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡುವುತ್ತದೆ. ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಮಾನಾಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಕೆರೆಯ ನೀರು ಆಯಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಒದಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಹ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅದರ ಗುಣದಂತೆ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಅಧಮ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಆ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಈ ಶಾಸನವು ಹೇಳುತ್ತದೆ.[6] ಕಣಿವೆ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರದ ಹಿರೇಕೆರೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅದು ಮಧ್ಯದ ವರ್ಗದ ಆಯಕಟ್ಟು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದ ಸಮೀಪವೇ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಗುಡ್ಡವಿದೆ. ಪೊರಮಾಮಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಗುಂಡನಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನಗಳಂತೆ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ಸಮತಟ್ಟಾಗಿರಬೇಕು. ಹಿರೇಕೆರೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮನಾದ ಭೂ ಭಾಗವು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ನಾವು ಈ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಕೆರೆಯು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು, ಇಂದು ಅತ್ಯಂತ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

[1] ಎಆರ್‌ಎಫ್ ೧೯೮೦-೮೧ ; ಸಂ.ಬಿ. ೧೨೨, ಡಾಮನಿಕ್ ಜೆ. ಡೇವಿಸನ್, ಜೆನ್. ಕಿನ್ಸ್, ದಿ ಇರಿಗೇಶನ್ ಅಂಡ್ ವಾಟರ್ ಸಪ್ಲೈ ಸಿಸ್ಟಮ್ಸ್ ಆಫ್ ವಿಜಯನಗರ, ಪು. ೯-೧೧

[2] ಮಹದೇವ, ಸಿ., “ತಿರುಮಲಾ ದೇವಿಯರ ಪಟ್ಟಣ – ನಾಗಲಾಪುರ- ಹೊಸಪೇಟೆ ; ಇಂದು ಪರಿಶೀಲನೆ”, ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂ. ೧೦, ಪು. ೧೨೨-೫೭.

[3] ದೀಕ್ಷಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಇತರರು, ಟ್ರ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪು. ೨೨-೨೯

[4] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. VII ಸಂ. ಎಸ್. ಎಚ್. ೨೫

[5] ಅದೇ, ಸಂ. X ಸಂ. ಎಂಬಿ ೧೭೨

[6] ಅದೇ

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳು (೨)

ಕೆರೆಯ ಏರಿ

ಏರಿಯು ಕೆರೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗ. ಇದು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ನೀರನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಭಾಗವು ಅತ್ಯಂತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಗವು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಾಕಿ, ನೀರಿನಿಂದ ನೆನೆಸಿ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಪದೇ ಪದೇ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಣ್ಣು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಕೆರೆಯ ತಳಭಾಗದ ಮಣ್ಣನ್ನು ಅಗೆದು ಏರಿಕಟ್ಟಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆರೆಯ ತಳದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ತಳ ಭಾಗವು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ನೀರಿರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನ ಜೋಡಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುವುದಾದ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟುವುದಾದವೆಂದು ಹೆಸರು. ಕಲ್ಲಿನ ಜೋಡಣೆಯು ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಏರಿಗೆ ಆಗುವ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಮಣ್ಣು ಕೊರೆತವನ್ನು ಸಹ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಏರಿಯ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವುದುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಏರಿಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಭಾಗವು ಇಳಿಜಾರಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಇಳಿಜಾರು ರಚನೆಯು ನೀರಿನ ಒತ್ತಡವನ್ನು ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ತಡೆದು ಏರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಲವನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಳಿಜಾರು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಅದನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಲಪಡಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಕಟ್ಟುವಾಡ, ಕಮಲಾಪುರ

ಹಿರೇಕೆರೆ, ಕಣಿವೆ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

ಶಿಥಿಲಗೊಂಡ ಕೆರೆ ಏರಿ ಹಾಗೂ ತೂಬು, ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ

ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯು ಸುಮಾರು ೩.೫ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆಯು ೩.೫ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಯ ಏರಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಲಂಬವಾಗಿ ಕಟ್ಟದೇ ಅಂಕು ಡೊಂಕಾಗಿಯೇ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ನೀರಿನಿಂದ ಏರಿಗೆ ಬೀಳುವ ಒತ್ತಡವು ಸಮನಾಗಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಏರಿ ಒಡೆದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದು ಸಹ ಸುಲಭ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ರಚನೆಯು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವು. ಕೆರೆಗಳ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಾಲುವೆ

ಬಸವಣ್ಣ ಕಾಲುವೆ, ಮಲಪನಗುಡಿ

ಕಾಲುವೆಯು ಕೆರೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸುವ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಾಲುವೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ಮೊದಲನೆಯದು ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಬರುವ ಕಾಲುವೆ (Inlet Channel) ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯದು ಕೆರೆಯಿಂದ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರು ಹಾಯಿಸುವ ಕಾಲುವೆಗಳು (Outlet Channel). ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಬರುವ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ, ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀರನ್ನು ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಏರಿಯ ಕೆಳಭಾಗದಿಂದ ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ತೂಬುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲುವೆಯು ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಕೆಳಗಡೆಯಿಂದ ಹಾದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲೆಗೆ ಮರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹತ್ತಿರದ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸುವ ನಾಲೆಗೆ ಮರವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದರೆಂದು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಮಚಂದ್ರನಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ

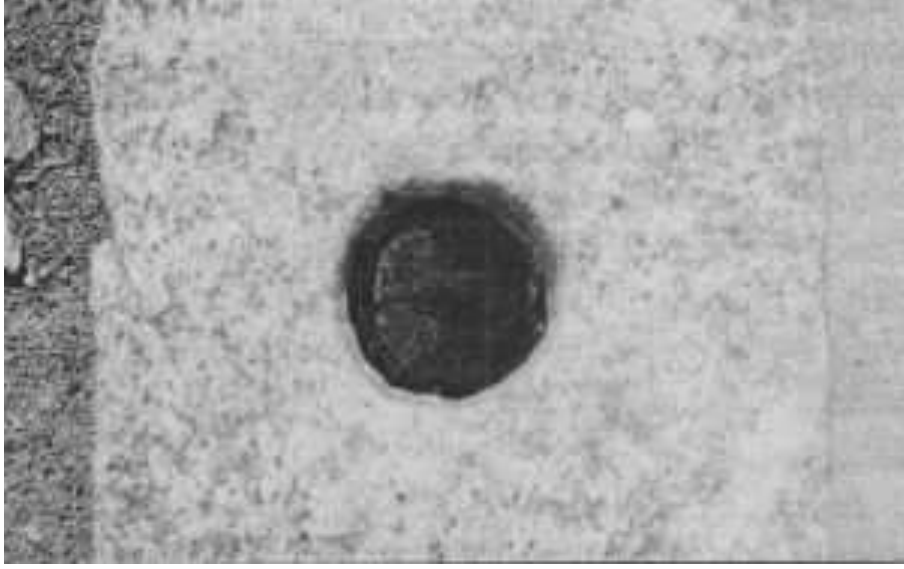
[1]. ಒಂದು ಕೆರೆಗೆ ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುವೆಗಳು ಸಹ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳು ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆರೆಯು ತುಂಬಿದ್ದಾಗ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲುವೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರು ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಕಾಲುವೆಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಾಡಿಕೆಯು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ.

ತೂಬುಗಳು

ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬು, ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ

ತೂಬುಗಳು ಕೆರೆಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ. ತೂಬುಗಳೇ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆ ಹಿಡಿದಿಡುವ ಸಾಧನಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಇಂದಿನ ನಲ್ಲಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ತೂಬುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದ್ದು, ಎರಡು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಕಂಬಗಳ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಡ್ಡ ಕಲ್ಲನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಉದ್ದವಾದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಗಲ್ಲನ್ನು ಹಾಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಅಡ್ಡಗಲ್ಲುಗಳ ನಡುವೆ ಸುಮಾರು ೨೫ ಸೆ.ಮೀ. ವ್ಯಾಸದ ರಂಧ್ರವಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ರಂಧ್ರದ ಅಳತೆಗೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಮರದ ತುಂಡನ್ನು ಇಟ್ಟು ರಂಧ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದಾಗ ನೀರು ಕಾಲುವೆ ಮುಖಾಂತರ ಹರಿದು ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮರದ ಒಂದು ವಿಶೇಷತೆಯೇನೆಂದರೆ, ಅದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದಾಗ, ನೀರು ಕುಡಿದು ಹಿಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹಿಗ್ಗಿದ ಮರದ ತುಂಡು ರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಹೊರ ಕಾಲುವೆಯ ಮುಖಾಂತರ ನೀರು ಹರಿಯುವುದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಸಹ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಹವನ್ನು ಬಳಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಹುಲಿಕಂಟೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನ ರಂಧ್ರ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಹಿರೇಕೆರೆ ತೂಬಿನ ರಚನೆ (ಇಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಗಚ್ಚುಗಾರೆ), ಕಣಿವೆ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನಲ್ಲಿರುವ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ, ಕಮಲಾಪುರ

ತೂಬುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧದ ತೂಬುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳು ೧) ತೂಬು ಮತ್ತು ೨) ಗಡಿಗತೂಬು. ಮೊದಲು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ ತೂಬು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ತೂಬಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪವಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗಡಿಗೆಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ತೂಬಿಗೆ ಗಡಿಗತೂಬು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇವು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಅಥವಾ ಪೀಪಾಯಿಯಂತೆ ಇರುವ ತೂಬುಗಳ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮರದ ತುಂಡನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ನೀರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ತೂಬುಗಳೂ ಸಹ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತಹ ತೂಬುಗಳೇ ಆಗಿದೆ. ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಗಡಿಗತೂಬು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ನಡುವಲ ಕೆರೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

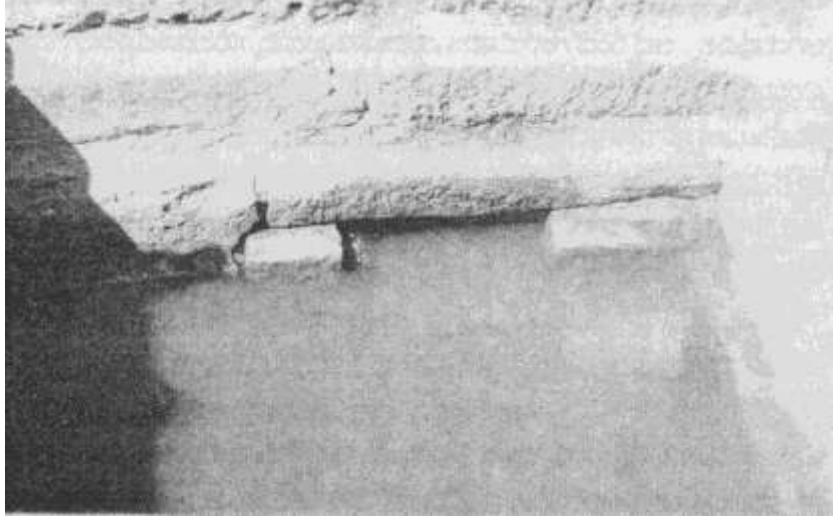
ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿಗೆ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಇರಿಸಲು ಕಟ್ಟಿರುವ ಇಂದಿನ ರಚನೆಗಳು, ಹುಲಿಕುಂಟೆ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು.

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬು, ಕಮಲಾಪುರ

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನಲ್ಲಿರುವ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿರುವುದು, ಕಮಲಾಪುರ

ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ತೊಟ್ಟಿ, ಕಮಲಾಪುರ.

ತೊಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಕಾಲುವೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಶಾಸನವು ನಡುವಣತೊಬ್ಬು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[2] ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಕೆರೆಗೆ ಅನೇಕ ತೊಬ್ಬುಗಳು ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣತೆ, ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ತೊಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಕಮಲಾಪುರ ಮತ್ತು ದರೋಜಿ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತೊಬ್ಬುಗಳಿವೆ.

ತೊಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆ ಏರಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ಹತ್ತರಿಂದ ಹದಿನೈದು ಅಡಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಕಾಲುವೆ, ತೊಬ್ಬು ಮತ್ತು ಏರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಅಪಾಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೊಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಏರಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ತೊಬ್ಬುಗಳಿಂದ ನೀರು ಹಾಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀರುಗಂಟಿಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೀರು ಹಾಯಿಸಬೇಕೆಂದಾಗ ಅವರು ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಈಜಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೊಬ್ಬಿನ ಮರವನ್ನು ತೆಗೆದು ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ನೀರು ಹಾಯಿಸಿ ನಂತರ ಮರವನ್ನು ತೊಬ್ಬಿನ ರಂಧ್ರಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಿ ಕಾಲುವೆಯ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದರ ಮೂಲಕ ಕೆರೆ ನೀರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಒಂದು ಸಲುವಿಗೆ ನೀರು ಅಥವಾ ಸಲುವಿಗೆ ನೀರು ಎಂದು ತಿಮ್ಮಲಾಪುರದ ನೀರುಗಂಟಿಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಸುಪರ್ದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕೆರೆಗಳಿವೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರಳಲು ಗ್ರಾಮದ ಎರಡನೆಯ ಹರಿಹರನ ಕಾಲದ ಶಾಸನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಉಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾರಸಮುದ್ರ ಕೆರೆಯ ತೊಬ್ಬನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಗೌಡ (ಅಲ್ಲಗೌಂಡ) ಎಂಬಾತನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮುಂಚೆಯೂ ಸಹ ಆ ತೊಬ್ಬನ್ನು ಸರಿ ಮಾಡಲು ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಳಿಯೋಜ ಎಂಬಾತನು ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲೋಸುಗ ಎರಡು ಖಂಡುಗಳಿದ್ದು, ಒಂದು ಖಂಡುಗಳ ಹೊಲ ಮತ್ತು ಮೂರು ಅಂಕಣದ ಮನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಆತನೇ ಆ ಕೆರೆಯ ತೊಬ್ಬಿನ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[3] ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ತೊಬ್ಬುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದುದನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.[4]

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಬಿರಡೆ (Piston ಅಥವಾ Plug)ಮಾದರಿಯ ತೊಬ್ಬುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮುಚ್ಚಳ ಮತ್ತು ತೊಟ್ಟಿಯ ಮಾದರಿಯ ತೊಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಸಹ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳನ್ನು

ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರು ಮೂಲ ತೊಬಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧದ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಮರದ ತುಂಡನ್ನೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲಾಖೆಯವರು ತೊಬಿನ ರಂಧ್ರಕ್ಕೆ ಮರದ ತುಂಡು ಇಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ತಿರುಚುವ (ಸ್ಕ್ರೂ, Screw) ಮೂಲಕ ಯಾಂತ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆರೆ ಏರಿಯಿಂದ ತೊಬಿರುವ ಜಾಗವನ್ನು ತಲುಪಲು ಕಬ್ಬಿಣದ ಚಿಕ್ಕ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಸಹ ಅಳವಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮರದ ಬದಲಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು (ಷಟರ್- Shutter) ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ತೊಬುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಕ್ಕೆ ಮರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಮಿಕ್ಕಿರಡು ತೊಬುಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೋಡಿ

ಕೋಡಿಯು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆರೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಕೋಡಿಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವವನಿಗೆ ಇರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೋಡಿಯು ಕೆರೆಯ ನೀರಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಏರಿಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟ ತಲುಪಿದಾಗ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಈ ಕೋಡಿಯ ಮೂಲಕ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಬಂದಾಗ ಕೆರೆ ಏರಿಗೆ ಒತ್ತಡ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆ ಒತ್ತಡವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಕೋಡಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ ಬಿತ್ತೆಂದರೆ ಆ ಕೆರೆಗೆ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ನೀರು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಅರ್ಥ. ಕೆಲವೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಡಿ ಬಿದ್ದು ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗುವ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಯ ಗರಿಷ್ಠ ಮಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಕೋಡಿಯ ಮಟ್ಟ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಕೆರೆಯು ಅತೀ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದರೆ, ಎರಡು ಕೋಡಿಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಲ್ಲು, ಗಾರೆಗಳಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಕೋಡಿಯ ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಭದ್ರವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಕೆರೆ ಏರಿಯು ಕೋಡಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಸಿಯದಂತೆ ಕಾಪಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಕೋಡಿಬಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಂಬಗಳ ಮೂಲಕ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಒಂದು ತುದಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅಳವಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಈ ಕಂಬಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕೆಲವು ಮರ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಮುಚ್ಚಿ ನೀರನ್ನು ಶೇಖರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಕೋಡಿಯು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮದಗ ಮಾಸೂರು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದರ ಉದ್ದವು ೧೫೭ ಅಡಿ ಇದ್ದು ಐದು ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಅಗಲವಿದೆ.

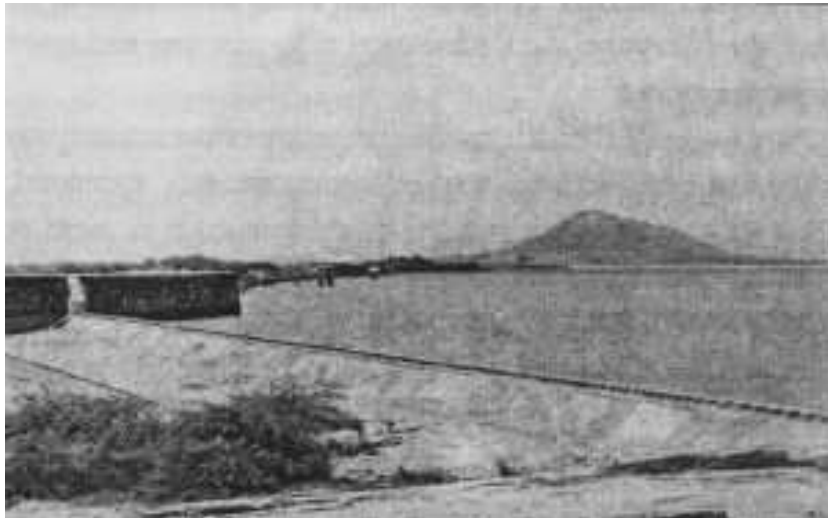
ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ, ಕಮಲಾಪುರ

ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಜ್ಞರು ಕೋಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂದು ಒಂದು ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ವೆಂಕಟಪತಿರಾಯನ ಕಾಲದ ರುದ್ರಪ್ಪನಾಯಿಡು ಎಂಬಾತನು ಕೋಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವನು ಕೊಲ್ಲೂರು ಕೆರೆಗೆ ಮೂವತ್ತಮೂರು ಕಂಬಗಳಿರುವ ಕೋಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.[5] ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಾತನು ಮೂವತ್ತಮೂರು ಕಂಬಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನ ವೈಭವವಾದ ರಥಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮುಚ್ಚಿನಟ್ಟು ರಂಗಪ್ಪನಾಯನಿಯ ಮಗಳು ರಘುಪತಿ ಅಮ್ಮಗಾರು ಕೆರೆಯ ಏರಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ಮೂವತ್ತಮೂರು ಕಂಬಗಳಿರುವ ಕೋಡಿಯನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಎಂದು ಆಂಧ್ರದ ನೆಲ್ಲೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆತ್ಮಕೂರು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಕೋಡಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯಿಂದ ಭದ್ರಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿ.[6] ಈ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ ಕೋಡಿಗಳಲ್ಲಿ ೩೩ ಕಂಬಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇವುಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಇಂದು ನಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಬಹುದು.

ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿ, ದರೋಜಿ, ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು.

ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ

ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಯಾರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಾಧ್ಯತೆಯು ರಾಜ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಇತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಷ್ಟೇ. ರಾಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಅಥವಾ ಮಂಡಲದ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ಸಹ ಈ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದವನಿಗೆ ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣಾ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವ ವಿಷಯ.

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅಂದಿನ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ಪೋಷಿಸಿದವು. ಈ ದಿನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿರಾಗಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹವಾಮಾನವು ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ಇಂದಿನ ಶತಮಾನದ ಹವಾಮಾನಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಮಳೆಯು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಅಧಿಕ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಕೃತಕ ಜಲಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ತಲೆದೋರಿತು. ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಂತೆಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅನೇಕ ನಿರ್ವಾಹಕರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ನಿರ್ವಾಹಕರೊಂದಿಗೆ ನೀರುಗಂಟಿಗಳೆಂಬವರನ್ನು ಸಹ ನಿಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ಕೆರೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ, ತೊಬುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ಕಾಲುವೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಈ ಸೇವೆಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಉಪಯೋಗಕಾರರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವೇತನವನ್ನು ಧನ ಅಥವಾ ಧಾನ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ನೀರುಗಂಟಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯ ಪೊತಲಕಟ್ಟೆ, ನಡುವಲಕೆರೆ ಮತ್ತು ಜಂಭಯ್ಯನಕೆರೆಗಳ ನೀರನ್ನು ಆ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರುಗಳು ವಂಶಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರು. ಜಮೀನಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಒಂದು ಸಲಕ್ಕಿ ಅಥವಾ ಎರಡು ಸಲಕ್ಕಿಯಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಕೆರೆಯಿಂದ ಹಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಲಕ್ಕಿಯೆಂದರೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಕರೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ನೀರು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇವರುಗಳು ಕೆರೆಯ ಹೂಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆರೆಗಳು ಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಆ ವರ್ಷ ಆಯಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಇವರುಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ನೀರುಗಂಟಿಗಳು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ನದಿ ಆಶ್ರಿತ ಕೆರೆಗಳಾದ ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆ, ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸರಕಾರದ ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯವರೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆರೆಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಕಿರಿಯ ಸಹಾಯಕರು ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಮೀನಿಗೆ ಹಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರುಗಳಿಗೆ ಸರಕಾರವೇ ವೇತನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಲಿದೆ. ಜಮೀನಿನ ಮಾಲಿಕರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಎಕರೆಗೆ ಸರಕಾರ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಜಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕೆರೆಗಳು ನದಿಯಾಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಈ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಬರುವಾಗ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಸಹ ನೀರಿನೊಡನೆ ಹರಿದುಬಂದು ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಗಳ ಹೂಳೆತ್ತುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲಾಖೆಯವರು ನೆರವೇರಿಸದ ಕಾರಣ ಹೂಳು ಶೇಖರಗೊಂಡು ಕೆರೆಯನ್ನು

ನಿರ್ಮಿಸಿದಾಗ ಇದ್ದಂತಹ ಆಳವು ಇಂದು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನೀರು ಶೇಖರಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಕುಗ್ಗಿದೆ. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಸರಕಾರವು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಬೇಕು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಬಹುದು.

ರಾಯರ ಕೆರೆ

ರಾಯರ ಕೆರೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ

ಹೊಸಪೇಟೆ ನಗರದ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು-ಮರಿಯಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೆರೆಯಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೯-೨೦) ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಇಂದು ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ - ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವೆ, ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ಏರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜನರು ವಲಸೆ ಹೋಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ರಾಜನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅರಮನೆ ಮುಂತಾದ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳನ್ನು ಸಹ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ರಾಯರಕೆರೆಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಬರಹಗಳಿಂದ ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಗಳು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದುದರ ಮಾಹಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿವೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಜೊ ಡಿ ಲ ಪೋಂಟೆ (Jao de la Ponte) ಎಂಬ ಪೋರ್ಚುಗಲಿನ ತಜ್ಞನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯನ್ನು ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದುದರ ಕಾರಣವಾಗಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ನೀರು ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮೂರು ಲೀಗ್ ದೂರದಿಂದ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಡಾಮಿಂಗೋ ಪಾಯಸ್ (Damingo Paes) ಎಂಬ ಪೋರ್ಚುಗೀಸಿನ ಪ್ರವಾಸಿಗನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ, ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಚಿತ್ರಿತ ಕಂಬಗಳು (ತೂಬುಗಳು?) ಇದ್ದು, ಇವುಗಳಿಂದ ಭತ್ತದ (ಅಕ್ಕಿ) ಗದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಬೇಕೆಂದಾಗ ಹಾಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕೆರೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ಸಹ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ರಾಜನು, ಒಂದು ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಒಡೆದು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ಸಾವಿರ ಅಥವಾ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಜನರು, ಇರುವೆಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಜನ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರುಗಳು ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಆದಷ್ಟು ತ್ವರಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅನೇಕ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ

ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಇದ್ದ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಹ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಪದೇ ಪದೇ ಒಡೆಯುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಅವರುಗಳು ದೇವರು (ವಿಗ್ರಹ) ಅಸಂತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು, ಅವನಿಗೆ ಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ರಾಜನು ನರಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ನರರ ರಕ್ತ, ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಕೋಣಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ.[7]

ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪೋರ್ಚುಗಲಿನ ಪ್ರವಾಸಿಗನಾದ ಫೆರ್ನಾನ್ಡೋ ನ್ಯೂಜಿಜ್ (Fernaõ Nuniz) ಎಂಬುವವನು ಸಹ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಂತೆ, ರಾಜನು ಮಹಿಳೆ (ರಾಣಿ)ಯರ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾಗಲಾಪುರವೆಂಬ ಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳ (SERRAS) ನಡುವೆ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅವನು ಗೋವೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸಿನ ತಂತ್ರಜ್ಞನಾದ ಜೋ ಡಿ ಲ ಪೋಂಟೆಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಕೆರೆಯ ಒಡೆಯಲಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕೋಣಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ.[8]

ಕೆರೆಯ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಆ ಕೆರೆಗೆ ಅನೇಕ ಕಾಲುವೆಗಳು ಏರಿಯಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ ಅಧಿಕ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆ ಮತ್ತು ತೋಟಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವಲ್ಲದೆ ಆ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿನಾಯಿತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆಂದು, ಇದರಿಂದ ರಾಜನ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ೨೦,೦೦೦ ಪೆರ್ಡೋಸ್ (ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು) ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭ ಬರಬೇಕೆಂದು ರಾಜನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವುದಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಯಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯರು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

[1] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೭ ೯

[2] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ, (ಹಳೆಯ) ಸಂ. II ಸಂ. ೫೬೩

[3] ಅದೇ, ಸಂ. IX, ಸಂ. ಕೆಎನ್. ೯೭

[4] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೧೫-೧೦

[5] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೮೩; ದೀಕ್ರಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಇತರರು, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪು. ೧೫೮-೬೩

[6] ನೆಲ್ಲೂರು ಇನ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಸಂ. I, ಪು. ೧೪೫-೪೯ ; ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೮೩

[7] ನೆಲ್ಲೂರು ಇನ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಸಂ. I, ಪು. ೧೯೯

[8] ವಸುಂಧರಾ ಫಿಲಿಯೋಜ, ದಿ ವಿಜಯನಗರ ಎಂಪೈರ್ (ಡಿ. ಪಯಾಸ್ ಮತ್ತು ನ್ಯೂನಿಜ್), ಪು. ೧೬ ಮತ್ತು ೧೪೧-೪೩

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳು (೨)

ದಣ್ಣಾಯಕನ ಕೆರೆ

ಇದು ಹೊಸಪೇಟೆಯ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅದು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಜನರು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹೊಸಪೇಟೆಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೨೦ ಕಿ. ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಮುದ್ದಾ ಎಂಬುವವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ನಂತರ ಆತನು ದಣ್ಣನಾಯಕ ಅಥವಾ ದಂಡನಾಯಕನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ಜಲಾನಯನ ಪ್ರದೇಶವು ೪೨.೨೨ ಮೈಲುಗಳು ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ೧೫೦೨.೫ ಎಕರೆಗಳು. ಈ ಕೆರೆ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೫ ಕ್ಷೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆರೆಗಳು ಇದ್ದು ಅವುಗಳ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನೀರು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಉದ್ದ ೨೬.೨೫ ಮೀಟರ್, ಎತ್ತರ ೨.೯೬ ಮೀ. ಮತ್ತು ಏರಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಅಗಲ ೨.೯೬ ಮೀ. ಮತ್ತು ೪.೫೨ ಮೀ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಎತ್ತಿನಗಾಡಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಕೆರೆಗೆ ಎರಡು ಕಾಲುವೆಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳು ೨೧೦೦ ಮೀ. ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಿಸ್ತನ್ ಮಾದರಿಯ ಎರಡು ತೂಬುಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳು ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೀಟರ್ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿವೆ. ತೂಬುಗಳನ್ನು ಹೊರಭಾಗದ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲುವೆಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಈ ಕೆರೆಯ ವಿಶೇಷ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೀರು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಇರುವ ಪ್ರಚಲಿತ ದಂತ ಕಥೆಯಂತೆ ಕುರುಬ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ಮುದ್ದನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನಾದ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದೊಡ್ಡ ಜೋತಿಯಾಗಿದ್ದ. ಒಂದು ದಿನ ಮುದ್ದನು ಮಲಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ಸರ್ಪವು ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಮುದ್ದನಿಗೆ ನೆರಳು ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ಈ ಬಾಲಕನು ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮುದ್ದನೇ ಮುಂದೆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಜನರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅವನು ಮಡಿದ ನಂತರ ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಇಂದಿನ ರಾಯರ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಎಂದು ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ.

ದರೋಜಿ ಕೆರೆ

ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೨೫ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸಪೇಟೆ ಬಳ್ಯೂರಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ದರೋಜಿ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಇದು ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆ ಇದ್ದು, ಇದನ್ನು ಆ ಗ್ರಾಮನಾಮವಾದ ದರೋಜಿಯಿಂದ, ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಯಾರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಮಾಹಿತಿಯು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮದ ಜನರು ಪ್ರಚಲಿತ ನಂಬಿಕೆಗಳಂತೆ ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ.

ದರೋಜಿಕೆರೆ, ದರೋಜಿ, ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು.

ದರೋಜಿ ಗ್ರಾಮದ ಕೈಫಿಯತ್ತು ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸದರಿ ಕೈಫಿಯತ್ತು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಅನೇಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕಂಪಿಲರಾಯನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರ ರಾಮನು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಳಾತ್ತಿರುವಾಗ ಸುಲ್ತಾನರು (ಪಾಠಿಯವರು) ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ಲಕ್ಷ ಫೌಜು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದಾಳಿ ನಡೆಸಿ ಕುಮಾರರಾಮನನ್ನು ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗುವಾಗ ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗುರುತು ಇರಬೇಕೆಂದು ಸರದಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವರ ಪಾಲಿನ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕೆರೆಗಳು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಲುವಂತಹವುಗಳಾಗಿ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಸಹ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

[1]
 ಅವರ ಆದೇಶದಂತೆಯೇ ಮೂವರು ಸರದಾರರು ಮೂರು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ದರೋಜಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಸಿಂಗಸರದಾರನು ಸಿಂಗನಕೆರೆ, ಹಗಲಾಭತ್ತಾಖಾನನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಗೆ ಹಗಲಾಭತ್ತಾನಕೆರೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಕೆರೆಗೆ ಖಾನ್ ಕೆರೆಯೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂರನೆಯ ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಾಹಾಳ ಸರದಾರ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಸಮುದ್ರದಂತೆಯಿದ್ದು ದರಿಯ ತಲಾಲು ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದರಿಯ ತಲಾವು ಎಂದರೆ ನೀರಿರುವ ಕೆರೆಯೆಂದು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದರಿಯ ಕೆರೆಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ದರೋದಿಯಾಗಿ ನಂತರ ದರೋಜಿಯಾಯಿತು ಎಂದು ಕೈಫಿಯತ್ತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[2]

ಈ ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿಯು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವಿರುವುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಕೋಡಿವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯವೆಂದು ಜನರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಒಡೆದುಹೋದುದರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಕೈಫಿಯತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಸಂಡೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಕೆರೆಗಳು ಒಡೆದು, ಆ ನೀರು ಈ ಕೆರೆಗೆ ಹರಿದುಬಂದು, ದರೋಜಿಕೆರೆಯು ಒಡೆದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ.[3] ಈ ಕೆರೆಯು ಒಡೆದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಕೈಫಿಯತ್ತಿನಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ಇನ್ನೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಸಹ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಈ ಕೆರೆಯು ಒಡೆದ ಕಾರಣ ಹಳೇ ದರೋಜಿ ಗ್ರಾಮವು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯವು ಕೆರೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕೋಡಿಯ ಎತ್ತರವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದರು ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಕೋಡಿಯು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದು. ದರೋಜಿ ಕೆರೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ತೂಬುಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಾತ್ರವೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಕೈಫಿಯತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ.[4] ಇಂದಿಗೂ ಮೂರು ತೂಬುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ಮಾಗಣಿಗಳಿಗೆ ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ನೀರು ಉಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾಗಣಿಗಳು ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಕೈಫಿಯತ್ತು ನೀಡಿದೆ.

ಟೀಪುವಿನ ಸೇನಾಪಡೆಯು ಮರಾಠರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತುಸಾವಿರ ಸೈನಿಕರು ಈ ಕೆರೆಯು ಬತ್ತಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬ ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಈ ಕೆರೆಯು ಟೀಪುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಣಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಕೆರೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನಿಕರು ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೭-೧೮ ನೇ ಶತಮಾನ) ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಈ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಸುಮಾರು ೩.೫ ಕಿ.ಮೀ.ಉದ್ದ ಮತ್ತು ೪೫ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿದೆ. ದರೋಜಿ ಕೆರೆಯ ಸುಮಾರು ೨೦೦೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಎಕರೆಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಗೆ ನಾರಿಹಳ್ಳದಿಂದ ನೀರು ಹರಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೩ರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ ದರೋಜಿ ಕೆರೆ ಕೋಡಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಶಾಸನವು ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ. ಈ ಕೆರೆಯ ಮೇಲಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆವಿನಮಡುಗು ಎಂಬ ಕೆರೆಯು ತುಂಬಿ ಒಡೆಯಲಾಗಿ ಆ ಕೆರೆಯ ನೀರು ದರೋಜಿಕೆರೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಕೆರೆ ಒಡೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[5] ಇದಲ್ಲದೆ ದರೋಜಿ ಗ್ರಾಮವು (ಇಂದಿನ ಹಳೇ ದರೋಜಿ ಗ್ರಾಮ) ಸಹ ನಾಶವಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[6]

ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆ

ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆಯು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಕಮಲಾಪುರ ಗ್ರಾಮವು ಹಂಪೆಯಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಾಮ. ವಿಜಯನಗರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕಾಮಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಕಮಲಾಪುರ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಯು ಕಮಲಾಪುರ ಗ್ರಾಮದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ಈ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಮೇಲಿರುವ ರಸ್ತೆಯ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗಬೇಕು. ಈ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯು ಸುಮಾರು ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದ ಇದ್ದು ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರು ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆ, ಕಮಲಾಪುರ

ಈ ಕೆರೆಯು, ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕೆರೆಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟನಂತರ ಕೆರೆಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಯಾರ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದರ ವಿವರಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆಯದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕಮಲಾಪುರದ ಕೈಫಿಯತ್ತು ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅಚ್ಯುತರಾಯ ಮಹಾರಾಜನ ಮಗನಾದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯ ಮಹಾರಾಜನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.[7] ಈ ಕೆರೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಏಕೈಕ ಆಧಾರವು ಇದಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಗೆ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯಿಂದ ಬಸವಣ್ಣ ಕಾಲುವೆ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲುವೆ (ರಾಯ ಕಾಲುವೆ) ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ನೀರು ಬಂದು ಶೇಖರಣೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾಲುವೆಗಳ ರಚನಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿಯು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆರೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ತೊಬುಗಳು ಇದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಕ್ಕೆ ಮರದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಮಿಕ್ಕರೆಡಕ್ಕೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು

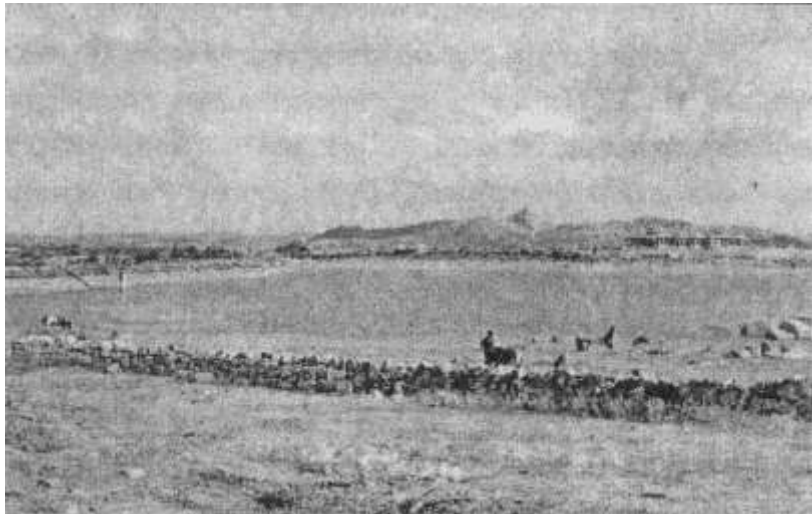
(ಷಟರ್ಸ್- Shutter) ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ತುಂಬುಗಳು ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾಲುವೆಗಳು ಸಹ ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾಲುವೆಗಳು ಸಹ ವಿವಿಧ ಎತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು, ಭತ್ತ, ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.[8]

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆಯು ಕಮಲಾಪುರದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವ ಪಾಪಿನಾಯಕನಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯಾಶ್ರಿತ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಯಾಗಿದೆ. ಕಮಲಾಪುರ ಊರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲಿನ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದು ಪಾಪಿನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ಕಮಲಾಪುರ ನಿವಾಸಿಗಳು ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆರೆಗೆ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಕಾಲುವೆಯಿಂದ ನೀರು ಬಂದು ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆಯು ಸಹ ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯದ ಕಾರಣ ಈ ಕೆರೆಯ ನಿರ್ಮಾತ್ಮ ಕಮಲಾಪುರದ ಕೆರೆಯಂತೆಯೇ ಯಾರಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತತೆಯಿಂದ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕೆರೆಯು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ.

ದಾಮಿಂಗೋ ಪಯಾಸ್, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಅಳ್ಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೯-೨೦) ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಯನ್ನಿತ್ತ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಈತ ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವಾಗ ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.[9] ಅದರಂತೆ ನವರಾತ್ರಿ ಅಥವಾ ಮಹಾನವಮಿಯ ಹಬ್ಬಗಳು ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ದಿನಗಳಾದ ನಂತರ ಹತ್ತನೆಯ ದಿನದಂದು ರಾಜನು ಆನೆಯ ಅಂಬಾರಿ ಮೇಲೆ ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆ ಗೋಡೆಗಳ ಹೊರಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲೀಗ್ ನಷ್ಟು ದೂರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಗುಡಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದಾರಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೈನಿಕರು, ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಜನಸಮೂಹವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಲುಪುವಾಗ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಹಾದುಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಜಾನ್ ಫ್ರಿಟ್ಚರ್‌ವರು,ಪಯಾಸ್ ವರ್ಣಿಸಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಸ್ಥಳದ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಪಯಾಸ್ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಕೆರೆಯು ಅಳ್ಳಿಕೆರೆಯೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[10]

ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ, ಕಮಲಾಪುರ

ಈ ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪವೇ ದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಗುಡಾರವನ್ನು ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು, ಆ ಗುಡಾರವು ಪಯಾಸ್ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ ಬಟ್ಟೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ಆದರೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಡ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಮಂಟಪವು ಕಮಲಾಪುರದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೆರೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಈ ಮಂಟಪದ ಸಮೀಪವೇ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಬಹುಶಃ ಎತ್ತರ ವಾಹನ / ಸವಾರಿಗಳ ಮೇಲಿನಿಂದ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಂಟಪವಿರುವ ಸ್ಥಳವು ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಒಂದು ಲೀಗ್ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಪಯಾಸ್ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ದೂರವು ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಭಾಷೆಯ ಲೇಗಾವ್ ಇರಬಹುದು. ಇದು ಸುಮಾರು ೬.೨೦ ಕಿ.ಮೀ.ಯಷ್ಟು ದೂರವೆಂದು, ೧೮ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸ್ವಾನಿಶ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲೀಗ್‌ವು ೪.೨೪ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಜಾನ್ ಫ್ರಿಟ್ಸ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪಾಯಸ್ ನು ಬಳಸಿರುವ ಲೀಗ್ (೪.೨೪ ಅಥವಾ ೬.೨೦) ಯಾವುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ದೂರವು ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಐದು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಂಟಪವು ಪಯಾಸ್ ವಿವರಿಸಿರುವ ಸ್ಥಳವೆಂದೇ ಜಾನ್ ರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[11] ಪಯಾಸ್‌ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕೆರೆಯು ಇದುವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ಮೇಲಿನ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಯಾವುದೇ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಂಶವಿರುವ ಪದಾರ್ಥ (Slag) ಇಂದಿಗೂ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೆರೆಗೆ ಎರಡು ತೂಬುಗಳಿವೆ. ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರು ಯಾಂತ್ರಿಕ ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ತೂಬಿಗೆ ಜೋಡಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ತೂಬನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ, ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ತೂಬನ್ನು ಏರಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯು ಸುಮಾರು ೧.೫ ಕಿ.ಮೀ.ಯಷ್ಟು ಉದ್ದವಿದೆ. ಇದರ ನೀರು ಸಂಗ್ರಹಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ೧.೫ ಟಿ.ಎಂ.ಸಿ.ಯು (೪೫೭ ಅಡಿಗಳು) ಈ ಕೆರೆಯು ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರ ಐವತ್ತು ಎಕರೆಗೆ ನೀರುಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕಬ್ಬು, ಬಾಳೆ, ಭತ್ತವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಯಲುವದ್ದಿಗೇರಿಯ ಕೆರೆ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ಅದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[12] ಅದರಂತೆಯೇ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಹೃದಯ ಭಾಗವಾದ ಬಸವಣ್ಣ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ತೂಬು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಗವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.[13]

ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು

ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಇನ್ನಿತರ ಮುಖ್ಯ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಕೆರೆಗಳಷ್ಟೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತನ್ನ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ ಮತ್ತು ಬಾವಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನದಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ತೊರೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೀರನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಆ ನೀರನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ಕುಡಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವುದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಲವಾದ ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ಇದು ವಿಜಯನಗರದ ಪಟ್ಟಣ ಅಥವಾ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿ ಹಂಪಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಇಂದಿನ

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿದೆ. ರಾಜಧಾನಿಗೆ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ತಂತ್ರಜ್ಞರು ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಅವರುಗಳು ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವಂತಹ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ದೊರೆಯುವಂತಹ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಪರಿಸರ, ನದಿಯ ನೀರಿನ ವೇಗ, ನದಿಯ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ನದಿ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಕ್ಷಿತಿಜ ಭೂಮಟ್ಟ ರೇಖೆಗೆ (ಕಾಂಟೂರ್-Contour) ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನೀರು ಹಾಯಿಸಿರುವುದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಅವರ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಆಕಾರ ಕೊಟ್ಟ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು (Dressed Stone) ಆಯತಾಕಾರ ಮತ್ತು ಚೌಕಾಕಾರ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನದಿಯ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಡಿಪಾಯವಾಗಿ ನದಿ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನದಿಯ ತಿರುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪೇರಿಸಿಟ್ಟ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಗಚ್ಚು ಗಾರೆಗಳನ್ನು (ಮಾರ್ಟರ್-Mortar) ಬಳಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಜೋಡಣೆಯ ಸಾಧನಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತೀರಾ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಗಾರೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬರುವಂತಹ ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲುಶಗಳು ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ವಸ್ತುಗಳು ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕಲ್ಲು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಸಂಧಿಗಳಿಂದ ನೀರು ಸದಾ ಕಾಲವೂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ನೀರು ಸ್ರವಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವುಗಳಿಂದ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ನೀರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದಾಗ ಈ ಸಂಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸ್ರವಿಸಿದ ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ನೀರು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನರ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

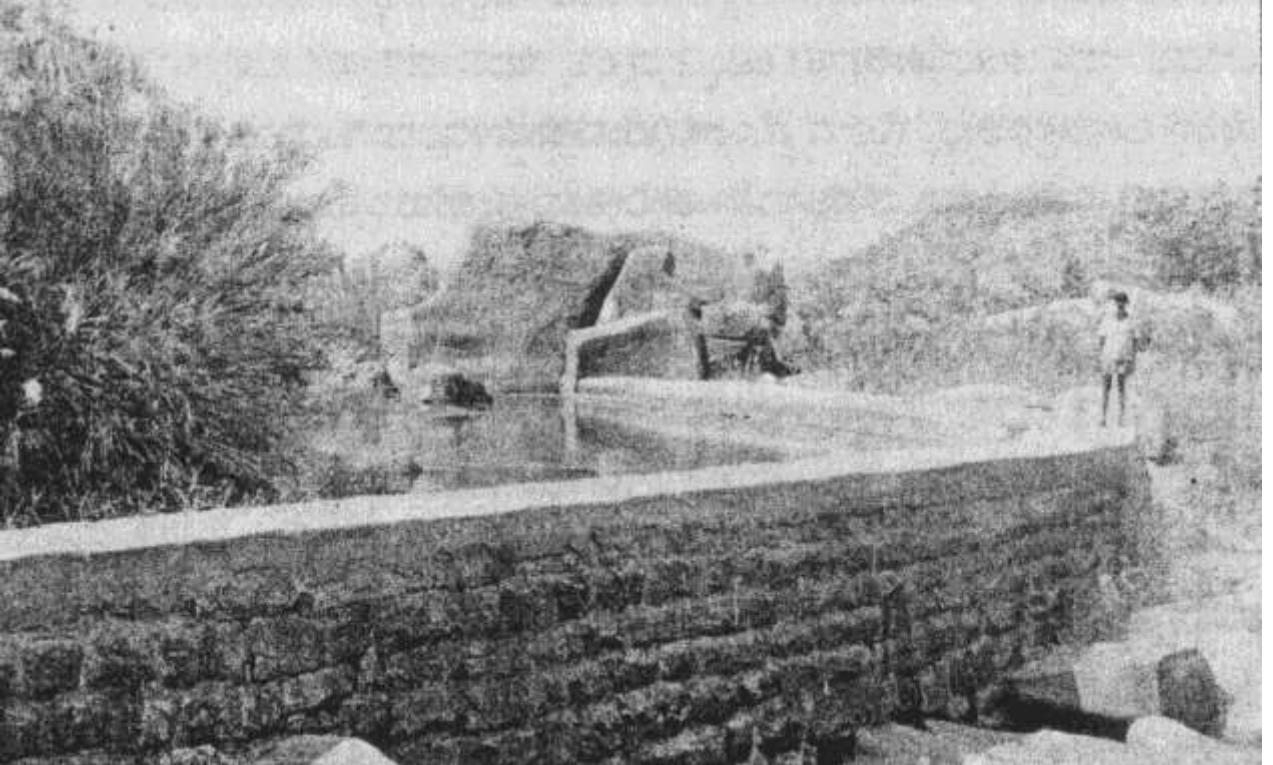
ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಿಗಿ ಕೊಂಡಿ ಅಥವಾ ಬಿಗಿಹಿಡಿಕೆ (ಕ್ಲಾಂಪ್)ಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಟ್ಟಿ ಗೋಡೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿಗೆ ಕೆಲವು ಕುಳಿಗಳನ್ನು ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರವಾಹ ಬಂದಾಗ ಅಣೆಕಟ್ಟಿಯ ಗೋಡೆಗಳು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋದರೂ ಈ ಕುಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಕಲ್ಲುಗಳು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಗೋಡೆಗಳು ನದಿಗೆ ನೇರವಾದ ಗೋಡೆಯಂತೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಡೊಂಕಾಗಿ ಅಂದರೆ ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ನೀರಿನ ಒತ್ತಡವು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೋಡೆ ಡೊಂಕಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ನದಿಯ ನೀರಿನ ಒತ್ತಡವು ಸಮನಾಗಿ ಹಂಚಿಹೋಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ರೀತಿಯ ರಚನೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಂಕು-ಡೊಂಕು ಅಣೆಕಟ್ಟು ಗೋಡೆಗಳು ಸುಭದ್ರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಟ್ಟಿಯ ಗೋಡೆಯು ನದಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಅರ್ಧಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಕಟ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವುಗಳು ನೀರಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ರಚನೆಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮರೆಯಬಾರದು. ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಟ್ಟಿಗಳು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೋಡಿ; ಅವುಗಳು ಕೆರೆಯ ಕೋಡಿಗಳಂತೆಯೇ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ಸರಿಯಾಗಿ

ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತುರ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ತುರ್ತು ಕಾಲುವೆ.

ತುರ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಒಂದು ನೀರಾವರಿ ರಚನೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಕಟ್ಟೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ದೊರೆತಿದ್ದು. ಈ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಚಿಂತಯ್ಯಕ ದೇವಣ್ಣನೆಂಬವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬೊಮ್ಮೊಜನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[14] ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಂದು ನಾಲೆಯು ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತುರ್ತು ಕಾಲುವೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾಲುವೆಯು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಕಿ.ಮೀ.ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು, ಬಹುಶಃ ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ನೀರು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಶೋಧಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ತುರ್ತು ಕಾಲುವೆ ಅಥವಾ ಹಿರಿಯ ಕಾಲುವೆಯನ್ನು ಕಿ.ಮೀ. ೧೫೧೪ ರ ಮುಂಚೆಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನಾಧಾರಗಳು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.[15]

ಈ ಕಾಲುವೆಯು ಹಂಪೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಹಿರಿಯ ಕಾಲುವೆಯೆಂದು ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲಿಸಿವೆ. ಈ ಕಾಲುವೆಯ ಬಗೆಗೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲುವೆಯು ಕ್ಷಿತಿಜ ಭೂಮಟ್ಟದ ರೇಖೆಯಲ್ಲಿಯೇ (Contour Level) ಹಾಯ್ದು ನೂರಾರು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಗೆ ನೀರುಣಿಸಿ ನಂತರ ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲುವೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ತೂಬುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳಿಂದ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸಲಾಗಿತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಈ ಕಾಲುವೆಯ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ಇಲಾಖೆಯವರ ಸುಪರ್ದಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಹೊಸಪೇಟೆ, ಕಮಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಹಂಪೆಯ ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಪೂರೈಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಕಾಲುವೆಯ ನೀರನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ.

ತುರ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟು, ಹಂಪಿ.

[1] ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಎಂ. ಎಂ. (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು, ಪು. ೫೦೮

[2] ಅದೇ, ಪು. ೫೦೯

[3] ಅದೇ, ಪು. ೫೧೦

[4] ಅದೇ, ಪು. ೫೧೨

[5] ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್, ಡಬ್ಲ್ಯು, (ಸಂ) ಮದ್ರಾಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್, ಬಳ್ಳಾರಿ

[6] ದೀಕ್ಷಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಇತರರು, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೨೬೪.

[7] ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಎಂ. ಎಂ. (ಸಂ), ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೫೧೨

[8] ಡಾಮನಿಕ್ ಜೆ. ಡೆವಿಸನ್ ಜೆನ್ ಕಿನ್ಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೪೯-೫೬

[9] ಸಿವೆಲ್, ಆರ್., ಎ. ಫರಗಾಟೆನ್ ಎಂಪೈರ್, ಪು. ೨೩೬-೯೦

[10] ಜಾನ್ ಎಂ. ಫ್ರಿಟ್ಜ್ `ಎಲಿವೇಟೆಡ್ ಫ್ಲಾಟ್‌ಫಾರಂ ನಿಯರ್ ಕಮಲಾಪುರಂ', ವಿಜಯನಗರ ಪ್ರೊಗ್ರೆಸ್ ಆಫ್ ರಿಸರ್ಚ್ - ೧೯೮೭-೮೮, ಪು. ೧೦೫-೧೧೨ ೨೫.

[11] ಅದೇ, ಪು. ೧೧೧

[12] ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಶ್ರೀ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಪುರಾತತ್ವ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಇವರು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ, ಅವರು ನೀಡಿದ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

[13] ವಿಜಯ ನಗರದ ಅರಸ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಶಾಸನವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿ ಅದರ ಪಾರವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿಯವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ತಿರುಮಲದೇವಿಯರ ಪಟ್ಟಣದ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯ ಶ್ರೀ ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ (ಶ್ರೀ ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥನ ದೇವರ) ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವರ ಪೂಜೆ- ನೈವೇದ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆಯಿದ್ದ ಯಲ್ಲಪ್ಪಣ್ಣ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅ ದೇವರಿಗೆ ದಾರೆಯನೆರೆದು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಕೆರೆಯು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪೂರ್ವದ ಕೆರೆಯಿರಬೇಕೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿಯವರು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸನದಂತೆ ಈ ಕೆರೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ದಂಡೆ ಮತ್ತು ಕೆರೆಯ ಹಿಂಬದಿಯ ಜಲಾವೃತ ಮೇರೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲ ದೇವಿಯವರ ಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯ ಅಗಲಿನವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತ್ತು. ಕೋಟೆ ಅಗಲಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರುವುದರಿಂದ ಅಗಳಿಗೆ ಈ ಕೆರೆಯು ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈ ಕೆರೆಯ ತೂಬಿನ ಅವಶೇಷ ಮತ್ತು ಇತರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು. ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿ, `ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಸಶಾಸನ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತತ್ರಿಕೆ, ಸಂ. ೭೫, ಸಂಚಿಕೆ ೨, ದೀಪಾವಳಿ ಸಂಚಿಕೆ, ೧೯೯೭, ಪು. ೨೨- ೨೭, ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದ ಪ್ರೊ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿ, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ ಇವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

[14] ವಿಜಯನಗರ ಪ್ರೊಗ್ರೆಸ್ ಆಫ್ ರಿಸರ್ಚ್, ೧೯೮೪-೮೭, ಶಾಸನ ಸಂ. ೧, ಪು. ೨೭.

[15] ಡಾಮನಿಕ್ ಜೆ. ಡೆವಿಸನ್- ಜೆನ್ ಕಿನ್ಸ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೬೨

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆಗಳು (೪)

ತುರ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟು ವಿವರಗಳು

ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

[1]ಇದರ ಒಟ್ಟು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾಗದ ಉದ್ದವು ಸುಮಾರು ೧,೧೦೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ. ಇದು ಒಟ್ಟು ಹದಿನೈದು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿದೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬಂಡೆ, ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ನದಿಪಾತ್ರದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನೇರವಾಗಿರದೆ ಅಂಕುಡೊಂಕಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಬಲದಂಡೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕಾಲುವೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತುರ್ತು ಕಾಲುವೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ಒಂದು ತುದಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯವರೆಗೆ ಇರುವ ರಚನೆ ವಿಧಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ - ೨

ರಚನಾ ವಿಧಾನ	ಉದ್ದ (ಅಡಿಗಳಲ್ಲಿ)
೧. ಒರಟುಕಲ್ಲುಗಳ ಸಮೂಹ	೨೦ (ಬಲದಂಡೆಯಿಂದ)
೨. ಒರಟು ಕಲ್ಲುಗಳ ಹಿಂಭಾಗದ ಗೋಡೆ	೫೩
೩. ನದಿಪಾತ್ರದ ಕಲ್ಲು	೧೬
೪. ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ (ಹಿಂಬದಿಯಿಂದ ಒರಟು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ)	೫೩
೫. ಚಿಕ್ಕ ಗುಡ್ಡ	೧೩
೬. ಚಿಕ್ಕ ಗುಡ್ಡ ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ ಮತ್ತು ಬಂಡೆಗಲ್ಲು	೨೧೦
೭. ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ	೧೫
೮. ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಒರಟು ಬಂಡೆಗಳ ಗೋಡೆ	೪೦
೯. ದೊಡ್ಡ ಹಾಸುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲು ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ (ಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯ ಗೋಡೆ)	೧೫೦
೧೦. ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆ ಹಾಸುಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆಯ ಎಪ್ರಿನ್	೮೩
೧೧. ಬಂಡೆ ಹಾಸುಗಲ್ಲು	೭.೫
೧೨. ಒರಟುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ	೧೫.೫

೧೩. ಒರಟುಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿ	೨೧೩
೧೪. ಬಂಡೆ ಹಾಸುಗಲ್ಲು	೪೪.೫
೧೫. ಬಂಡೆಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ	೪೮
೧೬. ಬಂಡೆ ಹಾಸುಗಲ್ಲು	೪೫
೧೭. ಒರಟುಕಲ್ಲು ಗೋಡೆ	೪೦
೧೮. ಹಾಸುಗಲ್ಲು	೮
೧೯. ಹಾಸುಗಲ್ಲು	೮
೨೦. ಒರಟುಕಲ್ಲುಗಳು	೧೨
೨೧. ದೊಡ್ಡ ಗುಡ್ಡ ಮತ್ತು ಒರಟುಕಲ್ಲುಗಳ ಗೋಡೆ	೧೦೯ (ಎಡದಂಡೆ)

ಈ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು ಒಂದು ದಡದಿಂದ ಯಾರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ಎರಡರಿಂದ ಐದು ಅಥವಾ ಐದೂವರೆ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ನಿಸರ್ಗದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರವಾಹ ಬಂದಾಗ ಸಹ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಾಶವಾಗದಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆ. ಎರಡು ಸಾವಿರ ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವು ನೀರಾವರಿಗೊಳಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಣೆಕಟ್ಟು ರಾಮಸಾಗರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದು, ಬುಕ್ಕಸಾಗರ ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಕಟ್ಟೆ, ಇದನ್ನು ಸಹ ತುರ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಅಣೆಕಟ್ಟು ಇಂದಿನ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೇಜಂತಕಲ್ಲು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಕಟ್ಟೆಗಳು ನದಿಯ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೀರನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೂಳು ಶೇಖರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕಟ್ಟೆಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಟ್ಟೆಯು ೨.೨೫೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ೩.೬೦೦ ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದ ಹಾಗೂ ರಾಯಚೂರು ಕಡೆಯಿಂದ ಇದರ ಅಗಲವು ೪ ಅಡಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರಡುವ ಕಾಲುವೆಗೆ ಗಂಗಾವತಿ ಮೇಲ್ದಂಡೆ ಕಾಲುವೆಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸುಮಾರು ಐದು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ೨,೦೭೫ ಎಕರೆಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತದೆ.

ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪ ಸಾಧನೆಗಳು

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸದಿದ್ದರೆ ಚರ್ಚೆಯು ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸನಾದ ಅಚ್ಯುತದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡವೀಡು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈತ ಮೂಲತಃ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದವನಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಮಪ್ಪನು ಕೊಂಡವೀಡು ರಾಜ್ಯದ

ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯ ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇದ್ದವು. ರಾಮಪ್ಪನು ಕೆಲವು ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.[2]

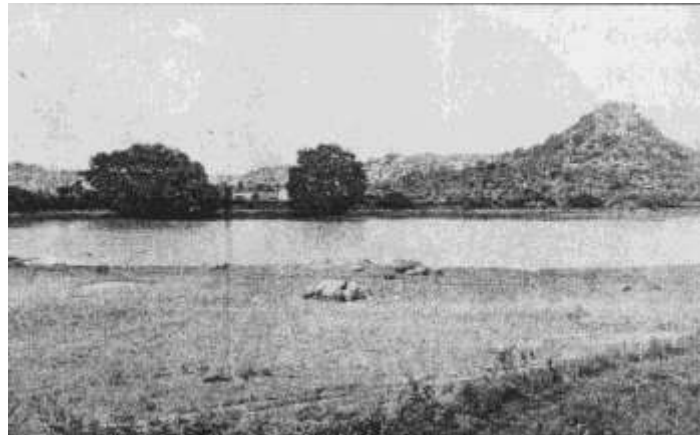
ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನು ತನ್ನ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹದಿನಾರು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಶಾಸನಗಳು ಬೇರೆ ಶಾಸನಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು, ಶಾಸನದ ಮೊದಲ ಭಾಗವು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಯಾರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಶಾಸನದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನ ವಂಶಾವಳಿ ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆ, ಹುಲಿಕುಂಟೆ, ಕೂಡ್ಲಗಿ ತಾಲೂಕು

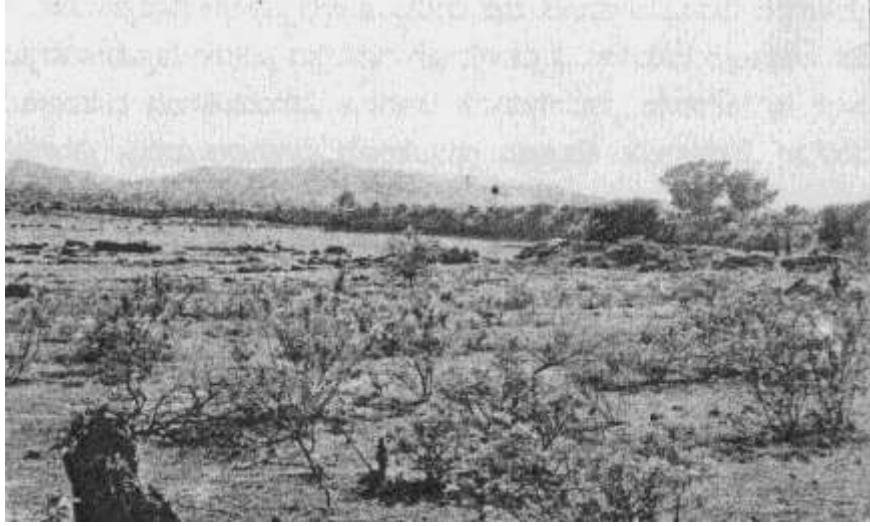
ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನು ಕಟ್ಟಲಾದ ಹದಿನಾರು ಕೆರೆಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ.[3]

೧) ಬಾಚೆ ಸಮುದ್ರಂ ೨) ರಾಮ ಸಮುದ್ರಂ ೩) ಅಕ್ಕ ಸಮುದ್ರಂ ೪) ಕಾಮ ಸಮುದ್ರಂ ೫) ಅಮ್ಮ ಸಮುದ್ರಂ ೬) ವೀರ ಸಮುದ್ರಂ ೭) ಅಚ್ಯುತೇಂದ್ರ ಸಮುದ್ರಂ ೮) ವೆಂಕಟೇಂದ್ರ ಸಮುದ್ರಂ ೯) ಪಿನಲಕ್ಕ ಸಮುದ್ರಂ ೧೦) ಚಿನತಿಪ್ಪ ಸಮುದ್ರಂ ೧೧) ಪೇದಲಕ್ಕ ಸ

ಪೋತಲಕಟ್ಟಿ ಕೆರೆ, ಪೋತಲಕಟ್ಟಿ

ಮುದ್ರಂ ೧೨) ಅಚ್ಯುತಮ್ಮ ಸಮುದ್ರಂ ೧೩) ಲಿಂಗಾಲಯ್ಯ ತಟಾಕಂ ೧೪) ವೆಂಕಟಯ್ಯ ತಟಾಕಂ ೧೫) ಪೆದತಿಮ್ಮ ಸಮುದ್ರಂ ೧೬)
ಚಿನಬಾಚಿ ಸಮುದ್ರಂ

ನಡುವಲ ಕೆರೆ, ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ

ಚಿಕ್ಕಕೆರೆಯಾಗಿನ ಕೆರೆ ಸಮೀಪ ನೆಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

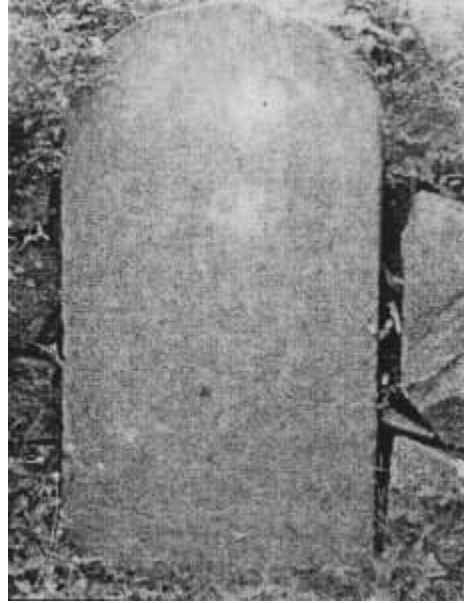
ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದಸ್ಥಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು ತಿಮ್ಮಲಾಪುರ ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಇಂದಿಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪವೇ ದೊರೆತ ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಪುರಾತತ್ವಜ್ಞರಾದ ನರಸಿಂಹಮ್ ಅವರು ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.[4] ಅವರು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಸಂಚೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಯಾಗಿನ ಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ತಾಯಿ ಹಿರಿಯ ಲಕ್ಕರಸಮ್ಮನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೬ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ.[5] ಈ ಕೆರೆಯೇ ಹಿರಿಯಲಕ್ಕ (ಪೆದಲಕ್ಕ) ಸಮುದ್ರ ಕೆರೆ. ಇದೇ ತಾಲೂಕಿನ ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಗ್ರಾಮದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಅವನ ಮಗಳಾದ ಅಚ್ಯುತಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.[6] ಈ ಕೆರೆಯೇ ಅಚ್ಯುತಮ್ಮ ಸಮುದ್ರಂ. ಹೊಸಪೇಟೆಯ ತಾಲೂಕಿನ ಮಗಿಮಾವಿನ ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು ಅವನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗಳಾದ ಕಾಮಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೪೪ ರಲ್ಲಿ ಕಾಮಸಮುದ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಂಟಿಗೋಡು ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪ ನೆಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಂಶೋಧಿತ ನಾಲ್ಕು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಗ್ರಾಮದ ಕೆರೆ ಕೋಡಿಯ ಸಮೀಪ ದೊರೆತ ಶಾಸನವು ಅವನ ಮಗ ಆಕಪ್ಪನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೩೯ ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[7] ಈ ಕೆರೆಗೆ ಆಕ ಸಮುದ್ರವೆಂದು ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾನೆ. ತಿಮ್ಮಲಾಪುರದ ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ ಶಾಸನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಬಾಚರಸಯ್ಯನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಚಸಮುದ್ರ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೯ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[8] ಒಂಟಿಗೋಡು ತಾಂಡದ ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದ ಶಾಸನದಿಂದ ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನು ಅವನ ಪತ್ನಿ ವೀರಮ್ಮನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೋಸುಗ ವೀರಸಮುದ್ರ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೯ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[9] ನಂದಿಬಂಡೆ ಕೆರೆಯ ಶಾಸನವು ಅವನ ತಂದೆ ತಿಮ್ಮರಸಯ್ಯನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಸಮುದ್ರ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೯ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.[10] ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಮಾರುತಿ ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪ ಒಂದು ಶಾಸನವು ದೊರಕಿದ್ದು ಅದರ ಕೆಳಭಾಗದ ೧೯ ಸಾಲುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಇವೆ.[11] ಶಾಸನದ ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಒಡೆದಿರುವ ಕಾರಣ, ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಯಾರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆ, ಏರಿಯಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲು

ಕೋಷ್ಟಕ - ೨ : ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಕೆರೆಗಳು

ಕ್ರ ಸಂ	ಕೆರೆಯ ಹೆಸರು	ತೂಬುಗಳು	ವಿವರಣೆ
೧.	ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆ	೧	-
೨.	ನಡುವಲ ಕೆರೆ	೧	-
೩.	ಒಂಟಿಗೋಡು ತಾಂಡ ಕೆರೆ	೧	-

೪.	ಜಂಭಯ್ಯನ ಕೆರೆ	೧	-
೫.	ಚಿಕ್ಕ ಕೆರೆಯಾಗಿನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ	೨	ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು
೬.	ಹುಲಿಕುಂಟೆ ಕೆರೆ	೨	ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು
೭.	ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ	೨	-
೮.	ರಾಯರ ಕೆರೆ	೨	-
೯.	ಪೋತಲಕಟ್ಟೆ ಕೆರೆ	೧	ಶಿಥಿಲ
೧೦.	ಗೌರಮ್ಮನ ಕೆರೆ	೨	-
೧೧.	ವಿಠಲಾಪುರ ಕೆರೆ	೨	-
೧೨.	ದರೋಜಿ ಕೆರೆ	೪	ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು
೧೩.	ಹಿರೇಕೆರೆ	೪	ಸಂಡೂರು ತಾಲೂಕು
೧೪.	ದೇವನಮುದ್ರ ಕೆರೆ	೨	-
೧೫.	ದೇವಲಾಪುರ ಕೆರೆ	೧	-
೧೬.	ಕಮಲಾಪುರ ಕೆರೆ	೪	-
೧೭.	ಅಳ್ಳಿಕೆರೆ ಕೆರೆ	೨	-
೧೮.	ಅಮ್ರವತಿ ಕೆರೆ	೧	-
೧೯.	ಭೈಲಗುಂದಿ ಕೆರೆ	೧	-
೨೦.	ಕೂಡನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ	-	ಕೆರೆ ಕಟ್ಟೆ
೨೧.	ಬಸವನದುರ್ಗದ ಕೆರೆ	೧	-
೨೨.	ಗುಡಿ ಓಬಳಾಪುರ ಕೆರೆ	-	ಇಲ್ಲ
೨೩.	ಈಡಿಗರ ಕುಂಟೆ ಕೆರೆ	೧	-
೨೪.	ವೆಂಕಟಾಪುರ ಕೆರೆ	೧	-

೨೫.	ಸೀತಾರಾಂಪುರ ತಾಂಡಾ ಕೆರೆ	-	ಇಲ್ಲ
೨೬.	ನದಿಬಂಡೆ ಕೆರೆ	೦	-
೨೭.	ಉಪ್ಪಾರ ಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ	೦	-
೨೮.	ಮಲಪನಗುಡಿ ಕೆರೆ	೦	-
೨೯.	ವ್ಯಾಸನ ಕೆರೆ	-	ಮುಳುಗಿದೆ.
೩೦.	ನಾರಾಯಣದೇವನ ಕೆರೆ	-	ಮುಳುಗಿದೆ
೩೧.	ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿ ಹಿರೇಕೆರೆ	೦	-
೩೨.	ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿ ಚಿಕ್ಕಕೆರೆ	೦	-
೩೩.	ಬುಕ್ಕನಾಗರ ಬೆಳ್ಳಿಕೆರೆ	೦	-
೩೪.	ಕಂಪ್ಲಿ ಸೋಮಪ್ಪ ಕೆರೆ	೨	-
೩೫.	ಗರಗ ಸಣ್ಣ ಕೆರೆ	೦	-
೩೬.	ಗರಗ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆ	೦	-
೩೭.	ಇಂಗಳಗಿ ಚಿಕ್ಕಕೆರೆ	೦	-
೩೮.	ಕಾಕಬಾಳು ಸಿಗಟ್ಟೆ ಕೆರೆ	೦	-
೩೯.	ಚಿಲಕನ ಹಟ್ಟಿ ಜಾಮಿಗುಡ್ಡೆ ಕೆರೆ	೦	-
೪೦.	ಡಣಾಯಕನ ಕೆರೆ	೪	ಅತೀ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆ
೪೧.	ಮೆಟ್ಟಿ ಈರಣ್ಣನ ಕೆರೆ	೦	-
೪೨.	ಬೈಲುವದ್ದಿಗೇರಿ ಗಂಜಿಗುಂಟೆ ಕೆರೆ	೦	-
೪೩.	ಬೈಲುವದ್ದಿಗೇರಿ ಹಿರೇಕೆರೆ	೦	-
೪೪.	ಬೈಲುವದ್ದಿಗೇರಿ ಚಿಕ್ಕಕೆರೆ	-	-
೪೫.	ಅಯ್ಯನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ	೦	-

೪೬.	ಕೆ. ತಿಮ್ಮಾಪುರ ಹಿರೇಕೆರೆ	೧	-
೪೭.	ಹಾರೋನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ (ಅಮ್ಮ ಸಮುದ್ರ ಕೆರೆ)		
	ಮಾರಗಪಯನ ಕೆರೆ)	೧	-
೪೮.	ಡಾಣಪುರ ಮಾದನಾಯಕನ ಕೆರೆ	೧	-
೪೯.	ತಾಳೆ ಬಸಾಪುರ ಕೆರೆ	೧	-
೫೦.	ತಾಳೆ ಬಸಾಪುರ ಒಂಟಿಕೆರೆ	೧	-
೫೧.	ನಾಗಲಾಪುರ ಕಾಟ್ಟಣಕೆರೆ	೧	-
೫೨.	ನಾಗಲಾಪುರ ಕೆರೆ	೧	-
೫೩.	ಭೂಪತಿ ಕೆರೆ	-	-
೫೪.	ಯಲ್ಲಪ್ಪಣ್ಣ ಕೆರೆ	೧	-
೫೫.	ಚಿಕ್ಕಹಂಸನ ಕೆರೆ	-	-

[1] ಅದೇ, ಪು. ೫೭-೬೬

[2] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX, ಭಾಗ II, ಸಂ. ೫೯೩ ಮತ್ತು ೬೬೦ ; ಎಆರ್‌ಎಫ್, ೧೯೧೫ ಭಾಗ II, ಪ್ಯಾರ ೫೧ ; ಶಿವರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಎಸ್.ಎನ್., ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪ, ಪು. ೧೦-೧೨ ಇವನಿಗೆ 'ಸ್ವರಮೇಳ ಕಳಾನಿಧಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ. ಅವನು ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

[3] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX, ಭಾಗ II, ಸಂ. ೫೯೩

[4] ಶಾಸನ ಪಾಠವನ್ನು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರವರು ನನಗೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

[5] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX, ಭಾಗ II, ಸಂ. ೫೯೩

[6] ಅದೇ, ಸಂ. ೬೬೦

[7] ನರಸಿಂಹಮೂ, ಡಬ್ಲ್ಯು ವಿ.ಎನ್. "ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ೧೬ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಶಾಸನಗಳು", ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಸಂ. ೧೧, ಪು. ೧೨೫

[8] ಅದೇ

[9] ಅದೇ

[10] ಅದೇ

[11] ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ಮತ್ತು ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡರೆ, ಬಯಕಾರ ರಾಮಪ್ಪನ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ದೊರಕುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಐದು

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ - ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿ

ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೋ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ದಾತರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ರಕ್ಷಕರಿಗೆ, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ದಾನ, ದತ್ತಿ, ಭೂಮಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿದ್ದಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಇಳಿವರಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದೇ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ. ಇದರ ಫಲಿತವಾಗಿ ಕೆರೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ನಿರ್ಮಿವಾದ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೆಲವು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಇವರ ಕಾಲದ ಬಹುತೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ತತ್ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಇದು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಇದ್ದಂತಹ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದರಸರು ಮಾಡಿದಂತಹ ಈ ಏರ್ಪಾಡುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಸಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕೆರೆ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆಯೇ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಿಸುವಾತನಿಗೆ ಆ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಅಳತೆಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

[1]ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದಂತಹ ಭೂಮಿಯು ಆ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆ ಕೆರೆಗೆ ತಗುಲಿದ ವೆಚ್ಚವಲ್ಲದೇ ಮುಂದೆ ಆ ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಪೋಷಣೆಗೆ ತಗುಲುವ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಭರಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವಂತಹ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ.[2]ಇಂತಹ ದಾನಗಳಿಗೆ ದಶವಂದ (ದಸವಂದ)ವೆಂದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥವಾದ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆ, ಕೆರೆ-ಕಟ್ಟುಮಾನ್ಯ, ಕಟ್ಟುಮಾನ್ಯ, ಕೆರೆ ಬಿತ್ತುವತ್ತ, ಬಿತ್ತುವತ್ತ ಮುಂತಾದವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ದಾನ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪದಗಳಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲದೇ ದೇವಾಲಯಗಳು ಸಹ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ದೇವಾಲಯವು ಹೊತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಅನೇಕ ದಾನ ದತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಧನವನ್ನು ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿಸಿ ಕೆರೆಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಬರುವಂತಹ ಕೃಷಿ ಆದಾಯವನ್ನು ದೇವಾಲಯ ಪಡೆದು ದೇವಾಲಯದ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೇವಾಲಯಗಳು ನಾಲೆ ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ದುರಸ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದವೆಂಬುದು ಶಾಸನೋಕ್ತ ವಿಷಯ.

ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲದೇ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಡಳಿತಾಂಗ ಸಮಿತಿಗಳು, ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸಹ ಕೆರೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಗಮನಾರ್ಹ. ಅರಸರು, ಮಾಂಡಲಿಕರು ಮತ್ತು ಅರಸರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಕರಿಗೆ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಾಯ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಒಡ್ಡರು ಮತ್ತು ಉಪ್ಪಾರರಿಗೆ ಅನೇಕ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿನಾಯ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶ.[3]

ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಎಂದರೇನು? ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲತಃ ಎರಡು ಮೂಲಗಳಿಂದ ಅಪಾಯಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅತಿಯಾದ ನೀರು, ಪ್ರವಾಹ, ಭಾರಿ ಮಳೆ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಬರುವಂತಹ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕೆರೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯನ್ನು ತರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಧಕ್ಕೆಯೆಂದು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಅಪಾಯವು ಮಾನವನು ಮಾಡುವಂತಹ ವಿನಾಶ ಕಾರ್ಯಗಳು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮೂಲದಿಂದ ಆಗುವ ನಷ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮಾನವನ ನೀಚ ಕಾರ್ಯವು ಬಯಲಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವರನ್ನು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇವೆ.[4] ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಎಂದರೆ ನಾಲೆ, ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಡುವುದು, ಹೂಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೆರೆಯ ಆಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಕೆರೆ ಏರಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವುದು, ಕೋಡಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವುದು, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯ ಜಾಡಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆದಿ ಕವಿಯಾದ ಪಂಪನು ರಚಿಸಿದ ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರು ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ವನವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅನೇಕ ದಾನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕೆರೆಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಸಹ ಅವರು ಧನವನ್ನು ನೀಡಿರುವುದಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ.[5] ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ದಾತನಿಗೆ ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಕನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ಒಂದು ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[6]

ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತಹ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೆರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವು ದೊರಕುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಹ ಪುಣ್ಯವು ಲಭಿಸುವುದೆಂದು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುರುಬರಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[7] ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಅಥವಾ ಸಮಿತಿಯವರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಈ ಮೊದಲೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[8] ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾರಿಯಂ ಎಂಬ ಸಮಿತಿಯು ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಉಪಸಮಿತಿಯಾದ ಏರಿವಾರಿಯಂ ಕೆರೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ.[9]

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ನಾಯಕ' ಅಥವಾ 'ಅಮರನಾಯಕ' ಪದ್ಧತಿಯು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಇವುಗಳು ಗ್ರಾಮದ ಅಥವಾ ಒಂದು ಮಂಡಲದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ದಕ್ಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[10] ಒಂದು ಕೆರೆಯ ತೂಬುಗಳು ಹಾಳಾಗಿ ಕೆರೆಯು ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಹಣವು ಸಾಲದೆ ಉಕ್ಕಲ್ ಗ್ರಾಮದ ಸಭೆಯವರು ಪಿಡಾರಿತಾಂಗಲ್ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು 900 ಗುಳಿಗೆ (ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ)ಗಳಿಗೆ ಮಾರಿ, ಆ ಹಣದಿಂದ ಕೆರೆಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಒಂದು ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[11] ಕೆರೆಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟು ಇರಲಾಗಿ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಾರಿ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಕಾಲದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1310ರ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.[12]

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಿಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳು, ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ. ನೇರಲಗಿಲ್ಲಿರುವ ಹಿರಿಯ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು, ಆ ದಾನವನ್ನು ಪಡೆದಾತನು ಕೆರೆಯ ಹೂಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಏರಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದನೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೨೯ ರ ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[13] ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೆರೆಯು ಆಳಗೊಂಡಿತು. ಕೆರೆ ಏರಿಯು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೩೨ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ದಾನ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[14] ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಾನ ನೀಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು ಸಹ ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದಾದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿನಾಯ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೆರೆಯ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಅರ್ಕಾಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಿರುವಾಮತ್ತೂರು ಗ್ರಾಮದ ಕೆರೆಯು ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಣ ಜನರು ವಲಸೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದರು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಆ ಭಾಗದ ಮಾಂಡಲೀಕನು ವಿಭೂತಿ-ಕಾಣಿಕೆ, ಜೋಡಿ ಸಲವರಿ ರೇಖ್ಯೆ ಮುಂತಾದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿನಾಯ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಆ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೆರೆಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸಿದನೆಂದು ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[15] ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಿರುವತ್ತಿಯೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿನಾಯ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[16]

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡವಂಟೆ ಗ್ರಾಮದ ಜನರು ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದೇ ಇರಲಾಗಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮಧ್ಯಣ ನಾಯಕನಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು, ಕೆರೆಯ ದುರಸ್ತಿಗೆ, ಮಲೆಸಾನಿ ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಕೆಲವು ಅಳತೆಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಕೆರೆಯನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದರು ಎಂಬುದು ದೊಡ್ಡವಂಟೆ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.[17]

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಚಿತ್ತೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಿರುಪತಿಯ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪಾತ್ರವು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವವಾದದ್ದು. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆದಾಯವು ಧನರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದು, ಆ ಹಣವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆ ಮತ್ತು ನಾಲೆಗಳನ್ನು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಕೃಷಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ದೇವಾಲಯದ ಬಹುಪಾಲು ಹಣವು ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[18]

ಕಟ್ಟು-ಕೊಡುಗೆ

ಕಟ್ಟು-ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ತಿರುಮಡಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆರೆಯ ಮೂರು ಬಿರುಕುಗಳನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಟ್ಟು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಖಂಡುಗದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು ಎಂದು ಒಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[19] ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೪೮ ರಲ್ಲಿ ಪಳ್ಳಿಪಾಡು ಗ್ರಾಮದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಗುಡ್ಡದ ಗಿರಿಗೌಡ ಎಂಬುವವನಿಗೆ ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆ ಮಾನ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆಯ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.[20]

ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆಯ ರೀತಿಯೇ ಮೇರಾ,[21] ಕುಂಚೇಡು,[22] (ರಾಯಪುಟ್ಟಿ) ಪುಟ್ಟಿ[23]ಮುಂತಾದ ತೆರಿಗೆಗಳು ಕೆರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದವು ಎಂದು ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪಾಶಿ, ಕೂಡಿಮರಾಯತ್ ಮತ್ತು ಅಳಮಂಜಿ ಎಂಬ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪದಗಳು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ.[24]

ದಸವಂದ

ದಸವಂದ ಎಂಬ ಪದದ ಉಲ್ಲೇಖವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದಾಗ ದಸವಂದ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟು- ಕೊಡುಗೆಯು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಮತ್ತಷ್ಟು ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ, ದಸವಂದ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದವನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಮಾನ್ಯವು ಕೆರೆ- ಕಟ್ಟುಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಕೊಡುಗೆಯು ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ದಸವಂದ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಣಕ್ಕೆ ದಸವಂದ ಎಂದು ಮನುವಿನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.[25] ಕೌಟಿಲ್ಯನು ತನ್ನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ದಸವಂದ ಎಂದರೆ ಹತ್ತನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂತಲೂ, ಆ ಭಾಗದಷ್ಟು ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ಜಮೀನ್ದಾರ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ದಸವಂದ ಎಂದರೆ ೧:೧೦ ಅಂಶ ಎಂದು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ.[26] ದಸವಂದ ಎಂಬ ಪದವು ದಸವಂದ ಅಥವಾ ದಸಬಂದ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪದಗಳಾಗಿದ್ದು, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದವರೆವಿಗೂ ಬಳಕೆಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಷಯ. ದೀಕ್ಷಿತರು ಸಹ ಇದನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[27] ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ದಸವಂದ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು, ಕೆರೆ ಅಥವಾ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಎಂಬುದು ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನದಂತೆ ಕೆರೆಯ – ಕಟ್ಟು-ಕೊಡುಗೆಯು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಾತನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಭೂಮಿಯು ೨:೧೦ ಮತ್ತು ೧:೫ ರಷ್ಟು ಇತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳಿದ್ದು, ಆ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರದೇಶದ ಜಮೀನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ೨:೧೦ ಮತ್ತು ೧:೫ ರ ಭಾಗದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರೆಂದು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.[28]

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ನೆಲ್ಲೂರಿನ ಒಂದು ಶಾಸನವು ದಸವಂದವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಉದಯಗಿರಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬೋಯವೀಡು ಮತ್ತು ಕುಡಿಚಲಪಾಡು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮಗಳ ಬಳಿ ಇರುವ ದಸಬಂದದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಯಚನ ಬೋಯನೆಂಬುವನು ಮಾರಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕೆರೆಯು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಮಾರಲು ಅವನಿಗೆ ಹಕ್ಕು ಇತ್ತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.[29]

ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಜನರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮಗದೊಂದು ಶಾಸನವು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಜ ಗುಂಡ್ಲಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಕೃಷಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯತಕ್ಕ ಬೆಳೆಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಳೆಗಾರರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಹ ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[30] ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಸವಂದ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಪದಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವುದು ಗಮನೀಯವಾದ ಅಂಶವು. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಕೊಟ್ಟಯ್ಯನವರು, ಈ ಶಾಸನವು ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಗಡಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ, ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.[31] ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಾವಿನಹಾಳು ವೀರಾಪುರ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನವು ಸಹ ದಸವಂದದ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[32]

ಕೆರೆಬಂಡಿ

ಕೆರೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನ ಬಂಡಿಗಳು ಇದ್ದವೆಂಬುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ. ಇವುಗಳು ಕೆರೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಿಟ್ಟು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೆರೆಬಂಡಿಗಳೆಂದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಮಳೆಗಾಲದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬರುವಂತಹ ನೀರು ಅಧಿಕಾಂಶವಾಗಿ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಮಣ್ಣು ತೂಬಿನ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ತೂಬುಗಳ ರಂಧ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಮಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದು ನಾಲೆಯನ್ನು ಶುಭ್ರಗೊಳಿಸಿ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಕೆರೆಯ ತಳದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಹೂಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಏರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಏರಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೇಂದು ಮಾನ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೆರೆಬಂಡಿ ಮಾನ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಬಂಡಿ ಮಾನ್ಯವು ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯ ಎತ್ತುಗಳು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಎಮ್ಮೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಂಡಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಹಣವನ್ನೋ ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯನ್ನೋ ನೀಡಿ, ಈ ಕಾರ್ಯವು ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮಾನ್ಯವು ಕೆರೆಯ ಹೂಳೆತ್ತುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬಂಡಿಯ ಎಣ್ಣೆ, ಮುಂತಾದ ಅವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಷಯ. ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡಲು ಎಷ್ಟು ಬಂಡಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಒಂದು ಕೆರೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೆರೆಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ.[33]

ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೬೭ರ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲ್ಲಂಗರೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಆ ಊರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಕೆರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಹತ್ತು ಬಂಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದುದಾಗಿ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[34]

ನಂಜನಾಥಪುರ ಬಿನ್ ಹೆಬ್ಬಾಳೆಯ ಹಿರಿಯಕೆರೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕೆರೆಬಂಡಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಕಿರಮತ್ತು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಗಳು, ಎಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಹ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೋಲಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿ. ಇವಲ್ಲದೆ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ತೆರಿಗೆಗಳಾದ ಅಳಿವು, ಅನ್ಯಾಯ, ಕಡ್ಡಾಯ, ಸೊಲಗೆ, ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮೇಲಿನ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಭರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಬಂಧಿಸಲಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[35]

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೩ರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕಿನ ಕೂಡಲೂರು ಮತ್ತು ಮೋಗೇಹಳ್ಳಿಯ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಮೇಲಣ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿ, ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಆದಾಯವನ್ನು ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ಆ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಆರು ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[36]

ಅಚ್ಯುತರಾಯ ಮಹಾರಾಜನ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ತೆರಿಗೆಯ ಕೆರೆಬಂಡಿಯ ಹಣ. ಇದು ಒಂದು ತೆರಿಗೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಬಹುದು. ಕೆರೆಬಂಡಿಯ ಹಣವನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣಾ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಬಹುದು.[37]

ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳೊಂದಿಗೆ ತಿಪ್ಪೆಸುಂಕವನ್ನು ಸಹ ಕೆರೆಬಂಡಿಯ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಿಡಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಬಡದ ಒಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುವುದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿ.[38] ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಸಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆ ಮೀನುಗಾರರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಾವು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಇವರುಗಳು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹೂಳು, ಜೊಂಡು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಲ್ಮಶಗಳನ್ನು

ನೀರಿನಿಂದ ದೋಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ದಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಬಿಗರು ಮಿಕ್ಕವರಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ಪಟ್ಟಿಯಿರುವುದು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.[39]

ಕೆರೆಬಂಡಿಯಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೆರೆ ತೆರಿಗೆಯು ಕೆರೆಯ ನೀರಿನ ಮೀನುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿದ್ದವು. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೀನುಗಾರರು ಕೆರೆಯ ಹೂಳೆತ್ತುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಮೀನುಗಳಿಗೆ ಸುಂಕವನ್ನು ತೆರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.[40] ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವಂತಹ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೀನು ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಕೆಲವರಿಗೆ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.[41] ಆ ಹಣವನ್ನು ಕೆರೆಯ ದುರಸ್ತಿ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವುಗಳನ್ನು 'ಏರಿಮೀನ್- ವಿಲ್ಯೆ- ಪಣಮ್' ಎಂದು ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ.[42]

ಉತ್ತರ ಅರ್ಕಾಟ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಿರುಮಲೈ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ನಾಲ್ಕು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಲು ಮೀನು ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[43] ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಮಗೆ ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ ಮೀನು ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ನಮಗೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗದಿರುವ ಕಾರಣವಾಗಿ, ನಾವು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಬಹುಶಃ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಷ್ಟೇ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ದೊರಕಬಹುದಾದ ಶಾಸನಗಳು ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಬಹುದೆಂದು ಆಶಿಸಬಹುದು.

ಇತರೆ ತೆರಿಗೆಗಳು

ಈ ಮುಂಚೆಯೇ ತೆರಿಗೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತೆರಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಾಧಾರಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಏರಿ ವಾರಿಯಂ, ಏರಿ ಆಯ (ತಮಿಳು), ಚೆರುವು, ಕುಂಚಲು (ತೆಲುಗು), ನೀರ-ಬಿರಾಡ, ಕೆರೆ-ಬಂಡಿ ಮುಂತಾದವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ತೆರಿಗೆಗಳು ರಾಜಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ವಿನಾಯ್ತಿಯಿರಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರವು ರಾಜನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಅವನು ನಿಯಮಿಸಿದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿನಾಯ್ತಿ ಮಾಡಿ ರಾಜಭಂಡಾರದ ಬದಲಿಗೆ ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ರಾಯರಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗನಾದ ನ್ಯೂನಿಜ್ ತನ್ನ ಪ್ರವಾಸ ಕಥಾನಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ನಂತರ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವ್ಯವಸಾಯಗಳಿಗೆ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಮತ್ತು ಕೆರೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು 90,000

ಪರಡೋಸ್ (Pardos) (ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು) ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆದಾಯ ಬರುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಸಹ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ.[44] ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿಯ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ವಿನಾಯಿಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು.

ವಿವಿಧ ತರಿಗೆಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವವರು ಚರ್ಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[45] ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರ್ ಕುಳಿ,[46] ಚೆರುವು- ಕುಂಚಲು,[47] ಮೇರ, ಕಾಲುವೆಯ ನೀರ-ಬಿರಾಡ,[48] ವಿಭೂತಿ-ಕಾಣಿಕೆ, ಜೋಡಿ, ಬಿರಾಡ, ಸಲುವರಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸೇರಿವೆ.[49] ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೩ ರ ಶಾಸನವು ಕಾಲುವೆಯ ನೀರ ಬಿರಾಡವನ್ನು ಹಂಪೆಯ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದನೆಂದು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[50] ಬಹುಶಃ ಹಂಪೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಅನೇಕ ಕಾಲುವೆಗಳ ನೀರ- ಬಿರಾಡವನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

[1] ದೀರ್ಘವಾದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

[2] ಎಫ್ ಕಾರ್ನ್, (ಹಳೆಯ) ಸಂ. X ಸಂ. ಎಂ.ಬಿ. ೧೨೭ ; ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX ಭಾಗ II, ಸಂ. ೫೨೮ ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೨೬.

[3] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೩೭

[4] ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ನೋಡಿ

[5] ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ.ಎಂ., ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦-೧೧೫೦) , ಪು. ೪೫೨

[6] ಎಫ್ ಕಾರ್ನ್ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. VII, ಸಂ. ಎಸ್.ಎಚ್. ೩೦

[7] ಅದೇ, ಸಂ.X, ಸಂ. ಎಂಬಿ ೧೯೮

[8] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೩-೪೮

[9] ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ಎ., ತಮಿಳು ಕಂಟ್ರಿ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ ಎಂಪೈರ್, ಪು. ೭೮

[10] ನಾಯಕ ಪದ್ಧತಿಯು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಆಯುಗಾರ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ ಬದಲಾಯಿತು.

[11] ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ಎ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೮೫ ; ಎಆರ್‌ಎಪ್ ೧೯೪೦, ಸಂ. ೧೬೨

[12] ಟೋಪೋಗ್ರಾಫಿಕಲ್ ಲಿಸ್ಟ್, ನಾರ್ಥ ಅರ್ಕಾಟ್, ಸಂ. ೨೬೫, ಪು. ೬೪

[13] ಗೋಪಾಲ್ ಬಿ.ಆರ್., ವಿಜಯನಗರ ಇನ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಸಂ. II, ಸಂ. ಕೆ.ಎನ್. ೭೫೧; ಎಫ್ ಕಾರ್ನ್ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. XV, ಸಂ. ಎಕೆ ೨೩೮

[14] ಅದೇ, ಸಂ. ೭೫೨ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಂ. ಎಕೆ ೨೩೯

[15] ಎಆರ್‌ಎಪ್ ೧೯೨೨, ಸಂ. ೮ ಮತ್ತು ಪ್ಯಾರ ೪೯

[16] ಅದೇ, ೧೯೩೯ – ೪೦ ಸಂ. ೧೦೯

[17] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX ಭಾಗ II , ಸಂ. ೫೨೮

[18] ತಿರುಮಲ ತಿರುಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನಂ ಇನ್‌ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ಸ್, ಸಂಪುಟಗಳು I ರಿಂದ IV

[19] ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ., ಅಡ್‌ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಟಿವ್ ಅಂಡ್ ಸೋಶಿಯಲ್ ಲೈಫ್ ಅಂಡರ್ ವಿಜಯನಗರ, ಸಂ. II ಪು. ೮೯

[20] ಎಫ್ ಕಾರ್ನ್ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. XI , ಸಂ. ಎಂಕೆ ೮ ಮತ್ತು ಸಂ. ೪೮

[21] ಗೋಪಾಲ್, ಬಿ.ಆರ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಸಂ. ಕೆಎನ್ ೬೪೧ ; ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೪೭

- [22] ಅದೇ, ಸಂ. III, ಪು. ೧೨೪-೨೫
- [23] ಅದೇ
- [24] ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೫೨.
- [25] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೪೯
- [26] ದೀಪಕ್ ರಂಜನ್ ದಾಸ್, ಎಕ್‌ನಾಮಿಕ್ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ದಿ ಡೆಕ್ಕನ್ (೧ ಸೆಂಚುರಿ ಟು ೬ ಸೆಂಚುರಿ ಎ.ಡಿ.) ಪು. ೧೨೫
- [27] ದೀಕ್ಷಿತ್, ಜಿ.ಎಸ್., ಮತ್ತು ಇತರರು ಟ್ಯಾಂಕ್ ಇರಿಗೇಶನ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು. ೧೬೪
- [28] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. X ಸಂ. ಎಂಬಿ ೧೨೧
- [29] ಟೋಪೋಗ್ರಾಫಿಕಲ್ ಲಿಸ್ಟ್, ಸಂ. II ವೆಲ್ಲೂರು, ಸಂ. ೨೯೨
- [30] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. X. ಸಂ. ಎಂಬಿ ೧೨೨
- [31] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೫೦-೧೫೧
- [32] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX, ಭಾಗ II ಸಂ. ೫೨೮ ; ಎಆರ್‌ಎಪ್, ೧೯೧೪, ಸಂ. ೧೯೪
- [33] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೫೨-೫೫
- [34] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. V. ಸಂ. ಎಕೆ ೧೧೫
- [35] ಗೋಪಾಲ್, ಬಿ.ಆರ್., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಸಂ. II, ಸಂ. ೨೨೪
- [36] ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೫೪
- [37] ಎಪ್ ಕಾರ್ನ (ಹಳೆಯ), ಸಂ. XII ಚಿಕ್ಕನಾಯನಹಳ್ಳಿ ೫ ಮತ್ತು ೪೪
- [38] ಅದೇ, ಸಂ. XI ಸಂ. ಡಿಜಿ ೧೪೨
- [39] ಎಆರ್‌ಎಪ್, ೧೯೦೨-೦೪, ಪು. ೨೦೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೬-, ಸಂ. ಬಿ. ೨೯
- [40] ಎಆರ್‌ಎಪ್, ೧೯೦೮, ಸಂ. ೨ ಮತ್ತು ೪
- [41] ಅದೇ, ೧೯೪೨-೪೩, ಸಂ. ೧೬೪
- [42] ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಸಂ. II. ಪು. ೮೨
- [43] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. XXIII, ಸಂ. ೬೯
- [44] ಸೀವೆಲ್, ಆರ್., ಎ. ಫರ್‌ಗಾಟಿನ್ ಎಂಪೈರ್, ಪು. ೨೬೫
- [45] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೬೨-೬೪
- [46] ಎಆರ್‌ಎಪ್, ೧೯೨೪-೨೫, ಸಂ. ೫೪ ; ೧೯೪೧-೪೨ ಸಂ. ೨೫
- [47] ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ಎ., ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪು. ೨೮
- [48] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX, ಭಾಗ II, ಸಂ. ೪೯೨
- [49] ಮಹಾಲಿಂಗಂ, ಟಿ.ವಿ., ಎಕ್‌ನಾಮಿಕ್ ಲೈಫ್ ಇನ್ ವಿಜಯನಗರ ಎಂಪೈರ್, ಪು. ೫೬
- [50] ಎಸ್‌ಐಐ, ಸಂ. IX, ಭಾಗ II, ಸಂ. ೪೯೨

ಅಧ್ಯಾಯ ಆರು

ಕೆರೆಗಳು: ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು

ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಜಲವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಮಗೆ ಬೇಕೆಂದಾಗ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ, ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು ಪ್ರಜಾಹಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗತಿಯು ದೊರೆಯುವುದೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಜನರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವುದು ಹಲವು ಪುಣ್ಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಅಂದಿನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ್ದ ವಿಷಯ. ಆದುದರಿಂದ ಜನರು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಜಾಡಿನೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಕೆಲವು ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು ಅವರ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಸೆದುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಕೆಲವು ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೆರೆಯ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸಂಖ್ಯಾಯನ ಗ್ರಂಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ಬಾವಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕೊಳವನ್ನು ಬಳಸುವ ಮುನ್ನ ವೈದಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಋಗ್ವೇದದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಮಳೆಯ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ವರುಣನನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಳ ಮತ್ತು ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಗ್ರಂಥವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ ಪುರಾಣವು ಸಹ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಕೆರೆ, ಬಾವಿ ಮುಂತಾದ ಜಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ, ಅಂತಹ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಮಡಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಬಗೆಯ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ, ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಮಳೆಯ ಅಧಿದೇವತೆ ವರುಣನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ನಂತರ ಕೊಳದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಬೇಕು (ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು) ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

[1]ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದವನಿಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಫಲವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು.[2] ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತ ದಿನ ಮತ್ತು ಸಮಯವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ, ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಬಳಸಲು ಸಹ ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನ ಮತ್ತು ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕಡಪ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪೊರುಮಾಮಿಲ್ಲ ಕೆರೆಯನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೩೬೯) ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಈ ಶಾಸನವು ಕೆಲವು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಶಸ್ತ ದಿನದ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಸೌಮ್ಯ ಸಂವತ್ಸರ, ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ೧೪ ನೆಯ ದಿನ ಗುರುವಾರದ ಪುಷ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರ, ಕರ್ಕಾಟಕ ಲಗ್ನದ ದಿನದಂದು, ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಹಗಳು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರುವುದು ಈ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು ಎಂದು ಶಾಸನವು ದಾಖಲಿಸಿದೆ.[3] ಈ ವಿವರಗಳು ಬಹುಶಃ ಕೆರೆಯನ್ನು ಬಳಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ದಿನವಿರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳುಂಟು.

ಎರಡನೆಯ ಹರಿಹರನ ಕಾಲದ ಒಂದು ಶಾಸನವು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದ್ದು ಕುಣಿಗಲ್ಲು ಕೆರೆಯ ತೂಬನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೯೪ರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿವರ್ಯನಾದ ಇರುಗಪ್ಪ ದಣ್ಣಾಯಕನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ತೂಬಿನ ಕಲ್ಲನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಶುಭಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಶಕವರ್ಷ ೧೩೧೬ರ ಭಾವನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಮೊದಲ ದಿನದಂದು ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗಿ ಏಳು ಘಟಕ ಸಂದ ನಂತರ ಧನುರ್ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ತೂಬನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ತೂಬಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿ.[4]

ಋಗ್ವೇದ ಮತ್ತು ಯಜುರ್ವೇದಗಳು ಕೋಟೆ, ಊರ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ಮತ್ತು ಅಣೆಕಟ್ಟು (ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಒಳಗೊಂಡು) ಕಟ್ಟುವಾಗ ನರಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಬಲಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದೇಹವನ್ನು ಅಂತಹ ರಚನೆಗಳ ಅಡಿಪಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.[5]

ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಜನಪದಗೀತೆಗಳಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಬಂದಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಒಂದು ಜನಪದಗೀತೆಯಂತೆ ಕಲ್ಲನಕೇರಿಯ ಮಲ್ಲನಗೌಡನೆಂಬುವನು ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯು ಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಒಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಬಾರಿಯೂ ಸರಿಪಡಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಏರಿಯು ಒಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಲ್ಲನಗೌಡನು ಒಬ್ಬ ಜೋತಿಷ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಕೋರುತ್ತಾನೆ. ಜೋತಿಷ್ಯನು ಕೆರೆಗೆ ನರಬಲಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯು ಭದ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಊರ ಜನರು ಮುಂದೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಎಲ್ಲರ ಒಳಿತನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲ್ಲನಗೌಡನ ಕಿರಿಯ ಸೊಸೆ ಭಾಗೀರಥಿ ಕೆರೆಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಏರಿಯು ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಜನರು ಆಹುತಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಗೆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಅವಳ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಜನಪದಗೀತೆಯ ಸಾರವು.[6]

ಇದೇ ರೀತಿಯಾದ ಕಥೆಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಣಸಿಯ ಕೆರೆ ಸಮೀಪ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕನ್ಯಾವೀರಮ್ಮನ ಗುಡಿಯೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈಕೆ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದು, ಕೆರೆಯ ಉಳಿವಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಡಿದಳೆಂದು ಜನಪದರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯು ತುಂಬಿದಾಗ ಈ ಉತ್ಸವವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸವೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ದಣ್ಣಾನಾಯಕನ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹ ಇದೇ ರೀತಿಯಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.[7] ಕೆರೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿಯಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಕನ್ನೇರಮ್ಮ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕನ್ನೇರಮ್ಮನಿಗೆ ಉತ್ಸವ ನಡೆಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನೇರಮ್ಮನ ವಂಶಜರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬವು ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕುಟುಂಬದವರೇ ವಾರ್ಷಿಕ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನೇರಮ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಜನಪದಗೀತೆಯನ್ನು ಸಹ ಇವರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನರಬಲಿಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತೆಂಬುದು ಕೆಲವು ಮೂಲಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೯೪ರಲ್ಲಿ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಚಿಕ್ಕ ಒಡೆಯನು ಕೆರೆಯ ಏರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ.[8] ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಜನರನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕ ಜನಪದಕತೆಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯಾದ ರಾಯಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯು ಪದೇ ಪದೇ ಒಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕಾರಣವೆನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ನರಬಲಿ, ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನು ಬಲಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ರಾಜನು ೬೦ ಜನರನ್ನು, ಕುದುರೆ ಹಾಗೂ ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಿಷಯ ವಿದೇಶಿಯರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ.[9]

ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ (ವಿಜಯನಗರ ಪಟ್ಟಣ) ಗಚ್ಚುಗಾರೆಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ನಾನಗೃಹವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಕೆಲವು ಮೂಳೆಗಳು ಮತ್ತು ತಲೆಬುರುಡೆಯು ದೊರೆಯಿತೆಂದು ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ರಿಯಾ ತನ್ನ ೧೯೦೪-೦೫ ರ ವಾರ್ಷಿಕ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಮೂಳೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಾಧಾರಣ ಎತ್ತರದವನಾಗಿದ್ದು, ಬಹುಶಃ ಅವನನ್ನು ಕೊಳ ಕಟ್ಟುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಲಿ ನೀಡಲಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[10]

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕೆಲವು ಆಚರಣೆಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಒಂದು ಕೆರೆಯು ತುಂಬಿದಾಗ ಆ ಊರಿನ ಜನರು ಕೆರೆಯ ನೀರಿಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಒಂದು ಕುರಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಗಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಿಮ್ಮಲಾಪುರದ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆರೆಯು ತುಂಬಿದಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ಗಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಜನರು ತಿಳಿಸಿರುವರು.

ದಣ್ಣಾಯಕನು ಮಡಿದಾಗ ಅವನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಅವನ ಭೌತಿಕ ದೇಹವನ್ನು ರಾಯರ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಜನಪದರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧದ ಆಧಾರಗಳು ಅಥವಾ ಪುರಾವೆಗಳಾಗಲಿ ರಾಯರಕೆರೆಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ, ಬಾವಿ ಮುಂತಾದ ಜಲಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಆಚರಣೆಗಳು ಇದ್ದವೆಂದು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಜಾನಪದ ಮೂಲಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ.[11]

[1] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೩೧

[2] ಅದೇ

[3] ಎಪ್ ಇಂಡ್ ಸಂ. XIV, ಪು. ೧೦೮

[4] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೩೨, ಎಂಎಆರ್, ೧೯೧೯, ಪು. ೩೩

[5] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೩೨

[6] ಅದೇ, ಪು. ೧೩೨-೩೩

[7] ನೋಡಿ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಬಿಳಿಮಲೆ (ಸಂ), ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕು ದರ್ಶನ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಯೋಜನೆ.

[8] ಐಎಸ್‌ವಿಇ, ಪು. ೧೩೩

[9] ವಸುಂಧರಾ ಫಿಲಿಯೋಜ್, ದಿ ವಿಜಯನಗರ ಎಂಪೈರ್ (ಡಿ. ಪಯಾಸ್ ಅಂಡ್ ಎಫ್, ನ್ಯೂನಿಜ್), ಪು. ೨೭

[10] ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ರಿಯಾ (ಸಂ), ಆನ್ಯುವೆಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ದಿ ಅರ್ಕಿಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೇ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ೧೯೦೪-೦೫, ಪು. ೩

[11] ನ್ಯೂಬಾರರ್, ಜೆ. ಜೆ. ದಿ ಸ್ಟೆಪ್ ವೆಲ್ಸ್ ಆಫ್ ಗುಜರಾತ್

ಅಧ್ಯಾಯ ಏಳು

ಸಮಾರೋಪ

ನೀರು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವು. ನೀರು ಎಲ್ಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಾಧಾರವು. ಇಂತಹ ವಸ್ತುವು ದೈನಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀ ಮುಖ್ಯವು. ಮಾನವನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಭುವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಂದಿನಿಂದ ನೀರಿನೊಡನೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಮಾನವನ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನೀರಿನ ಸಮೀಪವೇ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಾನವ ಶಿಲಾಯುಧಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನದಿಯ ಅಥವಾ ನೀರಿನ ಸೆಲೆಯ ಹತ್ತಿರಬೇ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಕ್ತನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಾನವನು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಕೃಷಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವುದು ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯವಿರುವಲ್ಲಿಯೇ. ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ದಿನಗಳಿಂದ ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆಯು ಬಂದಿದೆ. ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ನೀರು ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ನೀರಿಗೆ, ಮಾನವನು ಮಳೆ ಮತ್ತು ನದಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಿರ್ಮಿತವಾದ. ಮಳೆಯ ವೈಫಲ್ಯತೆಯು ಮಾನವನಿಗೆ ಕೃತಕ ಜಲ ಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದವು. ಇದರಿಂದ ನೀರನ್ನು ತನ್ನ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೇಕೆಂದಾಗ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಿ ಫಸಲನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಮಾನವನ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಸರ್ಗವು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹ ಅನೇಕಾನೇಕ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕೆರೆಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ. ಸಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಅಂತಹ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಮಳೆಯ ಅಥವಾ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸತೊಡಗಿದ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಸಂತತಿಯು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದು, ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಅಧಿಕರಿಸತೊಡಗಿದ. ಅದುದರಿಂದ ಕೃತಕ ಜಲಸಂಗ್ರಾಹಕಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದ್ದಿತು. ಆದಿ ಶಿಲಾಯುಗ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ನವಶಿಲಾಯುಗ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು.

ಭಾರತವು ಮಿಕ್ಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಶ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಪ್ರಾಕ್ತನ ನೆಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನದಿ ಅಥವಾ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯವಿರುವಂತಹ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆತಿದ್ದು, ಈ ವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಆದಿ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಚೀನ ನೆಲೆಗಳಾದ ಶೃಂಗವೇರ್‌ಪುರ, ಬೆಸನಗರ, ಕುಮ್ಭಾರ್ (ಇಂದಿನ ಪಾಟ್ನಾ), ಮಥುರಾ, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ ಮುಂತಾದ ನೆಲೆಗಳು ನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಂತಹವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚಿತ್ರಣವು ನಮಗೆ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ವೇದಗಳಾದ ಋಗ್ವೇದ, ಅಥರ್ವಣ ವೇದಗಳು, ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮಸೂತ್ರ, ಪುರಾಣಗಳು, ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಹ ಕೆರೆ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಆದಿ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಿಂದ ಶಾಸನಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳು ಸಹ ಕೃಷಿ, ಕೆರೆ, ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಹ ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವು ಇತ್ತೆಂದು ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳವರು ಸಾಗಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು, ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಮತ್ತು ನೀರಾವರಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅನೇಕ ನೀರಾವರಿ ರಚನೆಗಳು ದೊರಕಿವೆ.

ಇದರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವು ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಹವಾಮಾನವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವು ಜನರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹಾಗೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ನೀರಾವರಿ ರಚನೆಗಳಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಗತಿ.

ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತಗೊಳಿಸಿ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಿದರೆಂದು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮರನಾಯಕ ಪದ್ಧತಿಯು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದು, ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು (ನಾಯಕರು ಅಥವಾ ಅಮರನಾಯಕರು) ಶೇ. ೨೯.೯೦ ರಷ್ಟು ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಾಮಂತರು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು, ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅಂಶ. ಇವರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು, ಯಾವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಏನೆಲ್ಲಾ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಕೆರೆಗೆ ಯಾವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಹ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಂತೆಯೇ, ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವ ನಿಪುಣರುಗಳು ಇದ್ದರೆಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಬಹು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಲವಾರು ನೀತಿ-ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ತೆರಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆರೆ ಕಟ್ಟುವವನಿಗೆ ಕಟ್ಟುಮಾನ್ಯ, ಕಟ್ಟುಕೊಡುಗೆ, ಬಿತ್ತುವತ್ತ, ದಸವಂದ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ವಿನಾಯ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಕೆರೆಯ ರಕ್ಷಕನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಸಹ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ರಾಜ, ರಾಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಹಾಗೂ ದೇವಾಲಯಗಳು ಸಹ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂಧಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ತಿರುಪತಿಯ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆದಾಯವು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಧನರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದು, ಆ ಧನವನ್ನು ಕೃಷಿಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ತೊಡಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತಿರುಪತಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನಗಳು ದಾಖಲಿಸಿವೆ. ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಕೆರೆ ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ಸಹ ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿದ್ದವು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ತೆರಿಗೆಗಳಲ್ಲದೇ ಅನೇಕ ಇತರ ತೆರಿಗೆಗಳು ಸಹ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದವು.

ವಿಜಯನಗರಪಟ್ಟಣವು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ಇಂದಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಂಪೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಾಲದ ಅರವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೆರೆಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಕೆರೆಗಳಲ್ಲದೆ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು, ಬಾವಿಗಳು ಮತ್ತು ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಸಹ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿದೆ. ಕೆರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತಹ ಕೆರೆಗಳು, ಸಮುದ್ರಮಟ್ಟದಿಂದ ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಮೀಟರ್‌ಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ. ಇವರ ಕಾಲದ ಕಾಲುವೆಗಳು ಸಹ ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರಿತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ (ಭೂ ಕ್ಷಿತಿಜ ಮಟ್ಟ-Contour) ಸಾಗುವುದು. ಇವುಗಳು ಅವರ ಅಂದಿನ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಮಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದರೊಂದಿಗೆ, ತೂಬು, ಕೋಡಿ ಮತ್ತು ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಕೆಲವು ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲವು ಸಹ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು, ನರಬಲಿ, ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಜನಪದ ಕತೆಯಾಗಿ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವುದರೊಂದಿಗೆ, ವಿದೇಶೀಯ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅನೇಕ ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳೂ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಕೃಷಿಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ನೋಡಬಹುದು. ಆದಿ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಕಿದರು. ಈ ಪರಂಪರೆಯು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದು, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅರಸುಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಾಗಿಬಂದಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ.

ಕೆರೆಗಳು, ಬಾವಿಗಳು, ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳು ಮುಂತಾದ ನೀರಾವರಿ ರಚನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಅಂದಿನ ಜನರು ಪಡೆದಿರುವುದು ನಿರ್ಮಿತಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅಂತಹ ಹಲವಾರು ರಚನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನೀರಾವರಿ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಇಂದು ಅವರ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯದೇ ಹೊಸದಾದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಪಡಿಸಿದ್ದೇವೆಯೇ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಂದಿನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾವು ಇಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನು ಬರಿದು ಮಾಡದೇ ಇರಬಹುದು ಹಾಗೂ ಪರಿಸರವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.
